

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2013

GENERALDIREKTÖREN

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2013

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2013, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska unionen överlämna en årlig rapport till kommissionen. Enligt 7 § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket ska en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Statens jordbruksverk.

Livsmedelsverket fastställer den bilagda rapporten om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2013. Rapporten är framtagen i samarbete med Statens jordbruksverk, Statens veterinärmedicinska anstalt, Generalläkaren, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet, länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören vid Statens jordbruksverk.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Stig Orustfjord. I den slutliga handläggningen har deltagit statsinspektör Ann-Christine Salomonsson föredragande, samt chefsjurist Kristina Ohlsson, tf avdelningschef Anders Åsbrink och enhetschef Cecilia Svärd.

Stig Orustfjord
Generaldirektör

Postadress
Postal address
Box 622
SE-751 26 UPPSALA
SWEDEN

Besöksadress
Office address
Hamnesplanaden 5
UPPSALA

Telefon
Telephone
Nat 018-17 55 00
Int +46 18 17 55 00

Telefax
Nat 018-10 58 48
Int +46 18 10 58 48

E-post
livsmedelsverket@slv.se

Webbplats
www.livsmedelsverket.se

Bankgiro
5202-3926

2014-06-23

Dnr 939/2014
Diarietäckning 7.1.1

Ann-Christine Salomonsson
Statsinspektör

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2013

För kännedom

Regeringskansliet, Landsbygdsdepartementet
Caroline Needham

Statens jordbruksverk
Charlotta Svärd
Karin Åhl

Statens veterinärmedicinska anstalt
Eva Olsson Engvall
Elina Lahti

Generalläkaren
Karin Granath

Tullverket
Annika Boström

Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac)
Anna Linse Löfgren

Sveriges lantbruksuniversitet
Birgitta Åhman
Joao Dürr

Länsstyrelsen i Örebro län
Pernilla Rydberg

Sveriges Kommuner och Landsting
Thomas Forsberg

Innehållsförteckning

1 Förord.....	9
2 Sammanfattning.....	10
2.1 Hela livsmedelskedjan.....	10
2.2 Kontroll av livsmedel	16
2.2.1 Generell bedömning av kontrollen	16
2.2.2 Trender i kontrollen	16
2.2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	17
2.2.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	18
2.2.5 Nationellt revisionssystem.....	19
2.2.6 Resurser	20
2.2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	21
2.2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	22
2.3. Kontroll av foder	23
2.3.1 Generell bedömning av kontrollen	23
2.3.2 Trender i kontrollen	23
2.3.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	25
2.3.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	27
2.3.5 Resurser	27
2.3.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	27
2.3.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	28
2.4 Kontroll av animaliska biprodukter	28
2.4.1 Generell bedömning av kontrollen	28
2.4.2 Trender i kontrollen	29
2.4.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	29
2.4.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	30
2.4.5 Resurser	30
2.4.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	30
2.5 Kontroll av djurhälsa och smittskydd.....	31
2.5.1 Generell bedömning av kontrollen	31
2.5.2 Trender i kontrollen	31
2.5.3 Nationellt revisionssystem.....	31
2.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat	31
2.6.1 Generell bedömning av kontrollen	31
2.6.2 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	32
2.6.3 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	32
2.6.4 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	32
2.7 Kontroll av djurskydd.....	32
2.7.1 Generell bedömning av kontrollen	32
2.7.2 Trender i kontrollen	33
2.7.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	33
2.7.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	33
2.7.5 Nationellt revisionssystem.....	34
2.7.6 Resurser	34
2.7.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	34
2.7.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	35
2.8 Offentlig kontroll av växtskadegörare	35

2.8.1	Generell bedömning av kontrollen	35
2.8.2	Trender i kontrollen	35
2.8.3	Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	35
2.8.4	Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	36
2.8.5	Resurser	36
2.8.6	Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	37
2.8.7	Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	37
3	Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan.....	38
3.1	Förändringar av den nationella planen	38
3.2	Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen.....	38
4	Kontroll av livsmedel	40
4.1	Inledning	40
4.2	Livsmedel och livsmedelshygien	40
4.2.1	Kontrollens omfattning och resurser	40
4.2.1.1	Omfattning.....	40
4.2.1.2	Förändringar i resurser	44
4.2.2	Måluppfyllelse	45
4.2.3	Ej planerad kontroll	47
4.2.4	Efterlevnaden hos företag	47
4.2.5	Beslut om åtgärder mot företag	51
4.2.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	53
4.3	Kontroll av dricksvatten	61
4.3.1	Beskrivning av kontrollområdet	61
4.3.2	Kontrollens omfattning och resurser	61
4.3.3	Efterlevnad hos företag.....	62
4.3.4	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	62
4.4	Särskilda kontrollprogram	64
4.4.1	Restsubstanser	64
4.4.2	Dioxiner och PCB.....	65
4.4.3	Polycykliska aromatiska kolväten (PAH).....	66
4.4.4	Bekämpningsmedelsrester	68
4.4.5	Nitrat i vissa vegetabilier	69
4.4.6	Mykotoxiner i livsmedel.....	70
4.4.7	Tungmetaller i livsmedel.....	71
4.4.8	Salmonella i animalier	71
4.4.9	Cesium i ren.....	73
4.4.10	Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur.....	74
4.4.11	Akrylamid.....	75
4.5	Övriga områden för kontroll.....	75
4.5.1	Aromer och rökaromer	75
4.5.2	Bestrålning.....	75
4.5.3	Ekologiska livsmedel.....	76
4.5.4	GMO.....	76
4.5.5	Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov	76
4.5.6	Livsmedelstillsatser	78
4.5.7	Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel	78
4.5.8	Naturligt mineralvatten.....	79
4.5.9	Nya livsmedel (Novel Food)	79

4.5.10 Närings- och hälsopåståenden	79
4.5.11 Skyddade beteckningar	80
4.5.12 Märkning	80
4.5.13 Livsmedelsbrott	81
4.5.14 Kosttillskott	81
4.5.15 Salmonellagarantier	82
4.5.16 Spårbarhet	83
4.5.17 Trikiner	83
4.5.18 TSE	83
4.5.19 Besiktning före och efter slakt	83
4.5.20 Äggpackerier	83
4.5.21 Vin och sprit	83
5 Kontroll av foder	84
5.1 Beskrivning av kontrollområdet	84
5.2 Kontrollens omfattning och resurser	84
5.2.1 Omfattning	84
5.2.2 Förändringar	87
5.3 Måluppfyllelse	87
5.4 Ej planerad kontroll	90
5.5 Efterlevnaden hos företag	91
5.6 Beslut om åtgärder mot företag	95
5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	96
6 Kontroll av animaliska biprodukter	98
6.1 Beskrivning av kontrollområdet	98
6.2 Kontrollens omfattning och resurser	98
6.2.1 Omfattning	98
6.2.2 Förändringar	99
6.3 Måluppfyllelse	99
6.4 Ej planerad kontroll	100
6.5 Efterlevnaden hos företag	101
6.6 Beslut om åtgärder mot företag	101
6.7 Bedömning av kontrollen	102
7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd	103
7.1 Beskrivning av kontrollområdet	103
7.2 Kontrollens omfattning och resurser	104
7.3 Måluppfyllelse	104
7.4 Ej planerad kontroll	105
7.5 Efterlevnaden hos företag	106
7.6 Beslut om åtgärder mot företag	106
7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	107
7.8 Bedömning av kontrollen	107
8 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser	108
8.1 Beskrivning av kontrollområdet	108
8.2 Kontrollens omfattning och resurser	108
8.2.1 Omfattning	108
8.2.2 Resurser	109
8.3 Måluppfyllelse	109
8.4 Ej planerad kontroll	110

8.5 Efterlevnaden hos företag.....	110
8.6 Beslut om åtgärder mot företag	111
8.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv	111
8.8 Yttranden om den allmänna funktionen	112
9 Kontroll av djurskydd.....	113
9.1 Beskrivning av kontrollområdet	113
9.2 Kontrollens omfattning och resurser	113
9.3 Måluppfyllelse	114
9.4 Ej planerad kontroll	116
9.5 Efterlevnaden hos företag.....	116
9.6 Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag.....	119
9.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv	119
9.8. Yttrande om den allmänna funktionen	122
10 Gränskontroll	124
10.1 Gränskontroll.....	124
10.1.1 Beskrivning av kontrollområdet	124
10.1.2 Kontrollens omfattning och resurser	124
10.1.3 Beslut om åtgärder mot företag	125
10.1.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	125
10.2 Tullverket	126
10.2.1 Privatinförsel	126
10.2.2 Det kommersiella flödet	127
11 Offentlig kontroll av växtskadegörare.....	128
11.1 Beskrivning av kontrollområdet	128
11.2 Kontrollens omfattning och resurser	129
11.2.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter.....	129
11.2.2 Kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor.....	130
11.2.3 Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg i form av märkning för värmebehandlat trä och träemballage.....	130
11.2.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	131
11.2.5 Förändringar	131
11.3 Måluppfyllelse	132
11.4 Ej planerad kontroll	132
11.5 Efterlevnaden hos företag.....	132
11.5.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter och kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor.....	132
11.5.2 Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för värmebehandlat trä och träemballage	133
11.5.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	134
11.6 Beslut om åtgärder mot företag	134
11.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	134
11.8 Bedömning av kontrollen	135
11.8.1 Sundhetsläget i landet samt ändamålsenliga och effektiva regler och kontroller	135

11.8.2 Beredskap att hantera utbrott av reglerade växtskadegörare	135
12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan	137
12.1 Förkortningar	137
12.2 Kontrollens omfattning	137
12.3 Måluppfyllnad	137
12.4 Kontrollresultat	137
12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen	137
12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder	138
12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen	138
13 Generalläkaren	142
13.1 Kontrollens omfattning och resurser	142
13.2 Måluppfyllelse	143
13.3 Efterlevnaden hos företag	143
13.4 Beslut om åtgärder mot företagen	144
13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten	144
14 Revisioner	145
14.1 Inledning	145
14.1.1 Riksrevisionen granskar statens roll i livsmedelskontrollen	145
14.1.2 Nationell revisionsgrupp	145
14.2 Revision av livsmedelskontrollen	146
14.2.1 Ansvarsfördelning, planering och arbetssätt	146
14.2.2 Resultat	147
14.2.3 Utveckling av revisionssystemet	151
14.2.4 Slutsatser	151
14.3 Jordbruksverket	152
14.3.1 Genomförande av revisionsprogram	152
14.3.2 Resultat av revisionen	152
14.3.3 Vidtagna åtgärder	153
15 Nationella referenslaboratorier	154
15.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt	154
15.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner	156
15.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner	159
15.4 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet	162
16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan	165
16.1 Beskrivning av området	165
17 Förtroendemätningar - brukarundersökningar	171

1 Förord

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan, 2013. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som kontrollplanen eller planen i denna rapport)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa-smittskydd, hantering av veterinärmedicinska preparat och rests substanser, djurskydd, gränskontroll, offentlig kontroll av växtskadegörare samt kontroll av ekologiska livsmedel och foder. Den kontroll som görs hos Generalläkaren redovisas i ett eget kapitel. Revisioner, nationella referenslaboratorier, beredskap och hantering av kriser samt förtroendemätningar - brukarundersökningar presenteras också i separata kapitel. Rapporten utgör underlag enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. I rapporten har hänsyn tagits till kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. I den sammanfattning som finns i avsnitt 2.2. i rapporten har hänsyn tagits till kommissionens överenskomna struktur för en sådan sammanfattning.

Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till kommissionen enligt specifika regler.

För information om mål och prioriteringar, samarbete och ständiga förbättringar, kontrollens organisation, revisionssystem av kontrollen se Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Sådan information upprepas vanligen inte i denna rapport.

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och Generalläkaren i samarbete. Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet och Swedac har bidragit med material från sina verksamheter. Länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting, har lämnat synpunkter och kompletteringar. Livsmedelsverket har samordnat arbetet och är kontaktpunkt för rapporten. Underlag till det som rapporteras finns vid resp. ansvarig myndighet.

---

¹ <http://www.slv.se/sv/grupp1/Livsmedelskontroll/>

2 Sammanfattning

2.1 Hela livsmedelskedjan

De gemensamma målen för livsmedelskedjan finns beskrivna i nationella kontrollplanen. Målen är att:

- *Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.
- *Intressenterna* (företagen) har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull.
- De samverkande *kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

Dessa mål är av övergripande, visionär karaktär.

Syftet med målen är att den offentliga kontrollen inom foder, livsmedel, djurhälsa, djurskydd och fytosanitär verksamhet ska utföras i samverkan, så att:

- *Konsumenterna* får säkra livsmedel och inte blir lurade. Konsumenterna känner trygghet i att livsmedlen producerats på ett för dem acceptabelt sätt och de upplever att informationen om livsmedlen är tillräcklig och enkel att förstå.
- *Intressenterna* (företagen) får en likvärdig, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig kontroll med helhetssyn. Detta bidrar till att stärka förtroendet för deras produkter.
- *De samverkande myndigheterna* tar ett gemensamt ansvar för kontrollen i hela livsmedelskedjan, utnyttjar kompetenser och resurser på ett optimalt sätt och därmed kan effektiviteten öka. Samverkan betyder att det finns en samsyn på väsentliga aspekter i kontrollen, men att kontrollmyndigheterna tar ansvar inom sina respektive ansvarsområden.

Målen är i linje med vad som framgår av förordning (EG) nr 882/2004, nämligen att kontrollera att företagarna uppfyller de relevanta kraven i lagstiftningen i alla stadier av produktions-, bearbetnings- och distributionskedjan.

Följande generella slutsatser dras om de övergripande målen måluppfyllelse.

- Konsumenterna får säkra livsmedel och kan lita på dem. Fall av livsmedelsbrott har dock upptäckts och kontrollen av redlighet stärkts.

- Företagens intressen har tillvaratagits. I rapporten framgår att på alla områden arbetas det med att utveckla kontrollen för att göra den likvärdig, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.
- Myndigheterna samverkar och tar ett gemensamt ansvar för kontrollen. I rapporten framgår att på många områden där flera myndigheter har ansvar för kontrollen pågår arbete för att få ett förbättrat utnyttjande av resurserna och ökad samsyn mellan myndigheterna.

Det gemensamma målet: Konsumenterna har trygga livsmedel och förtroende för kontrollen

Ett allvarligt och omfattande *livsmedelsbrott* uppdagades under våren 2013. Det handlade om odeklarerat hästkött som påträffats i många olika sammansatta rätter, t.ex. lasagne, som var märkt med uppgift om att köttet i produkten var nötkött. Livsmedelsverket har under 2013 arbetat med att ta fram en strategi samt planerat ett antal kontrollprojekt för 2014 för att motverka liknande brott. Verket har också erbjudit kurser inom området livsmedelsbrott, gjort artkontroller i gränskontrollen, samt påbörjat nätverksbyggande med andra berörda myndigheter. På nationell nivå har regeringen avsatt extra resurser från 2014 till Livsmedelsverket för att verket så effektivt som möjligt ska kunna arbeta med att motverka livsmedelsbrott.

Indikatorn för mikrobiologiskt säker mat är oförändrad, liksom indikatorn för redlighet. Båda indikatorerna grundar sig på resultat från livsmedelskontrollen.

Inga *läkemedelsrester* har konstaterats i prov från djur på gård eller i slaktkroppar. Resultaten från rests substanskontrollprogrammet visar att veterinära läkemedel används på ett ur livsmedelssynpunkt säkert sätt och att konsumenterna kan lita på svenska animaliska produkter.

Det är en fortsatt positiv utveckling vid kontroll av överskridanden av gränsvärden för *bekämpningsmedelsrester* i frukt och grönsaker på den svenska marknaden. Andelen överskridanden 2013 var nere på en procent.

Livsmedelsverkets kampanj ”*All fisk är inte nyttig*”, om att inte äta vissa fiskarter från Östersjöområdet för ofta, fortsatte under 2013. En utvärdering om konsumenternas kännedom om kostråden om ”dioxinfisk” visade att kännedom och kunskap om kostråden hade ökat sedan förra mätningen 2010.

Livsmedelsverket beslutade under 2013 om *kokningsråd* för importerade bär. Anledningen var dels återkommande sjukdomsutbrott orsakade av norovirus och dels p.g.a. ett nordiskt utbrott av sjukdomen hepatit A.

Aflatoxin påvisades våren 2013 i mjölk vid ett mejeri. Källan spårades till foder som innehöll riskli, som kom från en svensk livsmedelsanläggning. Jordbruksverket har förtydligat informationen på sin webbsida och informerat berörda inspektörer. Risken för aflatoxin i foder kommer att beaktas i kommande planering av kontrollen.

Det har inte förekommit några stora sjukdomsutbrott bland husdjuren. Någon risk för smittspridning via de livsmedelsproducerande djuren har inte återfunnits i kontrollen. *Salmonellaförekomst* i foderpartier har fångats upp i kontrollkedjan. Drygt 150 gårdar hade tagit emot misstänkt smittat foder. En utredning resulterade i att Salmonella kunde påvisas i tio besättningar. De smittade gårdarna spärrades, vilket innebär att de inte kunde leverera några produkter till livsmedelskonsumtion eller sälja levande djur. Vid årsskiftet 2013/2014 hade spärrarna hävts på 9 av de 10 besättningarna. Några humanfall av salmonella som kan knytas till de smittade gårdarna har inte påvisats. Provtagningen på slakterier och styckningsanläggningar bekräftar att de insatser som görs i tidigare led resulterar i mycket låg förekomst av salmonella hos levande djur och på svenskt nöt-, gris- och fjäderfäkött. Det innebär att risken för att salmonella ska spridas från svenskt kött till konsumenter är mycket liten.

Utifrån den *förtroendemätning* som Livsmedelsverket genomförde 2013 har resultaten från en tidigare mätning 2011 bekräftats. Konsumenterna bedömer att den största hälsoriskerna när det gäller mat och livsmedel är dåliga matvanor; 30 procent anser att hälsoriskerna är stora. Att bli matförgiftad av det man äter eller dricker på restaurang eller att bli sjuk av främmande föremål i mat eller dryck bedömer få som en risk. Att bli sjuk av skadliga ämnen, t.ex. kemikalier, i det man äter eller dricker bedömer något fler än en risk, men långt ifrån så stor risk som att man blir sjuk av att man har dåliga matvanor. Drygt varannan konsument har hög tilltro till att livsmedelskontrollen i Sverige bidrar till att man inte blir sjuk av mat och dryck.

I förtroendemätningen 2013 uppgav den stora merparten av konsumenterna att man har förtroende för att informationen på livsmedelsförpackningen är riktig. Tilltron till information på oförpackade livsmedel var dock lägre. Hela 26 % anser t.ex. att risken är stor att information vid servering av livsmedel, t.ex. på restaurang är ofullständig. Knappt varannan konsument har stor tilltro till att livsmedelskontrollen i Sverige bidrar till att man inte blir lurad.

I den *konsumentundersökning* som Livsmedelsverket lät genomföra om livsmedelsincidenter uppgav sju procent av de vuxna att de upplevt att de drabbats av en misstänkt matförgiftning det senaste året. Fyra procent av de vuxna ansåg att de drabbats av oväntade allergiska reaktioner, trots att de har försökt kontrollera informationen om livsmedlet.

Det gemensamma målet: Företagen har tilltro till kontrollen

Livsmedelsverket gör regelbundna *förtroendemätningar* och den senaste var 2013. Mer än hälften av företagen tyckte att livsmedelskontrollen bidrar till att man inte blir sjuk av mat och dryck. Mest positiva var vattenverken och minst positiva var primärproducenterna. Tillverkare, storhushåll och butiker befann sig däremellan. Andelen som instämde i att kontrollen bidrar till att man inte blir lurad som konsument, var något lägre bland de olika typerna av företag och lägst bland primärproducenterna.

Resultaten från 2013 års *revision av livsmedelskontrollen* hos kontrollmyndigheterna visar att många kontrollmyndigheter hade fullständiga register, en planerad verksamhet med goda förutsättningar för att utföra kontroll och att den planerade kontrollen

genomfördes med personal som hade tillräcklig kompetens. Det var dock stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna nästan oavsett vilket revisionsområde som granskades. Det fanns myndigheter som i allt väsentlig uppfyllde kraven, samtidigt som det fanns myndigheter som hade allvarliga brister eller inte utförde någon offentlig kontroll alls.

Den vanligaste avvikelserna var finansiering där myndigheten bl.a. inte visste om man hade full kostnadstäckning för kontrollen och att avgift för extra kontroll inte togs ut. Vanligt var också att det fanns brister i uppföljningen t.ex. av att företagen fått den kontrolltid man betalat för eller att företagen vidtagit åtgärder mot konstaterade brister. Livsmedelsverket har påbörjat ett arbete med att beskriva system för uppföljning/verifiering och hur det kan byggas upp. För länsstyrelserna var den vanligaste avvikelserna att fullständiga register över primärproducenter saknades. Länsstyrelserna arbetar med att ta fram ett system för registrering.

Från *rapporteringen* av livsmedelskontrollen till Livsmedelsverket framgår att andelen av de livsmedelsföretag som bör kontrolleras minst fem timmar och som faktiskt fått kontroll har ökat något jämfört med föregående år. Fortfarande är det dock en betydande andel av dessa företag (17 %) som inte fått kontroll. Hos dricksvattenproducenterna är det 39 % av anläggningarna i de högsta riskklasserna som inte fått någon kontroll trots att de borde fått kontroll minst en gång under året. Länsstyrelsernas kontrollnivå ligger fortfarande under det nationella målet att minst en procent av alla livsmedelsföretag i primärproduktionen ska kontrolleras utifrån livsmedelslagstiftningen varje år.

Livsmedelsverket har på regeringens uppdrag utvecklat *rådgivningen till företag*. Under 2013 har Livsmedelsverket fortsatt att utveckla informationen till livsmedelsföretagare på verkets webbplats, publicerat en ny broschyr om export, medverkat i olika möten med företag och branschorganisationer, bistått branschen i att utveckla nationella branschriktlinjer samt utvecklat verkets upplysningstjänst via telefon och e-post.

Arbete med att förtydliga vilka skyldigheter landets kontrollmyndigheter har när det gäller att ge råd till livsmedelsföretagare påbörjades under 2013 och resulterade i ett material som publicerats 2014. Livsmedelsverket har gjort arbetet i samarbete med Tillväxtverket.

Livsmedelsverket bistår regeringen i arbetet med att utveckla regler på livsmedelsområdet. Under året har det beslutats om *förenklningar och modernisering av regelverket för köttbesiktning av svin*. Ändringarna innebär bl.a. att visuell besiktning nu blir norm samt att trikinprovtagningen kan reduceras om grisarna kommer från kontrollerade uppfödningförhållanden.

Livsmedelsverket har under året gett *kursen – professionella samtal*. Kursen syftar till att stödja och utveckla kontrollpersonalen i rollen som samtalsledare vid kontroll på företag. Fokus läggs bl.a. på professionellt förhållningssätt, dialogkompetens och samtalsmetodik.

Trots en minskning av den administrativa kostnaden upplever Jordbruksverkets kunder inte att den administrativa bördan har minskat. Snarare upplever kunderna att det

kommer fler regler och krav från både myndigheter och bransch. Flera olika rapporter visar på lantbrukarnas upplevda börda (där ibland kontrollen), både från Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och från andra. För att få en inblick i kundernas vardag har Jordbruksverkets generaldirektör initierat en *Förenklingsresa*. Resan görs tillsammans med LRF och bjuder in andra myndigheter och aktörer att göra resan tillsammans. Fokus på resan är jordbrukarens upplevda börda kring Jordbruksverkets, andra myndigheters och branschens regler. Jordbruksverket vill göra det enklare för kunden i vardagen, på riktigt. Därför är ett syfte med resan att komma ut till lantbrukarnas vardag för att lyssna in vad de upplever som krångligt och problematiskt med kontakter och krav som rör myndigheter och bransch.

Jordbruksverket arrangerade under 2013 en *djurskyddskonferens* på temat djurskyddskontroll. På konferensen belystes bl.a. de olika parternas roller samt vikten av en konstruktiv dialog och ett bra bemötande från båda parter vid kontroll. I samband med konferensen ordnades även en särskild utbildningsdag för länsstyrelsens personal på temat bemötande. Syfte var att stärka länsstyrelsernas förmåga att hantera de komplicerade situationer som kontrollarbetet kan innebära.

För att kunna föra en *dialog med branschorganisationerna på området djurskydd och djurhälsa* har Jordbruksverket ett stort antal råd, referens- och samrådsgrupper. I många av dessa grupper deltar även andra berörda myndigheter och intresseorganisationer. Syftet med dessa grupper är bl.a. att skapa en bättre samsyn kring lagstiftningens krav och samla in och ta om hand om frågor som upplevs som problem. Utöver detta använder Jordbruksverket även sig av kalibreringsgrupper som tillsätts för kortare tid. I dessa ingår t.ex. verksamma lantbrukare och veterinärer och arbetet i dessa grupper har utgjort grunden för det kalibreringsarbete som har gjorts på djurskyddsområdet.

I *Länsstyrelsernas brukarundersökning 2013* deltog 6 av 21 länsstyrelser. Det framgår att det genomsnittliga Nöjd-Index (NI) värdet för de deltagande länsstyrelserna är 72, vilket är en förbättring från 2012 års mätning då värdet var 58 för området ”Tillstånd verksamhet sällskapsdjur, hästar och pälsdjur”. Det genomsnittliga NI för alla verksamhetsområden i undersökningen är 63. Det genomsnittliga resultatet för länsstyrelsernas arbete inom ”Tillstånd verksamhet sällskapsdjur, hästar och pälsdjur” visar att god tillgänglighet är det som respondenterna ger högst betyg.

Det gemensamma målet: Kontrollmyndigheterna har en optimal samverkan och tar ett gemensamt ansvar för kontrollen

Här redovisas några exempel på aktiviteter som genomförts under året för att höja kontrollmyndigheternas medvetande om det gemensamma ansvaret.

En *samordningsfunktion finns för att samordna gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen*. Gemensamma aktiviteter om kontroll av internethandel för erfarenhetsutbyte genomfördes under året. Likaså aktiviteter om utveckling av kontrollen av animaliska biprodukter (ABP), samt vidareutveckling av gemensamma strategier för hantering av FVO:s revisioner av kontrollen. I samordningsfunktionen ingår Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Generalläkaren, länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting.

Stärkt samarbete mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA). Generaldirektörerna vid de tre myndigheterna har under året utökat samarbetet i syfte att tillsammans förbättra arbetet för hållbar livsmedelsproduktion på fyra områden: Samordnad och effektiv kontroll; Stärkt krisberedskap; Snabbare åtgärder av EU:s synpunkter på den svenska kontrollen; Effektivare uppföljning av djur- och livsmedelskontrollen.

Livsmedelsverket har påbörjat *arbetet mot livsmedelsbrott* under 2013. Det kommande arbetet tillsammans med andra myndigheter har planerats, en kontaktpunkt för livsmedelsbrott har utsetts och Livsmedelsverket ingår i ett nätverk där frågorna hanteras. Livsmedelsverket har fått extra resurser av regeringen för att under 2014 arbeta för att motverka livsmedelsbrott.

En *nationell revisionsgrupp* har arbetat under året. I gruppen ingår Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren, samt representanter från länsstyrelserna och kommunerna. Livsmedelsverket leder gruppen. Frågan om heltäckande revisionssystem har haft en central roll under året. Bland annat har det resulterat i att Livsmedelsverket från 2014 genomför revisioner av Generalläkarens livsmedelskontroll. Livsmedelsverket höll under året en workshop med länsstyrelserna för ökad samsyn i revisionsprocessen.

Livsmedelsverket har av regeringen fått i uppdrag att under 2011-2014 *utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen* i syfte att förbättra kontrollen till nytta för företag och konsumenter. Inom ramen för arbetet ska samordningen mellan olika kontrollmyndigheter förstärkas. Kompetenssatsningen har lett till ett flertal kurser och stödande material bl. a. kurser speciellt avsedda för chefer.

Jordbruksverket har tillsammans med länsstyrelserna på uppdrag av regeringen inrättat *ett samverkansråd för bättre och effektivare djurskyddskontroller*. Rådet för djurskyddskontroll har till uppgift att löpande samordna strategiska frågor som rör djurskyddskontroller så att djurskyddskontrollen utvecklas mot att bli mer rättssäker, likvärdig och effektiv.

Jordbruksverket har också haft i uppdrag av regeringen att under 2013 i samråd med länsstyrelserna *utveckla sitt IT-system* och flödet mellan Jordbruksverkets och länsstyrelsernas administrativa system.

För att ytterligare *stärka djurskyddskontrollen* har Jordbruksverket under 2013 tillsammans med länsstyrelserna genomfört ett riskklassificeringsprojekt av kontrollobjekt. Syftet är att ta fram en gemensam modell för riskklassificering så att länsstyrelserna kan rikta djurskyddskontrollerna dit det finns störst behov av dem. Syftet är även att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Modellen för riskklassificering har börjat användas under 2013.

Länsstyrelsen har i början av 2013 startat upp ett *nationellt nätverk för djurskydd och veterinära frågor*, där samtliga länsstyrelser är representerade och genom vilket löpande kontakter med centrala myndigheter i dessa frågor sker. Två gånger per år hålls inom ramen för detta nätverk nationella möten under ledning av Livsmedelsverket respektive Jordbruksverket för gemensamma övergripande frågor.

Kommunerna samverkar i myndighetsfrågor. Antalet kommuner som gått samman i gemensamma organisationer ökar och är nu uppe i 66 stycken.

2.2 Kontroll av livsmedel

2.2.1 Generell bedömning av kontrollen

Indikatorn för kontroll av mikrobiologiskt säker mat respektive redlig hantering har inte förändrats utan ligger på ungefär samma nivå som tidigare år. Livsmedelsverket har planerat att ytterligare utveckla mål och indikatorer för kontrollen under 2014.

Hästköttskandalen i början av 2013 visar att det finns uppenbara risker för att brott förekommer i livsmedelskedjan. Livsmedelsverket har fått särskilda medel 2014 för att utveckla arbetet för att motverka sådana brott.

Bedömningen från länsstyrelsernas återrapportering är att livsmedelskontrollen fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Utifrån revisionsresultaten behövs förbättringar framförallt vad gäller finansiering, uppföljning och för länsstyrelsernas del registrering av anläggningar. Spridningen är stor mellan kontrollmyndigheterna. Livsmedelsverket har planerat att under 2014 vidta åtgärder för att stödja de kontrollmyndigheter som har särskilda behov. Länsstyrelserna arbetar med att ta fram ett registreringssystem. Livsmedelsverket gör under 2013-2014 stödjande insatser för kontrollmyndigheterna för att kunna utveckla verifieringssystem för sin livsmedelskontroll.

Minimivån för livsmedelskontroll i primärproduktionen, minst 1 %, har inte uppnåtts. Antalet kontroller i leden efter primärproduktionen och för dricksvattenanläggningar har ökat jämfört med 2012. Dock har inte alla företag som bör ha kontroll varje år fått det och särskilt inte dricksvattenanläggningarna. Målen för kontrollprogram och kontroll inom övriga reglerade kontrollområden har vanligtvis uppnåtts.

Inom restsubstanskontrollen konstaterades inga fall av bristande efterlevnad. Överskridanden av gränsvärden för bekämpningsmedelsrester fortsätter att minska och är nere på 1 %. De positiva resultaten kan delvis vara en effekt av kontrollen.

Provtagning av salmonella på slakterier och styckningsanläggningar fortsätter att visa på en mycket låg salmonellaförekomst. Det tyder på att de insatser som görs i tidigare led i livsmedelskedjan ger ett gott resultat.

2.2.2 Trender i kontrollen

Hästköttskandalen medförde ökade insatser för att motverka livsmedelsbrott. Arbetet kommer att fortsätta 2014.

Antalet anläggningar som ej var primärproducenter, var knappt 90 000, vilket är i samma storleksordning som 2012. Antalet kontroller bland dessa företag fortsätter att

öka, och likaså ökar antalet anläggningar som fått kontroll. Andelen företag med minst fem timmar tilldelad kontrolltid och som fått kontroll har ökat jämfört med föregående år. Fortfarande är det en betydande andel i denna kategori (17 %) som inte fått kontroll.

De kontrollområden som vid kontroll kontrollerats till störst andel hos livsmedelsföretag som ej är primärproducenter är i likhet med i fjol rengöring, temperatur, infrastruktur inkl. lokaler och utrustning, hantering, samt personlig hygien. Minst andel kontroll har mikrobiologiska kriterier fått i likhet med fjolåret. Antalet prov som tagits ut för mikrobiologisk analys är av samma storleksordning som 2012.

Kontroll av livsmedelshygien i primärproduktionen har fortfarande inte nått miniminivån på minst 1 %. I likhet med de senaste åren har störst andel av kontrollerna hos primärproducenterna skett i kategori orange och inte i röd, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen. Anledningen är troligen att kontrollerna ofta genomförs i samband med tvärvillkorskontrollen.

Antalet kontroller av dricksvattenanläggningar har ökat under året. Det var dock endast 31 % av anläggningarna som kontrollerades, att jämföra med 29 % 2012. Endast ca 60 % av anläggningarna i de högsta riskklasserna har fått en eller flera kontroller trots att de borde fått minst en kontroll under året.

I gränskontrollen har antalet vegetabiliesändningar som kontrollerats ökat med ca 300 sedan 2012.

2.2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Av alla de kontroller som gjordes av livsmedelshygien i ledet efter primärproduktionen konstaterades ingen avvikelse i 49 % av kontrollerna. Det är att jämföra med 46 % för 2012. Det är ingen skillnad beroende på om kontrollen är förannmäld eller ej. Det var störst andel avvikelser på kontrollområdena information och infrastruktur, lokaler och utrustning, tätt följt av HACCP och rengöring, i likhet med 2012. Andelen avvikelser har minskat på flertalet kontrollområden jämfört med de två föregående åren. I 82 % av de kontrollerade områdena konstaterades ingen avvikelse.

I primärproduktionen kontrollerades knappt 900 producenter. Det noterades 267 avvikelser på 140 gårdar. Det är i samma storleksordning som föregående år. Dokumentation om användning av läkemedel fortsätter att ligga högst i antal avvikelser. Antalet avvikelser om hygienisk produktion och personalhygien har ökat 2013. Det skulle ev. kunna vara en effekt av de kurser som Livsmedelsverket hållit inom området.

I dricksvattenkontrollen var 76 % av kontrollpunkterna utan avvikelse, vilket kan jämföras med 78 % år 2012.

Prevalensen av Salmonella i inhemska livsmedel är fortsatt i ett internationellt perspektiv mycket låg. Endast 12 prov av ca 30 000 tagna i slakten var positiva.

Flera prover av lax från Östersjön hade halter av dioxin och summan av dioxiner och dioxinlika PCB som överskred gränsvärdena. Eftersom Sverige har undantag från

gränsvärdena vidtogs ingen åtgärd. Alla strömmingsprov var under gränsvärdet. Ett prov av sik ifrån Vättern överskred gränsvärdet för dioxin och dioxinlika PCB. Ärendet överlämnades till länsstyrelsen för åtgärd.

Under 2013 analyserades sammanlagt 1 835 prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av ca 450 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 19 (1 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2012 var 50 prover (3 %) som överskred gränsvärdena. Under 2013 utfärdades 7 villkor för saluhållande. Ett parti om cirka 17 ton stoppades. RASFF-notifiering gjordes i ett fall där hälsorisk inte kunde uteslutas.

Kassation av slaktkroppar från ren m.a.a. överskridande av gränsvärdet för cesium-137 ligger klart under 1 % i likhet med de senaste åren.

Under 2013 togs inga beslut om stängning av musselvatten p.g.a. toxinhalter över gränsvärdet. Däremot drabbades områden av *E. coli* halter över gränsvärdet och fick omklassas.

I de övriga särskilda kontrollprogrammen konstaterades inte några överskridanden av gränsvärden.

I Livsmedelsverkets riksprojekt 2012, om salmonellagarantier, togs prov från 33 sändningar. Två av sändningarna innehöll salmonella trots korrekta salmonellaintyg.

2.2.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

När det gäller kontroll av livsmedelshygien var det vanligaste beslutet om åtgärd vid bristande efterlevnad föreläggande, 2042 stycken och därefter förbud att släppa ut på marknaden 626 stycken. Totalt togs beslut om åtgärder i 2 887 fall. Detta är några fler än under 2012. Andelen anläggningar som fått sanktion var liksom tidigare år 3 %. Kontroller där avvikelse noterats ledde i 6 % av fallen till sanktion. De vanligaste orsakerna till sanktioner var avvikelse vid kontroll av information, lokaler och utrustning, rengöring och temperatur.

Beslut om åtgärd på grund av bristande efterlevnad i primärproduktionen togs i 5 fall, vilket är ungefär som 2012. Samtliga beslut var föreläggande och orsaken var bristande efterlevnad inom främst kontrollområdet lokaler och utrustning.

För dricksvattenanläggningar var det 70 st (4,6 %) kontroller som ledde till sanktioner att jämföra med 4 % , 51 fall för 2012. Det vanligaste var förelägganden.

I gränskontrollen avvisades fjorton sändningar av animaliska livsmedel p.g.a. underkänd ID- kontroll, underkänd fysisk kontroll, salmonellaförekomst samt för hög halt av tungmetaller. Nio sändningar av animaliska livsmedel avvisades då de kommit in i landet utan föregående gränskontroll. Sex vegetabiliesändningar underkändes p.g.a. att gränsvärden för aflatoxin resp. pesticider överskreds. De flesta av sändningarna som avvisats har RASFF-notifierats.

Åtgärder m.a.a. resultat från de särskilda kontrollprogrammen redovisas ovan i avsnitt 2.2.3.

Livsmedelsverket har undersökt innehållet av vissa främmande ämnen, tungmetaller, och av några mineraler i barnmat. Resultaten visar att risbaserade produkter kan vara en betydande källa till oorganiskt arsenik. Vissa produkter kan ge en hög blyexponering. Försäljning av en produkt har stoppats p.g.a. för högt innehåll av järn och mangan.

I samband med Livsmedelsverkets kosttillskottsprojekt har vissa växter och substanser bedömts som nya; Dendrobium, Rodohdenron och DIM (3.3-dinidolylmetan). EU-kommissionen har bedömt två av dessa som nya, Dendrobium och DIM. Dessa har därför belagts med saluförbud.

Vid analys av 35 växtbaserade kosttillskott fanns tungmetaller över gränsvärdena, resp. hög halt av arsenik i sex fall. Samtliga RASFF-notifierades.

Under året anmälde Livsmedelsverket knappt 70 RASFF-ärenden till kommissionen. Detta är ungefär lika många som året innan. En relativt stor andel orsakades av salmonellafynd i kött, men även salmonellafynd i sallad, alger och fisk. Ett flertal notifieringar har även skapats p.g.a. odeklarerade allergener, otillåtna substanser i kosttillskott och otillåtna tillsatser i godis (s.k. Jelly Cups) där tillsatserna kunnat orsaka kvävning.

2.2.5 Nationellt revisionssystem

Under 2013 utfördes 87 stycken revisioner fördelade på de olika revisionstyperna:

54 st länsstyrelsernas kommunrevisioner

23 st Livsmedelsverkets kommunrevisioner

5 st Livsmedelsverkets internrevisioner

5 st Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen.

Under de senaste fem åren, 2009 – 2013, har 97 % av alla lokala kontrollmyndigheter reviderats, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket. De resterande lokala kontrollmyndigheterna reviderades före 2009 och kommer att revideras under 2014.

Livsmedelsverkets revisioner av de 21 länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen kom igång under 2011. Sedan dess har 72 % av länsstyrelserna reviderats. Resterande länsstyrelser revideras under 2014.

Årligen har det utförts internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet, vilket har omfattat olika många enheter beroende på hur verksamheten är organiserad. Under året gjordes revision av kontrollavdelningens fem kontrollenheter.

Revisionsfunktionen vid Livsmedelsverkets samlade intryck från 2013 års revisioner är att många kontrollmyndigheter hade en planerad verksamhet med goda förutsättningar för att utföra kontroll och att den planerade kontrollen genomfördes. Det var dock stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna nästan oavsett vilket revisionsområde som

granskades. Det fanns myndigheter som i allt väsentligt uppfyllde kraven, samtidigt som det fanns myndigheter som hade allvarliga brister eller inte utförde någon offentlig kontroll alls.

Finansiering var det område som hade störst andel avvikelser. Det handlar om att kontrollavgifterna inte täcker kostnaderna för kontrollen, att myndigheten inte visste om man hade full kostnadstäckning och att avgift för extra kontroll inte togs ut.

Myndigheterna saknade ofta ett eget verifieringssystem, vilket innebär att brister i kontrollverksamheten inte upptäckts och åtgärdas. Det handlar bl.a. om att man inte följer upp om företagen får den kontroll man betalat för, att företaget vidtagit åtgärder med anledning av funna avvikelser eller att målen uppnåtts.

Krav på öppenhet är oftast uppfyllt. Det gäller också kraven på att kontrollpersonalen har de befogenheter som behövs för att fatta omedelbara beslut, samt att anläggningar som omfattas av myndighetens kontrollansvar är registrerade.

Under 2013 har åtgärdsplaner begärts i nästan 80 % av de revisioner där avvikelser noterats. Det är betydligt högre andel än under 2012 då det var 58 %. I några fall har bristerna inte åtgärdats av kontrollmyndigheten och därför har länsstyrelsen lämnat över ärendet till Livsmedelsverket.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att Livsmedelsverkets handbok om revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll tagits i bruk under 2013 och det medför en större enhetlighet i revisionerna. Livsmedelsverket ordnade i slutet av 2013 en workshop med länsstyrelserna för att skapa ytterligare samsyn. Länsstyrelser har deltagit som observatörer vid flera av Livsmedelsverkets revisioner för att utbyta erfarenhet. Sverige har deltagit i BTSF-kurser om revision.

Den nationella revisionsgruppen har under året arbetat aktivt med frågan om ett heltäckande revisionssystem. Detta arbete har lett till att från 2014 kommer Livsmedelsverket att genomföra revisioner av Generalläkarens livsmedelskontroll. I gruppen ingår Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren, samt representanter från länsstyrelserna och kommunerna. Livsmedelsverket leder gruppen.

Riksrevisionen har under 2013 inlett sin granskning av statens roll i livsmedelskontrollen.

2.2.6 Resurser

Livsmedelsverket har av regeringen i uppdrag att under 2011-2014 utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen i syfte att förbättra kontrollen till nytta för företag och konsumenter. Inom ramen för arbetet ska samordningen mellan olika kontrollmyndigheter förstärkas. Livsmedelsverket har tilldelats extra medel för detta arbete.

Livsmedelsverket har också anvisats medel för att ge rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpningen av livsmedelslagstiftningen och om reglerna om geografiska ursprungsbeteckningar.

Livsmedelsverket får extra resurser 2014 för att arbeta med att motverka brott.

Totalt arbetade 592 årsarbetskrafter med livsmedelskontroll vilket är ungefär lika många som 2012. Behovet bedöms till ytterligare 43 årsarbetskrafter vilket är en liten minskning av behovet jämfört med tidigare. När det gäller dricksvattenkontrollen arbetade totalt 40 årsarbetskrafter lokalt, vilket är på samma nivå som tidigare. Det bedöms behövas ytterligare 2 årsarbetskrafter.

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt 7 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är samma antal som förra året. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare ca 5 årsarbetskrafter inom kontrollen.

2.2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Förändringar har under året gjorts i lagstiftningen om enzymer, aromer och tillsatser, livsmedelshygien samt handelsbeteckningar på fiskeri- och vattenbruksprodukter. Genomförande av rådsdirektivet 2001/112/EG, om fruktjuice och fruktnektar har skett.

Kontrollansvaret för anläggningar som godkänns enligt förordning (EG) nr 853/2004 överfördes till Livsmedelsverket 1 januari 2014. Mer likvärdig kontroll i landet är ett av syftena med överföringen. Göteborgs stad och Stockholms stad kommer att ha kvar kontrollen över sina anläggningar, som tidigare.

Kontrollavdelningen vid Livsmedelsverket har arbetat med införande av okulärbesiktning vid slakt av svin vid större slakterier samt uppdaterat handledning och instruktioner vid slakt av fjäderfä. Processgruppen har genomfört och slutrapporterat supervision av kontroll av spårbarhet resp. infrastruktur.

Länsstyrelserna har under 2013 drivit ett projekt för ett gemensamt system för registrering, riskuttag och rapportering av kontroller av livsmedel i primärproduktionen. Systemet skall vara i drift för rapporteringa av kontrollresultat under 2014. Länsstyrelserna har under året bildat ett nätverk för djurskydd och veterinära frågor (28-nätverket). I nätverket är cheferna för merparten av de frågor som rör livsmedelskedjan representerade.

Under året har Livsmedelsverket färdigställt eller uppdaterat ett flertal vägledninga och kontrollhandböcker.

Livsmedelsverket har under året granskat en standard om frukt och grönt avseende livsmedel. Detta som ett led i att bedöma kvalitetssäkringssystem i primärproduktionen, som ett underlag för länsstyrelsernas prioritering av kontroll i primärproduktionen, samt som en del i att hålla en låg kontrollfrekvens i primärproduktionen.

Livsmedelsverkets webbplats, livsteck.net är fortsatt mycket använd. Där finns arbetsrum, diskussionsforum, forum för frågor och svar, samt webbenkäter. Nytt är att ett nyhetsbrev avsett för chefer publiceras kvartalsvis. Rådgivning per telefon och webbforum har utvecklats.

Livsmedelsverket har gett ett flertal kurser riktade dels mot chefer i kontrollen men även för inspektörer på central, regional och lokal nivå. Representanter från olika myndigheter och kontrollorgan har deltagit i ett tjugotal olika BTSF-kurser. Livsmedelsverket har utarbetat ett utbildningsmaterial om närings- och hälsopåståenden som publicerats på Livsmedelsverkets webbplats, livsteck.net. Med stöd av medel från Nordiska Ministerrådet har arbete kring informationsförordningen genomförts. Både kontrollmyndigheter, branschföreträdare och konsumentorganisationer deltog.

Livsmedelsverket deltar i nätverk och har arbetat med strategier för att motverka brott. Arbetet fortsätter med extra resurser under 2014.

Livsmedelsverket har tillsammans med Läkemedelsverket deltagit vid länsmöten för att utbilda i kontroll av kosttillskott.

Livsmedelsverket arbetar i strategiska områden för framtidens kontroll;

- Operativ kontrollledning med stöd till myndigheter som särskilt behöver det.
- Nationella mål, indikatorer och verifiering.
- System för långsiktig kompetensförsörjning.
- Förebyggande insatser till företagen för att underlätta för dem att göra rätt.
- Utveckla virtuella och fysiska mötesplatser för en bättre dialog med berörda parter.
- Strategi för att gradvis förbättra länsstyrelsernas kontroll genom att bl.a. stödja kontrollmyndigheterna med störst behov.
- Förebygga och åtgärda FVO-rekommendationer.

2.2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Enligt Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2013 ska en fortsatt särskild satsning göras för rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpningen av livsmedelslagstiftningen.

Under året har Livsmedelsverket lagt tyngdpunkten på att förvalta och vidareutveckla fyra verktyg för rådgivning till livsmedelsföretag:

- Information på webbplatsen för livsmedelsföretagare. Ett nyhetsbrev skickas ut till livsmedelsföretagare varje kvartal. Broschyr om export har tagits fram och information om geografiskt ursprung och märkning har publicerats.
- Medverkan i möten med företag och branschorganisationer. Livsmedelsverket ordnade ett möte för företag och konsumentföreträdare under året.
- Stöd till branschen att utveckla branschriktlinjer. Fem nationella branschriktlinjer har bedömts och publicerats under året.
- Stöd till livsmedelsföretagare via Livsmedelsverkets upplysningstjänst.

Material om kontrollmyndigheternas skyldigheter för att ge råd till företagare togs fram under året och materialet publicerades i början av 2014.

Livsmedelsverket har informerat berörda kontrollmyndigheter om att gränsvärdena för PAH kommer att sänkas för rökt kött och fisk under 2014. Avsikten är att kontrollmyndigheterna ska vidarebefordra informationen till rökerierna. Även branschorganisationer har informerats.

I det nordiska arbetet med informationsförordningen var förutom kontrollmyndigheter, även branschorganisationer och konsumentföreträdare inbjudna att delta.

2.3. Kontroll av foder

2.3.1 Generell bedömning av kontrollen

Vid länsstyrelsens foderkontroll hos primärproducenter 2013 planerades totalt 715 kontroller varav 727 genomfördes. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen (1 %, uppskattat till 711 kontroller) uppnåddes avseende antalet genomförda kontroller.

Vid kontroll hos foderleverantörer 2013 genomfördes 183 kontrollbesök, vilket är 91 % av planerat antal kontrollbesök. Målet på 100 % uppfyllande av kontrollplanen uppnåddes inte. Uppfyllelsegraden var samma som föregående år.

Under 2013 kontrollerades 1,9 % av anläggningarna i kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. Målet på 4 % uppfylldes därmed inte.

Målet med kontrollen är att säkerställa att foderföretagaren har ett fungerande system, för att säkerställa att foder på den svenska marknaden är säkert och att därmed i slutändan producerade livsmedel är säkra. Med detta avses att foder inte får sprida smitta eller innehålla giftiga ämnen i sådana halter så att djur eller i förlängningen människor tar skada.

Sammanfattningsvis så har näringen fungerande system för att hantera fodersäkerheten och i inget fall har osäkert foder resulterat i några allvarliga händelser för djur och människors hälsa.

2.3.2 Trender i kontrollen

Inom primärproduktionen är kontrollfrekvensen relativt låg (ca 1 %) och kontrollen är i huvudsak kopplad till tvärvillkorskontrollen. Få länsstyrelser anger att kontrollen är riskbaserad i enlighet med kraven i kontrollförordningen (882/2004).

Foderkontrollens fokus för kontroll av andra foderföretagare än primärproducenter har under flera år legat på s.k. säkerhetskontroller. Ett antal händelser har inträffat internationellt som visar att det finns ett behov av att ha en bred bas av säkerhetskontroller samtidigt som man har utrymme för att reagera på händelser i omvärlden. Foder tillverkat inom landet hade enligt erfarenheter inför 2013 års kontroll inte varit förknippat med samma risker. Erfarenheten är att foder från andra medlemsstater (t.ex. tuggartiklar) innehåller salmonella i högre utsträckning än motsvarande svensktillverkat foder.

Ambitionen med kontrollsystemet för foderkedjan förutom primärproduktionen har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll. På grund av den stora andelen avvikelser vid redlighetskontroller för andra foderföretagare än primärproducenter ökades dock dessa prover vid planeringen av 2012 års kontroll. Antalet uttagna prov för kontroll av näringsinnehåll under 2013 var i storleksordningen samma som under 2012.

Provtagning för analys av mykotoxiner (andra än aflatoxin) ökade inför 2012 med erfarenheter från de dåliga skördeförhållandena 2011. Inför 2013 sänktes antalet planerade prover åter något.

Kontrollfrekvensen för melamin i råvaror som på förekommen anledning utökades efter 2008 men sedan minskats successivt, upphörde helt inför 2013 års kontroll. Orsaken var att inga fynd av melamin gjorts i kontrollen.

Det planerade antalet kontroller för dioxin eller dioxin-lik PCB sänktes något inför 2013, jämfört med föregående år eftersom inga förhöjda halter tidigare har kunnat påvisas.

Det planerade antalet kontroller för tungmetaller behölls på motsvarande nivå som tidigare år trots att inga förhöjda halter har kunnat påvisas. Under 2013 provtogs råvaror i högre grad än foderblandningar i enlighet med genomförd riskvärdering.

Den bakteriologiska undersökningen vid gränskontroll av animaliska biprodukter, främst sällskapsdjursfoder och tuggartiklar som fram till och med 2011 enbart omfattade salmonella omfattade, liksom 2012 även under 2013 analys avseende Enterobacteriaceae.

Inför 2013 övergick provtagningen av vitamin, selen, koppar och zink som tidigare varit redlighetsanalyser till att vara säkerhetsanalyser där man undersökte om halten var över gränsvärdet för respektive ämne istället för om halten var densamma som på märkningen d.v.s. deklarerad halt.

Analys av ambrosia och mjöldryga lades med stöd av riskvärdering samt rekommendation från Kommissionen till som nya undersökningar.

Under 2013 var andelen tagna prover för flera analystyper låg i förhållande till det planerade antalet analyser. Orsaker till detta var bland annat att det var svårt att hitta lämpligt foder för flera av de analyser som lagts upp i provplanen, samt att flexibilitet kring provtagningen inte tillämpades. Detta är något som man arbetat vidare med inför 2014 års kontroll.

För butiker, lager, transportörer och blandartjänst sänktes målsättningen för kontrollfrekvensen från 6 % till 4 %. Orsaken var att antalet registrerade anläggningar ökat ytterligare i kombination med att det planerade antalet kontroller av foderleverantörer var högre än för 2012. Vid planering av kontrollen måste en

prioritering ske av tillgängliga resurser och fokus läggs då i första hand på foderleverantörer.

2.3.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Av totalt 727 genomförda kontroller konstaterats 53 avvikelser i foderkontrollen i primärproduktionen. Avvikelseerna omfattade brister av rutiner, lokaler och utrustning samt av registreringar och godkännanden hos leverantörer av foder. Avvikelser rapporterades även gällande förvaring och hantering av läkemedel och foder innehållande läkemedel samt farliga ämnen och avfall. Bristande dokumentation för att säkerställa spårbarhet av inköpt, egenproducerat och avyttrat foder har även rapporterats samt att en avvikelse där bestämmelserna gällande utfodring av animaliskt protein inte efterlevdes har rapporterats. Dessa kategorier av funna brister har varit återkommande under de senaste åren. Jordbruksverket planerar därför att genomföra en informationsinsats för foderföretagare i syfte att öka medvetandegraden gällande kraven enligt foderregelverket.

Totalt noterades under 2013 20 avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer. Under 2013 har en ny checklista använts med annorlunda uppdelning av punkterna än tidigare. På grund av detta kan inte antalet avvikelser jämföras med tidigare år.

Totalt noterades under 2013 461 avvikelser hos foderleverantörer. De flesta avvikelseerna gällde märkning av foder, avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt brister i HACCP-planer. 44 % av de funna avvikelseerna gäller HACCP. Antalet avvikelser hos foderleverantörer skiljer sig markant från tidigare år. Det beror på att en ny checklista har använts under 2013, och uppdelningen av punkterna är annorlunda mot tidigare checklista. Till exempel är antalet punkter som rör HACCP-planen nu 15 stycken istället för fem, vilket gör att det blir fler avvikelser om det finns brister i planen. En stor del av avvikelseerna som rör HACCP beror på att ett fåtal företag som inte tidigare kontrollerats helt har saknat HACCP-plan, vilket genererar avvikelse på många punkter.

För de säkerhetskontroller som utfördes enligt den provtagningsplan som fastställdes inför den offentliga kontrollen under 2013, var liksom föregående år, andelen avvikelser låg. Foder som vid provtagning inte levtt upp till lagstiftningens krav har dock genom denna provtagning påvisats vid ett par tillfällen. Detta har i 3 av de totalt 4 fallen varit råvaror eller foder tillverkat utomlands.

Osäkert foder har vid ytterligare några tillfällen påvisats vid företagets egenkontroll samt vid efterföljande extra offentlig kontroll. Företag har i samband med de utredningar som skett efter att osäkert foder (innehållande för hög halt av aflatoxin) påvisats konstaterats ha brustit vad gäller registrering av verksamheten samt identifiering och/eller kontroll avseende vissa risker (HACCP). Avsaknad av registrering innebär att företaget inte stått under offentlig kontroll.

Via EUs RASFF-system rapporterades från andra medlemsstater under 2013 vid några tillfällen om att osäker råvara nått svenska foderleverantörer. Därtill har Sverige via

RASFF-systemet vid ett större antal tillfällen rapporterat om att det vid företagens egenkontroll upptäckts salmonellasmitta i samband med införsel av råvaror från andra länder.

Vid den provtagning som i den offentliga kontrollen utfördes enligt den upprättade kontrollplanen påvisades salmonella i 1 av 40 analyserade foder. Detta var liksom samtliga tre positiva salmonellaprover på foder som togs föregående år på infört sällskapsdjursfoder från ett annat EU-land. Salmonella påvisades inte i något av de miljöprover som togs enligt den upprättade planen. Däremot påvisades Salmonella i färdigfoder vid extra offentlig kontroll utförd hos en foderleverantör.

Salmonella påvisades inte i något av de 35 prover som den veterinära gränskontrollen omfattade. Halter som översteg gränsvärdet för Enterobacteriaceae påvisades i 1 av de 67 prover som i gränskontrollen togs för Enterobacteriaceae- analys. Inte heller under 2011 eller 2012 påvisades salmonella i gränskontrollen. Under 2010 påvisades däremot vid 3 tillfällen salmonella i foder provtaget vid gränskontrollen d.v.s. vid 6 % av provtagningskontrollerna.

En avvikelse som gällde högt innehåll av narasin noterades under 2013 i kontrollen gällande koccidiostatika och läkemedel. Trots att stickprovskontrollen under senare år inte har visat på många avvikelser av detta slag är kontrollen prioriterad då följderna vid avvikelser kan bli allvarliga. En ökning av antalet uttagna prov för kontroll av läkemedel och koccidiostatika är planerad för 2014.

Under 2013 påvisades inga avvikelser i kontrollen avseende förekomst av bearbetat animaliskt protein av foder utanför primärproduktionen.

Den förhållandevis höga andelen avvikelser avseende angivet näringsinnehåll tenderar att hålla i sig. Under 2013 analyserades 232 foderprov för näringsinnehåll. 25 % av proverna angav högre eller lägre än halter av ett eller flera näringsämnen. Motsvarande siffra för 2012 var 18 % och för 2011 26 %. Därmed kan det konstateras att förra årets minskning av avvikelser inte är en trend.

För konserver och färskfoder påvisade kontrollen avvikelser på 18 av 34 tagna prov vilket innebär att avvikelser påvisades på 53 % av proverna. Den höga andelen avvikelser på detta område har medfört att Jordbruksverket kommer att utöka provtagningen och uppföljningen av den här typen av foder.

Jordbruksverkets kontroll av foderråvaror 2013 visade på förekomst av låga halter godkända GMO under tröskelvärdet på 0,9 % (spår) i ca 73 % av proverna på foderråvarorna vilket i stort sett överensstämmer med tidigare år. Utifrån Jordbruksverkets kontroll kan man konstatera att spår av tillåten GMO fortsatt hittas i relativt stor utsträckning i foder. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det en risk att oavsiktlig inblandning av GMO kan ske i råvaran. Analyskontrollen visade även på en avvikelse gällande GMO-märkning av ett importerat kattfoder.

2.3.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Av de totalt 53 avvikelser som rapporterades inom kontrollen av foder i primärproduktionen var 44 st d.v.s. 83 % av avvikelserna även en tvärvillkorsavvikelse som kan resultera i avdrag på tvärvillkorsstöden. Vid mindre avvikelser har åtgärder som riktad information och uppföljande kontroll tillämpats. I ett fall har en åtalsanmälan skrivits som riktats till en foderföretagare.

Under 2013 gavs ett företag föreläggande på grund av brister i produktionen och hygien, samt hanteringen av avfall som i detta fall räknas som animaliska biprodukter.

Påföljderna för 5 företag med brister som uppdagades i samband med den utredning som skedde med anledning av att för höga halter av aflatoxin i mjölk var vid årsskiftet 2013/2014 fortfarande ej genomförda. En åtalsanmälan för brister under 2012 skedde under 2013.

2.3.5 Resurser

Den operativa kontrollen av foder är avgiftsfinansierad, bortsett från kontroll av foder inom primärproduktionen som är anslagsfinansierad. Den årliga avgiften som ska täcka kostnaderna för kontrollen är uppdelad i en timavgift och en reseavgift.

Rapporteringen från länsstyrelserna visar att det uppskattade behovet av antalet årsarbetskrafter för att utföra kontrollen av foder i primärproduktionen 2013 uppgick till 4,1. Antalet årsarbetskrafter som användes för kontrollen uppgick i totalt 2,3, d.v.s. 44 % av det beräknade resursbehovet. Antalet årsarbetskrafter som genomfört foderkontrollen är uppdelat på totalt 62 personer d.v.s. ett snitt på 0,04 årsarbetskrafter per person.

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgick de personella resurserna för foderkontrollen under 2013 till ungefär 2,3 årsarbetskrafter.

2.3.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Jordbruksverket har tillsammans med Livsmedelsverket deltagit i en utbildningsinsats som riktade sig till Länsstyrelsernas kontrollpersonal och som omfattade kontroll av mjölkgårdar.

Två interna utbildningar hölls för Jordbruksverkets foderinspektörer inför och under 2013 och samkontroller har anordnats i syfte att ge mer likriktade kontroller. Under året har även två av Jordbruksverkets inspektörer deltagit i en utbildning inom Kommissionens utbildningsprogram Better Training for Safer Food (BTSF).

Jordbruksverket vägledning för kontroll hos foderlevernatörer har vid två tillfällen uppdaterats under året. Instruktionen för provtagning av foder uppdaterades inför kontrollåret 2013. Vägledningen för kontroll av foder som även kan generera i tvärvillkorsavdrag sågs också över och uppdaterades inför kontrollåret.

2.3.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Under våren 2013 påträffades aflatoxin i mjölk i samband med att ett mejeri genomförde egenkontroll av den inlevererade mjölken. Källan spårades till foder tillverkat vid en svensk anläggning. Aflatoxin-källan spårades till riskli levererat från en svensk livsmedelsanläggning. Jordbruksverket har med anledning av händelsen förtydligat informationen på myndighetens web-sida om bestämmelserna i lagstiftningen när det gäller råvaror från livsmedelsindustrin som ska användas för foderproduktion samt informerat foderinspektörerna om gällande bestämmelser. Jordbruksverket kommer dessutom särskilt beakta risken för aflatoxin i foderråvaror vid planeringen av kommande års provtagning i offentlig kontroll samt i vägledningen till foderinspektörerna.

Under hösten 2012 påbörjade Jordbruksverket en undersökning för att inhämta underlag från foderföretagare om vilka tekniker och vilket bränsle som används för att torka foder. Bakgrunden var att få en bild av hur situationen ser ut i Sverige på detta område och om direkttorkning används, vilket kan innebära en risk för kontaminering av foder via bränslet. Undersökningen omfattar inte primärproduktionen. Under 2013 har ytterligare insatser gjorts för att ta fram information om foderföretagares torkningstekniker av foder. Som en uppföljning är en kontrollinsats av berörda foderanläggningar planerad till 2014.

Jordbruksverket har deltagit i tre utbildningar för näringen avseende märkning av foder, två med inriktning mot foder för livsmedelsproducerande djur och en med inriktning mot foder för sällskapsdjur.

Jordbruksverket lämnar även löpande råd avseende t.ex. märkning av foder.

2.4 Kontroll av animaliska biprodukter

2.4.1 Generell bedömning av kontrollen

Jordbruksverkets kontrollenhet utförde 71 % av de planerade kontrollerna 2013. Måluppfyllelsen (kontroll enligt plan) är därmed lägre än föregående år (84 %). Antalet utförda kontroller är något lägre än tidigare år. Då målet är att 100 % av kontrollerna ska utföras är målet inte uppfyllt.

Livsmedelsverket utförde bara planerad kontroll av ABP på slakterier och styckningsanläggningar under 2013. Kontrollens genomförandegrad var hög och flertalet anläggningar har haft mer än en kontroll under året. Även anläggningar som inte haft någon planerad kontroll har fått kontroll när anledning har funnits.

Länsstyrelsens kontrollomfattning är ungefär densamma jämfört med 2012 men har minskat med en tredjedel jämfört med 2011. Anledningen till den minskade kontrollen framgår inte fullt ut. En del länsstyrelser rapporterar låg bemanning, ingen anmälan och oplanerad frånvaro som skäl till minskad kontroll.

Kommunernas kontroll har minskat jämfört med 2012. Antal kommuner som rapporterar till Jordbruksverket har också minskat jämfört med 2012. Rapporteringen är föreskriftsreglerad så samtliga kommuner ska skicka in sin rapportering.

2.4.2 Trender i kontrollen

Jordbruksverkets mål är att utföra alla planerade kontroller under året. Antalet besök är per anläggning fastlagd i kontrollplanen genom riskklassning av objekten. Prioritering sker i första hand genom att utföra kontrollen så kostnadseffektivt som möjligt, dvs. att samordna kontroller i samma område. Vid tidsbrist görs en omprioritering, så att anläggningar med 0,2-0,33 besök per år flyttas över till följande års kontroll

Av rapporteringen framgår det att riskanalys saknas hos en tredjedel av länsstyrelserna. Två länsstyrelser har förklarat att riskanalysen har varit nedprioriterad p.g.a. personalbrist och att tidigare kontroll ej visat på brister. Hälften av länsstyrelserna har rapporterat att riskanalysen är grundad på risk och erfarenhet. Av de anläggningar som kontrollerats har det konstaterats brister vid en anläggning.

Av kommunens rapportering framgår det att endast ett fåtal kommuner har gjort riskanalys. Riskanalysen har bl.a. baserats på större verksamheter, verksamheter som hanterar kategori 1-material, nedgrävningsplatser för hästar samt gödselhantering och förvaring av döda djur i primärproduktionen. Kommunerna har utfört fler kontroller per kommun jämfört med föregående år. Antalet förelägganden, förelägganden med vite samt åtalsanmälningar har minskat jämfört med föregående år.

Inför 2012 omarbetades riskbaseringen av de olika anläggningstyperna som Jordbruksverket bedriver kontroll på. Antalet kontroller har varit färre under 2012 än tidigare, vilket framför allt beror på en ändrad riskvärdering av anläggningarna. På flertalet anläggningar har kontrollfrekvensen minskat, i vissa fall rejält. Det innebär t.ex. att anläggningar som tidigare haft ett besök eller mer per år, nu i många fall har 0,33 besök per år. Dock har antalet anläggningar fortsatt att öka, då det hela tiden registreras nya anläggningar. Eftersom i princip alla anläggningar tidigare hade en eller flera kontroller per år har Kontrollenheten fr.o.m 2012 försökt fördela anläggningarna mellan åren för att det inte ska bli en extremt stor belastning under t.ex. 2015. Vid omprioriteringar på grund av tidsbrist har då i första hand omprioritering gjorts av företag som enligt riskklassning inte måste ha kontroll under 2013 utan senare.

2.4.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Antalet kontroller som Jordbruksverkets Kontrollenhet genomförde har minskat något sedan 2012, medan antal kontrollerade anläggningar har ökat något. Antalet kontroller med avvikelser har dock ökat ganska mycket, medan det totala antalet avvikelser har sjunkit med 27 %. Det går dock inte att dra någon slutsats om detta är en trend eller inte, utan detta får kommande års kontroller utvisa. En generell bedömning är att den vanligaste avvikelsern fortfarande är brister i handelsdokument och spårbarhet och att detta i första hand beror på okunskap hos företagen.

Av Livsmedelsverkets, länsstyrelsernas och kommunernas rapportering går det inte att dra någon slutsats.

2.4.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

När avvikelser har hittats har Kontrollenheten vid Jordbruksverket lämnat begäran om åtgärdsplan från företagen, och denna följs sedan upp genom en uppföljande kontroll eller vid nästa ordinarie kontroll. Kontrollenheten lämnade inga skriftliga beslut om åtgärd under året som rörde enbart animaliska biprodukter. Däremot lämnades ett föreläggande mot ett foderföretag som hanterar animaliska biprodukter, där en del av punkterna rörde just hanteringen av ABP.

Länsstyrelserna har under året inte utfärdat några förelägganden eller åtalasanmälningar.

2.4.5 Resurser

Jordbruksverkets operativa kontroll är helt avgiftsfinansierad. De anläggningar som kontrolleras får betala en årlig kontrollavgift till Jordbruksverket. Årsavgiften baseras på antalet besök, antal timmar besöken beräknas ta samt resekostnader. Totalt arbetade ca 1,4 årspersoner på Jordbruksverket med kontroll under 2013. Sedan föregående år har en ny inspektör anställts.

På Livsmedelsverket var det 117 personer som utförde kontroller på slakt- och styckningsanläggningar. Det motsvarar 0,6 årsarbetskrafter och utgör det resursbehov som Livsmedelsverket anser behövas för denna typ av kontrollverksamhet. Antalet årsarbetskrafter på övriga anläggningar ingår i den rapportering som Livsmedelsverket lämnat till kommissionen och anges inte specifikt för detta område.

Av rapporteringen framkommer inte hur länsstyrelserna tar ut sin avgift för sin kontrollverksamhet. Under 2013 arbetade totalt 0,68 årsarbetskrafter på länsstyrelsen med ABP-kontroll vilket är mindre än länsstyrelsernas planerade resursbehov på 0,99 årsarbetskrafter. Sju länsstyrelser har inte uppgett planerat resursbehov vilket kan förklara det låga värdet på årsarbetskrafter i jämförelse med 2012.

Av de kommuner som har rapporterat in sitt resultat har 70 kommuner arbetat med kontrollen under 2013. Det är 104 av kommunerna som har angivit att ingen person har arbetat med kontroll av ABP under 2013. De flesta av kommunerna hade mindre än en årsarbetskraft som arbetade med kontrollen av ABP under 2013. Det framgår inte av rapporteringen hur kommunerna tar ut sin avgift för kontrollverksamhet.

2.4.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Under 2013 har Kontrollenheten utformat en rutin för att utföra övervakade kontroller av inspektörerna, som ett led i att utvärdera kontrollens effektivitet. Denna rutin kommer att börja tillämpas under 2014.

Under 2013 rapporterades inga åtgärder som vidtagits för att förbättra myndigheternas kontrollarbete. En länsstyrelse uppger att resurser saknas och en länsstyrelse uppger att rekryteringsarbete pågår för vakant plats.

2.5 Kontroll av djurhälsa och smittskydd

2.5.1 Generell bedömning av kontrollen

Kontrollens omfattning varierar mellan länen. I några fall saknas rapport från länsstyrelsen om genomförda kontroller. Det bedöms som viktigt att utvärdera nuvarande kontroll av djurhälsa, dra lärdommar därav och sedan eventuellt besluta om hur kontrollen bör utföras framgent.

Kontrollernas omfattning påverkas av personalresurser och förekomsten av mer akuta händelser (utbrott). Generellt sett finns det ett behov av att förtydliga kontrolluppgiften för länsstyrelserna då förutsättningarna och behovet av kontroll av BVD och MV varierar kraftigt mellan länen men även är generellt litet. Endast två länsstyrelser har haft delegerade salmonellafall i dessa fall utan särskilda problem.

2.5.2 Trender i kontrollen

Kontroll av seminverksamheten har minskat något sedan förra året och kontrollen omfattar ffa dokumentationskontroll. Hos flera länsstyrelser anges personalbrist som anledningen till att kontrollen nedprioriterats eller att målen inte nåtts.

Kontrollen för BVD är liten då resterande smittade besättningar endast hittats i något län. Antalet besättningar som inte är provtagna är mycket låg och förutom enstaka fall kan kontrollen minimeras till att övervaka rapporteringar om icke anslutna besättningar från frivilliga programmet. När det gäller utbrott av smittsam sjukdom finns utrymme för bättre kommunikation mellan myndigheterna, ett sådant förbättringsarbete är påbörjat.

2.5.3 Nationellt revisionssystem

Jordbruksverket har under året genomfört 3 revisioner. Två av dessa omfattar området djurhälsa och smittskydd. Genomfört arbete är i enlighet med upprättat revisionsprogram för 2013.

Den genomförda revisionen visar på att det finns områden som behöver ses över, främst avseende upprättandet av rutiner för arbetet.

2.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

2.6.1 Generell bedömning av kontrollen

Jordbruksverket kan konstatera att under 2013 har merparten av länsstyrelserna utfört kontroller kopplade till djurhälsopersonal och läkemedel på gård. Jordbruksverket kan konstatera att flera länsstyrelser inte når upp till de allmänna råd om kontrollintervall som finns för veterinärer som förskriver villkorad läkemedelsanvändning och veterinärer som förskriver läkemedel för livsmedelsproducerande djur. En positiv trend är att flera länsstyrelser börjat samordna kontrollområdet. Ett fortsatt utbyte mellan kontrollmyndigheterna är väsentligt för att bättre uppfylla målen.

2.6.2 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Under 2013 har 17 av 21 länsstyrelser utfört kontroll av läkemedel på gård. Totalt kontrollerades 236 objekt där 11 avvikelser ledde till förnyad kontroll. Ingen avvikelse ledde till föreläggande men däremot ledde ett ärende till föreläggande med vite. En avvikelse vid kontroll ledde till anmälan till Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och en avvikelse ledde till åtalsanmälan. Motsvarande siffror för 2012 var att 19 av 21 länsstyrelser utfört kontroll av läkemedel på gård. Totalt kontrollerades 220 objekt där 14 avvikelser ledde till någon form av åtgärd. De brister som uppmärksammats av kontrollmyndigheten är kopplade till journalföring och dokumentation både hos veterinär och hos djurhållare. Även bristande efterlevnad av reglerna för förskrivning av läkemedel har noterats.

2.6.3 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta erbjuda utbildning till länsstyrelserna, parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de nationella register som Jordbruksverket tillhandahåller t.ex. DAWA djursjukdata och Vet@bas. Som ett led i detta arbete har Jordbruksverket deltagit i 28-gruppens möten som är länsstyrelsernas gemensamma funktion för att samordna de olika kontrollområdena. Verket har bl.a. via denna grupp hållit utbildning i DAWA-djursjukdata. Insatser har gjorts under året för att höja kvaliteten på informationen om befintlig djurhälsopersonal i Vet@bas genom att koppla detta register till folkbokföringen.

2.6.4 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Flera länsstyrelser har informerat djurhälsopersonal, företrädesvis veterinärer, om deras skyldigheter. I samband med kontrollbesök informeras både djurhållare och djurhälsopersonal om regler för området. Länsstyrelserna har under året bedrivit särskilda informationsinsatser till de veterinärer som föreskriver villkorad läkemedelsanvändning på gård. Flera länsstyrelser uppger att de får direkta frågor från veterinärer och djurägare och att rådgivning utgör en viktig del i att förbättra regelefterlevnaden. De länsstyrelser som har haft riktade informationsinsatser av olika slag har också noterat positiv återkoppling.

2.7 Kontroll av djurskydd

2.7.1 Generell bedömning av kontrollen

Under 2013 genomförde länsstyrelserna totalt 13 780 djurskyddskontroller vilket är något färre än 2012 då ca 14 410 genomfördes och 2011 då ca 14 660 kontroller genomfördes. Ungefär en tredjedel av kontrollerna 2013 hade sitt ursprung i en anmälan och ungefär hälften av dessa anmälningar var befogade, dvs. länsstyrelsen fann brister i djurhållningen. På slakterierna utförde de officiella veterinärerna under 2013 totalt 1 634 djurskyddskontroller vilket kan jämföras med 1 443 djurskyddskontroller år 2012 och 1274 genomförda under 2011. Antalet slakterianläggningar var under 2013 135

varav 5 lades ner under året vilket kan jämföras med 121 slakterianläggningar 2012 och 103 slakterianläggningar 2011.

Tillsammans med länsstyrelserna har Jordbruksverket under året tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Syftet med målen har varit att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska revideras årligen.

2.7.2 Trender i kontrollen

Under 2013 har det funnits två gemensamma mål för djurskyddskontrollverksamheten, att minst 50 % av det totala antalet genomförda kontroller bör utgöras av normalkontroller och att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen. Andelen normalkontroll 2013 varierade mellan 25-60 % i de olika länen och totalt i landet var andelen normalkontroll 43 %. År 2012 var denna siffra 43 % och 2011 var denna siffra 40 %. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningsärenden som tar mycket resurser. Det andra målet att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen levde inget län upp till under 2013 och anledningen har främst angetts vara att länsstyrelsen inte har resurser att göra så många kontroller.

2.7.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Precis som tidigare år finns avvikelser gällande bl.a.:

- brister i vård och hantering av sjuka djur samt bristande dokumentation av läkemedelsanvändning. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur, fjäderfä, och gris.
- brister i renhållning och/eller brister gällande torra och rena liggplatser. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur (inklusive kalv), får, gris och fjäderfä.
- brister gällande foder och vatten och djurens hull. Detta gäller främst för djurslagen nötkreatur, får och gris.
- brister gällande att djurens renhet och gällande betesmarker, rastgårdar eller stängsel. Detta gäller främst nötkreatur.
- brister gällande luftkvalitet och tillgång till sittpinnar för fjäderfä
- brister i klippning av får.
- brister i strö till grisar.

2.7.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Länsstyrelsen använder de åtgärder, i form av förelägganden, omhändertaganden, djurförbud och åtalsanmälningar som djurskyddslagstiftningen medger för att lagstiftningen ska efterlevas. Under 2013 tog länsstyrelserna 207 beslut om djurförbud vilket är en liten minskning från 223 beslut under år 2012. I 336 fall anmälde länsstyrelserna överträdelse av djurskyddslagen till polismyndigheten eller

Åklagarmyndigheten vilket är en ökning från 248 fall 2012. Under 2013 gjorde länsstyrelserna 1 057 omhändertaganden av djur och av dessa var 951 omhändertaganden av sällskapsdjur. Jämfört med tidigare år var detta en minskning i antalet omhändertagande. När det gäller de officiella veterinärerna på slakterianläggningarna överlämnade de under 2013 31 ärende med slakteriansvar och 138 ärenden rörande primärproducent eller transportör till länsstyrelsen för vidare handläggning. Motsvarande siffror för antalet ärenden som överlämnades till länsstyrelsen 2012 var 39 respektive 143.

2.7.5 Nationellt revisionssystem

Jordbruksverket har under året genomfört 3 revisioner. En av dessa omfattar området djurskydd. Genomfört arbete är i enlighet med upprättat revisionsprogram för 2013. Vid revisionens gjordes inga iakttagelser.

Den samrådsgrupp som inrättats avseende revisioner av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan har påbörjat sitt arbete under året. Jordbruksverket, länsstyrelserna och Livsmedelsverket arbetar med förslag bland annat avseende revisionssystem för länsstyrelsernas kontroll.

2.7.6 Resurser

Från och med kontrollåret 2013 förändrade Jordbruksverket och länsstyrelserna beräkningssättet av hur mycket resurser som används till djurskyddskontrollen. Detta gjordes av redovisningstekniska skäl för att få en mer likriktad och jämförbar uppgift samt för att bättre kunna följa förändringar av resurstilldelning över tid. Detta innebär att siffrorna i dagsläget inte är jämförbara mellan åren 2013 och 2012. Till nästa rapport kommer jämförbara siffror att finnas. Med denna förklaring som bakgrund redovisas ändå siffrorna här. Under 2013 använde länsstyrelserna drygt 170 årsarbetskrafter och under 2012 drygt 190 årsarbetskrafter. De officiella veterinärerna på slakterierna lade under 2013 ner 4018 timmar på djurskyddskontroll vilket kan jämföras med 3 940 timmar år 2012.

2.7.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Tillsammans med länsstyrelserna har Jordbruksverket under året tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Syftet med målen har varit att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Under året har Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna även färdigställt riskklassificeringsmodellen av djurskyddsobjekt. Ett av syftena med riskklassificeringsmodellen har varit att göra det möjligt att rikta djurskyddskontroller dit det finns störst behov av dem. Ett annat syfte har varit att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet.

Under 2013 har Jordbruksverket även slutfört ett kalibreringsarbete om djurskydd för får. I detta arbete har bl.a. kalibreringskurser hållits för praktiserande veterinärer och länsstyrelsernas länsveterinärer och djurskyddshandläggare. Kursernas främsta syfte har varit att stärka kompetensen och förbättra samsynen kring lagstiftningens krav när det gäller djurskyddsbedömningar i fårbesättningar. Jordbruksverket arrangerade även under 2013 en djurskyddskonferens på temat djurskyddskontroll med en särskild

utbildningsdag för länsstyrelsens personal på temat bemötande. Syfte var att stärka länsstyrelsernas trygghet i att hantera de komplicerade situationer som kontrollarbetet kan innebära.

2.7.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

De vanligaste åtgärderna från myndighetens sida är påpekanden i kontrollrapporter, förelägganden, åtalsanmälan, allmän information, informationsutbyte med LRF, polisen m.fl., information via media om resultatet från djurskyddskontrollen eller planerade kontrollprojekt m.m. Många av länsstyrelserna ordnar informations- och utbildningsinsatser för företagarna.

2.8 Offentlig kontroll av växtskadegörare

2.8.1 Generell bedömning av kontrollen

Offentlig kontroll och andra offentliga åtgärder avseende växtskadegörare omfattas idag inte av kontrollförordningen 882/2004/EG utan har istället sin grund i Rådskdirektivet 2000/29/EG. Detta gör att kraven på hur kontrollerna utförs ser något annorlunda ut gentemot övriga kontrollområden. Den pågående översynen av flera lagstiftningar inom DG Sancos ansvarsområde innehåller bl.a. ett förslag om att utvidga tillämpningsområdet för kontrollförordningen 882/2004/EG till att även omfatta offentlig kontroll av växtskadegörare. En trolig förändring är att kontrollarbetet kommer att behöva ställas om till ett mer riskbaserat synsätt och därmed mer snabbfotade omställningar än vad som är fallet idag.

En sammanfattande bedömning av kontrollområdet 2013 är att det har fortsatt att utvecklas och bedöms vara tillfredsställande. Eftersom få reglerade skadegörare hittas vid inventering bedömer Jordbruksverket att målet att upprätthålla ett gott sundhetsläge i landet i huvudsak är uppfyllt. Liksom för flertalet övriga EU-länder är dock Sveriges systematiska kartläggning av nya skadegörare mycket begränsad. Det finns därför en risk för att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt i landet eller inom EU i övrigt.

2.8.2 Trender i kontrollen

En betydande ökning av importkontrollerna av träemballage som används för transport av varor har skett under 2013 till följd av en EU-gemensam satsning på ökad kontroll av träemballage till sändningar av vissa typer av sten från Kina.

I övrigt har inga större förändringar gjorts när det gäller antal utförda kontroller eller vilken typ av kontroller som har utförts jämfört med föregående år.

2.8.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad

Inga större generella skillnader i efterlevnad har konstaterats jämfört med föregående år.

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

I importkontrollen fortsätter växtinspektörerna att hitta importförbjudna insekter i sändningar med bladgrönsaker och frukt och grönt från olika länder i Sydostasien. Jämfört med föregående år så kan man notera att reglerade skadegörare i större utsträckning hittades i sändningar med frukt och grönt från Pakistan.

Vid kontrollen av efterlevnaden av växtpassreglerna har fortsatta brister konstaterats hos återförsäljare av plantskoleväxter. Vid kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage var den vanligast förekommande anledningen till anmärkning liksom tidigare att företaget inte skötte dokumentationen.

Identifierade orsaker

Under många år hittade EU:s medlemsländer ofta importförbjudna skadegörare i sändningar med bladgrönsaker från Thailand. I början av 2011 började EU ställa högre krav på växtskyddsmyndigheten i Thailand samt de företag som exporterar reglerade växter och växtprodukter till EU. EU:s agerande fick effekt och under 2012- och 2013 så har inga avvikelser i detta sortiment från Thailand noterats. De nya kraven på Thailand verkar dock ha påverkat handeln med bladgrönsaker i regionen och medfört att en större andel bladgrönsaker importeras från andra länder. Under 2013 svarade sändningar från Kambodja för en ca en tredjedel av det totala antalet fall av reglerade skadegörare i importkontrollen.

Orsaker som ligger bakom bristerna i efterlevnad av växtpassreglerna och bristerna i dokumentation hos företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage kan vara ottydlig information om vilka krav som ställs på företaget i kombination med att det i många fall saknas åtgärder att ta till vid upprepade avvikelser. De ändringar i växtskyddslagen (SFS 1972:318) och förordningen (2006:817) om växtskydd m.m. som är nödvändiga för att förbättra möjligheterna att vidta åtgärder vid avvikelse trädde i kraft den 1 januari 2014.

2.8.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

De åtgärder som har vidtagits vid konstaterade avvikelser vid import av reglerade växter och växtprodukter är avvisning och destruktion. De företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage som underkändes i kontrollen följdes upp genom att företaget gavs en ny möjlighet att komma in med den saknade kompletterande informationen. Vid frånvaro av växtpass vid kontroll gavs företaget möjlighet att i efterhand visa upp det efterfrågade växtpasset. Vid påvisad förekomst av reglerade skadegörare vid kontrollbesök i företag som producerar eller saluför växter har Jordbruksverket beslutat om bekämpning eller destruktion. T.ex. vid förekomst av bomullsmjöllus (*Bemisa tabaci*) tas beslut om bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterial sker till annan odlare och bekämpningsbeslutet följs upp av ett extra kontrollbesök.

2.8.5 Resurser

Den offentliga kontrollen av växtskadegörare är i huvudsak finansierad av avgifter. De totala kostnaderna för kontrollerna har stadigt ökat under perioden 2009-2013 och totalt under perioden ökat med 32 %. I kostnadsökningen ingår bland annat utveckling av ett

elektroniskt system för att administrera importkontrollen samt kostnader för kvalitetsutveckling och kvalitetssäkring.

Totalt finns drygt 20 inspektörer som arbetar med offentlig kontroll och andra officiella åtgärder avseende växtskadegörare. Totalt motsvarar det cirka 16 årsarbetskrafter vilket är oförändrat jämfört med 2012.

2.8.6 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete
Specifika delar av växtskyddslagen (SFS 1972:318) och förordningen (SFS 2006:817) om växtskydd m.m. har setts över bl.a. i syfte att stärka lagstödet för att kunna vidta åtgärder vid konstaterade avvikelser. Ändringarna trädde i kraft den 1 januari 2014.

Ett mål för att kunna förbättra kvalitén och effektiviteten på kontrollarbetet är att tydliggöra ansvarsområdena mellan sakenheten (på Jordbruksverkets Växt- och miljöavdelning) och växtkontrollenheten (på Jordbruksverkets Kontrollavdelning). Gemensamma planeringsmöten har införts och arbete pågår kontinuerligt för uppdatera interna rutiner och olika former av styrdokument avseende kontrollarbetet. Under 2012 upprättades en webbaserad plattform där sak- och kontrollenhet på ett smidigt sätt kan dela dokument. Användningen av plattformen har etablerats under 2013 med ambitionen att den ska användas för alla styrande dokument, redovisning av kontrollresultat och övriga dokument som båda enheterna behöver.

För att förenkla och effektivisera administrationen av importkontrollen började, under 2011, ett elektroniskt importkontrollsystem utvecklas. Systemet togs i drift under våren 2012 och har fortsatt att utvecklas under 2013. Systemet innebär bl.a. att de personella resurserna bättre kan allokeras samt att statistiken blir mer omfattande samt kvalitetssäkrad. Systemet bygger på att importörerna kan använda en e-tjänst för att anmäla sändningar samt att kontrollresultaten tillhandahålls elektroniskt. Vid kontrollen används elektroniska checklistor.

För kontroll inom områdena trädgård samt trä och träemballage hålls årliga uppstartsmöten inför det nya kontrollåret där verket går igenom kontrollområdet och eventuella nyheter. Även för importkontroll hålls möten minst årligen med samma syfte.

2.8.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad
Jordbruksverket deltog som utställare på mässan Elmia Garden 2013 som vänder sig till trädgårdsbranschen för att bl.a. informera om offentliga åtgärder avseende växtskadegörare.

3 Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan

3.1 Förändringar av den nationella planen

Detta avsnitt behandlar de ändringar som införts vid senaste uppdateringen av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen med hänsyn till bl.a. följande: ny lagstiftning, förekomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, omfattande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, förändringar inom branscher, resultat från den offentliga kontrollen och från revision, samt resultat från FVO:s revisioner, inspektioner och uppföljningar.

Kontrollplanen kompletterades under 2012 med en vision för livsmedelskontrollen och nationella mål för samtliga myndigheter på central, regional och lokal nivå. Utöver detta uppdaterades planen med tydligare mål för djurskyddskontrollen och foderkontrollen. Under 2013 har det fortsatta arbetet med mål och aktiviteter för kontrollverksamheten prioriterats. Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell och gäller perioden 2014-2017.

3.2 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen

Särskilda aktiviteter pågår för att bidra till de gemensamma målen för kontrollen i livsmedelskedjan. Aktiviteter beskrivs i planens del 3 avsnitt 2.2.2. En samordningsfunktion finns för att samordna genomförandet av de gemensamma aktiviteterna. Funktionen ansvarar för att uppdatera kontrollplanen, att förankra gemensamma aktiviteter och följa de aktiviteter som pågått. Funktionen förvaltar också vissa av produkterna från avslutade gemensamma aktiviteter. Som en del i underlaget för utveckling av kontrollen i livsmedelskedjan tar samordningsfunktionen del av resultat och analyser i den samlade årliga rapporten. Funktionen har haft fyra möten under 2013.

Under 2013 har tre gemensamma delaktiviteter genomförts.

- Seminariedag om kontroll av internethandel för erfarenhetsutbyte och diskussion om hur kontrollen kan utvecklas.
- Vidareutveckling av gemensamma strategier för förberedelser inför FVO: s revisioner av Sveriges kontrollsystem.
- Aktivitet om kontroll av ABP. Under 2013 har Jordbruksverket sett över formen för återrapportering på så sätt att frågorna förtydligats gällande återrapportering. Utbildningsmaterial som togs fram för länsstyrelserna och kommunerna har delats med Livsmedelsverket.

Under 2013 inleddes också arbete med att se över samordningsfunktionens organisation och arbetssätt.

4 Kontroll av livsmedel

4.1 Inledning

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av livsmedel och livsmedelshygien, 4.2; kontroll av dricksvatten, 4.3; särskilda kontrollprogram 4.4; samt övriga områden för kontroll 4.5.

För de större kontrollområdena presenteras kontrollens omfattning och resurser, måluppfyllelse, efterlevnaden hos företag, beslut om åtgärder mot företag, och åtgärder hos kontrollmyndigheterna. I kapitlet ges på så sätt underlag för att uppfylla kraven framförallt i artikel 44.1. b), c) och d) i förordning (EG) nr 882/2004.

4.2 Livsmedel och livsmedelshygien

Beskrivning av kontrollområdet

Här rapporteras resultat från kontroll av både animaliska och icke-animaliska livsmedel. Det gäller både primärproduktionen och leden efter primärproduktionen.

4.2.1 Kontrollens omfattning och resurser

4.2.1.1 Omfattning

Primärproduktionen

Någon exakt siffra på antalet primärproducenter med livsmedelsproduktion finns för närvarande inte. Länsstyrelserna arbetar fortfarande med att registrera anläggningar och bygga upp ett register. Baserat på tillgänglig statistik finns det ca 80 000 primärproducenter. 2010 var 8 942 anläggningar registrerade hos länsstyrelserna. Under 2011 nyregistrerades 5 188 anläggningar, under 2012 ytterligare 3 039 anläggningar och under 2013 ytterligare 1 832 anläggningar.

Under 2013 genomfördes totalt 882 livsmedelskontroller, varav 608 var planerade tvärvillkorskontroller². Merparten av de utförda kontrollerna omfattade därmed i första hand endast de krav i livsmedelslagstiftningen som utgör tvärvillkor. Andelen anmälda kontroller (52 %) var högre än andelen oanmälda kontroller (43 %). Fem procent av kontrollerna saknade uppgift om kontrollen var föranmäld eller oanmäld.

---

² Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Totalt kontrollerades 854 primärproduktionsanläggningar. Störst andel kontroller fick, i likhet med åren 2009-2012, anläggningar i prioriteringsklass 2, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen. Inom prioriteringsklass 2 var kontroll av anläggningar med livsmedelsproducerande djur, vanligast. Enligt modellen bör 40 % av de kontrollerade anläggningarna ligga i kategori röd, men majoriteten av de kontrollerade anläggningarna ligger i likhet med föregående år i kategori orange och gul. Endast 22 % av de kontrollerade anläggningarna låg i kategori röd, vilket innebär att det är i stort sett likadant som förra året. Anledningen är troligen att flertalet kontroller var tvärvillkorskontroller.

Kontrollerade anläggningar i primärproduktionen per prioriteringsklass, där 1 är högst och 4 lägst.

År	Prioriteringsklass 1		Prioriteringsklass 2		Prioriteringsklass 3		Prioriteringsklass 4	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2013	218	26	455	53	165	19	16	2
2012	175	24	434	60	101	14	12	2
2011	156	26	301	50	119	20	21	4
2010	156	24	370	58	93	15	20	3
2009	91	18	306	61	82	16	24	5

Kontrollerade anläggningar i primärproduktionen per kategori i prioriterings- och erfarenhetsmatrisen, där röd har högst prioritet.

År	Kategori röd		Kategori orange		Kategori gul		Kategori blå		Kategori grön	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2013	186	22	340	40	285	33	34	4	9	1
2012	131	18	341	46	220	30	25	3	4	1
2011	113	19	243	41	194	32	43	7	4	1
2010	123	19	314	49	173	27	25	4	4	1
2009	67	13	298	59	117	23	19	4	0	0

Leden efter primärproduktionen

Antalet kommuner är 290 men eftersom ett antal kommuner har gått ihop och har en gemensam myndighet, så är antalet inrapporterande myndigheter lägre. Under 2013 rapporterade 253 lokala myndigheter in uppgifter, och det är samtliga som skulle rapportera.

Under 2013 rapporterades det in 87 454 livsmedelsanläggningar, vilket ligger i samma storleksordning som föregående år. Anläggningarna är indelade i olika riskklasser, enligt Livsmedelsverkets vägledning om riskklassning. Om den inrapporterande myndigheten använder sig av någon annan riskklassningsmodell, redovisas inte riskklass. I tabellen nedan visas hur anläggningarna fördelas i de olika riskklasserna. Det är få anläggningar i de högsta riskklasserna och flest i riskklass 7.

Antal anläggningar per riskklass, 2013, där 1 är högst och 8 lägst.

1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	Totalt
72	204	1 324	4 896	14 942	13 062	31 271	17 719	4 127	87 617

Under 2013 utfördes 85 195 kontroller på totalt 54 803 anläggningar. Det var 12 649 anläggningar som fick fler än en kontroll. Antalet kontroller fortsätter att öka och är drygt 7 600 fler än under 2012. Även antalet anläggningar som kontrollerades var betydligt fler än under 2012, 3 544 stycken.

De utförda kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen, samt om den var föranmäld/oanmäld. De oanmälda kontrollerna fortsätter att öka. Av de planerade kontrollerna är 71 procent oanmälda, att jämföra med 68 procent 2012 och 62 procent 2011.

Ur rapporteringen går det att se vilka typer av anläggningar som får kontroll, i vilken riskklass de ligger och vilken tilldelad kontrolltid de har. Anläggningar i de högsta riskklasserna har till störst andel fått flera kontroller. Det är dock 12 % av anläggningarna i riskklass 1-4 som inte fått någon kontroll, vilket ligger i samma storleksordning som 2012. Det kan finnas olika orsaker till detta, men bland dessa anläggningar kan finnas sådana som har nedsatt kontrolltid och som därför inte planerats in för kontroll under året.

Andel (%), kontrollerade anläggningar per riskklass, 2013 (planerade kontroller)

	Riskklass									Totalt
	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	
Noll besök	7	23	15	11	17	23	44	64	63	39
Ett besök	14	16	27	39	52	57	51	34	30	47
Flera besök	79	62	58	50	30	20	5	2	7	14
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Det finns fortfarande anläggningar med mycket kontrolltid som inte har fått någon kontroll under 2013, se tabellen nedan. Anläggningar med minst fem tilldelade kontrolltimmar bör få kontroll årligen. När det gäller anläggningar i intervallen 5-8 kontrolltimmar har andelen som inte fått kontroll minskat något från 21 % till 18 % jämfört med 2012. Detsamma gäller anläggningar med 9-16 kontrolltimmar, där andelen utan kontroll minskat från 14 % till 12 %. Det är 17 % av de anläggningar som tilldelats fem timmar eller mer i kontrolltid och som inte fått någon kontroll under året. Detta är en förbättring jämfört med föregående år, då andelen var 20 %.

Andel (%) anläggningar fördelat på antal planerade kontroller, per antalet tilldelade kontrolltimmar, 2013

Antal tilldelade kontrolltimmar						
	0	1-4	5-8	9-16	>16	Saknas
Antal besök	n=1 023	n=58 900	n=22 660	n=3 506	n=583	n=945
Noll besök	89	47	18	12	9	90
Ett besök	10	48	50	28	16	8
Flera besök	1	5	32	60	74	2
Totalt	100	100	100	100	100	100

Av tabellen nedan framgår att vissa kontrollområden kontrolleras mycket oftare än andra. Det område som kontrollerats vid störst andel av kontrollerna var rengöring, följt av temperatur, personlig hygien, infrastruktur etc., samt hantering m.m. Andra områden, som mikrobiologiska kriterier och vattenkvalitet, har fått betydligt mindre andel kontroll. Det är i princip samma områden som ligger högt respektive lågt 2013 jämfört med både 2012 och 2011. Fördelningen beror naturligtvis på anläggningstyp, då alla kontrollområden inte är relevanta att kontrollera hos alla typer av anläggningar.

Andelen för alla kontrollområden vid varje kontrolltillfälle är lägre för 2012 än för 2011. Förklaringen är att under 2011 kontrollerades i snitt sju områden per kontroll och under 2012 var det sex områden per kontroll. 2013 är snittet tillbaka på sju kontrollområden per kontroll.

Andel (%) av planerade kontroller då kontrollområdet kontrollerats, 2011-2013.

Kontrollområde	Andel av samtliga planerade kontroller		
	2013	2012	2011
1. Infrastruktur, lokaler, utrustning	64	67	74
2. Råvaror, förpackningsmaterial	46	44	54
3. Hantering, lagring, transport	65	66	72
4. Avfall	36	36	39
5. Skadedjur	41	41	49
6. Rengöring	73	77	81
7. Vattenkvalitet	16	17	24
8. Temperatur	69	70	72
9. Personlig hygien	65	67	73
10. Utbildning	31	33	48
11. HACCP	30	31	39
12. Information	41	42	46
13. Spårbarhet	32	28	34
14. Mikrobiol. kriterier	6	6	7
15. Övrigt	22	20	21
Totalt antal kontroller	75 089	67 270	53 780

Vid jämförelse av den relativa fördelningen mellan kontrollområdena så finns inga stora skillnader mellan åren 2011-2013. Det går inte heller att se att kontrollområdet – information och spårbarhet, kontrollerats mer än de föregående åren relaterat till övriga kontrollområden, trots större fokus på märkningskontroll i den reviderade vägledningen om riskklassning och det livsmedelsbrott som förekommit.

Provtagning för mikrobiologisk analys

Kontrollmyndigheterna har (exkl. salmonellakontrollprogrammet), tagit ut 3 027 prov och på dessa har 16 724 mikrobiologiska analyser genomförts. Detta är ungefär samma antal som 2012 (16 330 analyser). Det är oklart om data från alla berörda laboratorier ingår. De kända analyserna har fördelats enligt följande:

Agens	Summa
Koagulaspositiva stafylokocker	2732
Bacillus cereus (presumptiva)	2327
Aeroba mikroorganismer	1968
Clostridium perfringens	1749
E.coli	1745
Enterobacteriaceae	1424
Jästsvamp	1073
Enterokocker	1061
Mögelsvamp	1017
Salmonella	894
Listeria monocytogenes	539
Campylobacter	75
Stafylokockenterotoxin	71
E coli O 157	22
Hepatit - A	13
VTEC	9
Norovirus	3
ETEC presumtiv	2
Totalsumma	16724

4.2.1.2 Förändringar i resurser

Primärproduktion

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt 7 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är lika många som förra året. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare ca 5 årsarbetskrafter inom kontrollen dvs. totalt ca 12 årsarbetskrafter.

Kontrollen av djurskydd, foder och livsmedel i primärproduktionen är anslagsfinansierad. Extra offentliga kontroller som utförs på grund av bristande efterlevnad finansieras med avgifter. Livsmedelsverkets bedömning är att befintliga resurser för livsmedelskontrollen i primärproduktionen är otillräckliga för att bygga upp

register och för att utföra en riskbaserad kontroll som omfattar samtliga kontrollområden.

Leden efter primärproduktionen

Årsarbetskrafterna delas upp på inspektörer som arbetar med livsmedelskontroll och inspektörer som arbetar med dricksvattenkontroll³. Totalt arbetade 592 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontroll, vilket är en minskning med 3 st. Bedömningen är att det behövs ytterligare 43 årsarbetskrafter, vilket är en liten minskning av behovet jämfört med tidigare. För 2010 saknades det 82 årsarbetskrafter⁴ och 2011 saknades det 56 årsarbetskrafter inom livsmedelskontrollen. Den stora minskningen under 2012 beror troligtvis på att den nya riskklassificeringen tillämpas av nästan alla kontrollmyndigheter. Den har inneburit att antalet tilldelade kontrolltimmar totalt sett har minskat sedan 2011.

I tabellen nedan syns att det fortfarande är ca en tredjedel av kontrollmyndigheterna som bedömer att man har tillräckligt med kontrollpersonal.

Kontrollmyndigheternas bedömning av personalresurser (åa.), åren 2009-2013, relativ fördelning.

	2013	2012	2011	2010	2009
	n=253	n=257	n=256	n=261	n=270
Tillräckligt med personal	38	37	36	26	25
Behöver mer personal	52	53	51	65	64
Har för mycket personal	9	8	12	9	4
Uppgift saknas	1	1	1	0	7
Totalt	100	100	100	100	100

4.2.2 Måluppfyllelse

Primärproduktionen

Minimivån för kontrollen i primärproduktionen är att minst 1 % av alla anläggningar ska kontrolleras årligen med avseende på samtliga delar av livsmedelslagstiftningens krav. Samtliga branscher i primärproduktionen ska också omfattas av kontrollen. Det innebär att ca 800 livsmedelsanläggningar ska kontrolleras per år. Urvalet av vilka anläggningar som ska kontrolleras bör ske i enlighet med Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen.

Under 2013 genomfördes kontroller på 854 stycken livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. Av dessa var det endast 238 anläggningar som valdes ut för

³ Hänvisning till avsnitt där man hittar årsarbetskrafter för dricksvatten

⁴ Det visade sig vid en genomgång av de inrapporterade siffrorna för 2011 att det blivit fel för en inrapporterande myndighet, så siffran har justerats. Sedan har även behovssiffrorna för 2010 delats upp mellan livsmedelskontroll och dricksvattenkontroll.

livsmedelskontroll i enlighet med vägledningen för riskklassificering, vilket är klart under 1 %.

Leden efter primärproduktionen

I det rapporteringssystem som använts för inhämtande av information från kommunerna och Livsmedelsverket finns inte frågor om måluppfyllelse. Olika mått har utvecklats av Livsmedelsverket för att mäta måluppfyllelsen för livsmedelskontrollen. Däribland finns en indikator för mikrobiologisk säker mat och en för redlighet. Vidare sammanställs kontrollmyndigheternas rapportering om livsmedelsburna utbrott. Nya mål för livsmedelskontrollen finns från och med 2013. Indikatorer för att kunna följa upp dessa är under utveckling och kommer att finnas med i nästa års rapport.

Indikator för mikrobiologiskt säker mat

Sedan 2005 har en indikator för säker mat följts upp årligen som ett mått på livsmedelssäkerheten i landet. Indikatorn har genomgått vissa förändringar på grund av nya rutiner för rapportering till Livsmedelsverket. Siffrorna jämförs därför i denna rapport endast från 2010 och framåt.

Av resultat för 2013, baserat på information från 253 kontrollmyndigheter och 337 096 kontrollresultat, framgår att andelen avvikelser var 11 procent för de rapporteringspunkter som ingår i indikatorn. Detta är ett oförändrat resultat jämfört med tidigare år (andelen var 13 procent 2010, 14 procent 2011 och 12 procent 2012). Rapporteringspunkterna som ingår i indikatorn är 3.1, 3.2, 6.1, 8.1, 8.2, 9.1, 9.2, 10.1, 11.1-11.6, 12.3 och de finns i Livsmedelsverkets vägledning om offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar.

Indikator för redlig hantering

Sedan 2007 följs en indikator för redlig hantering av livsmedel. Vid rapportering av kontrollresultat utförda 2010 eller senare har indikatorn ändrats på ett sådant sätt att andelen avvikelser inte är jämförbara med resultat från kontroller utförda mellan 2007 och 2009.

Indikatorn utgörs sedan 2010 av andelen avvikelser för fem rapporteringspunkter för samtliga anläggningstyper, nämligen rapporteringspunkterna 12.1-12.5.

Av resultat för 2013, baserat på information från 253 kontrollmyndigheter och 72 739 kontrollresultat, framgår att andelen avvikelser var 18 procent för de rapporteringspunkter som ingår i indikatorn, att jämföra med 17 procent 2012, 15 procent för 2011 och 13 procent 2010.

Undersökning om livsmedelsburna utbrott

Kommunala kontrollmyndigheter och Folkhälsomyndigheten rapporterar årligen resultaten av epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott till Livsmedelsverket. För rapporteringen av 2013 års händelser har en extra påminnelse om att rapportera gjorts till de lokala kontrollmyndigheterna. Sammanställningen av de rapporterade utbrotten för 2013 visar att norovirus, liksom flertalet tidigare år, var det

smittämne som orsakade flest antal insjuknade personer i matförgiftning. Rapportering av utredningsresultat från fall med en sjuk är frivillig för kontrollmyndigheterna.

Rapporterade fall av matförgiftning

År	2010	2011	2012	2013
Antal fall av misstänkt matförgiftning	347	287	278	366
Antal fall av misstänkta matförgiftning med minst 2 sjuka (utbrott)	268	249	231	287
Antal insjuknade personer	2463	2433	1622	1767

Inga dricksvattenburna utbrott inrapporterades.

4.2.3 Ej planerad kontroll

Leden efter primärproduktionen

Det var endast ett fåtal kontroller som var händelsestyrda. Det långvariga och intensiva arbetet med matbrott har krävt särskilda insatser. Det har handlat om samordning av arbetet där många kontrollmyndigheter i och utanför Sverige varit involverade, stöd, spårning, hantering av RASFF, m.m.

4.2.4 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktion

Av de 862 primärproducenter som kontrollerades med avseende på livsmedel, noterades 267 avvikelser från bestämmelserna i lagstiftningen på totalt 140 gårdar. Det är i samma storleksordning som föregående år. De mest frekventa avvikelserna presenteras i tabellen nedan.

De mest frekventa avvikelserna, primärproduktionskontrollen

Rapporteringspunkt	Vanligaste avvikelserna							
	2013		2012		2011		2010	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Läkemedel – dokumentation över använda preparat	37	14	45	17	38	22	30	29
Hygienisk produktion - övrigt	20	7	7	3	0	0	0	0
Växtskyddsmedel och biocider – dokumentation över använda preparat	20	7	39	14	14	8	12	12
Personalhygien - ändamålsenliga rutiner för personalens hälsotillstånd	15	6	1	0	3	1	0	0
Lokaler och utrustning – mjölkutrustning, kylutrustning och lokaler minimerar risken för kontamination av mjölk.	14	5	11	4	9	5	5	5
Personalhygien - funktionella handtvättanordningar vid hantering av obehandlad mjölk och ätbara växtprodukter	14	5	9	3	2	1	0	0
Växtskyddsmedel och biocider - ändamålsenliga rutiner för användning	14	5	4	1	6	3	2	2

Avvikelser kring dokumentation av läkemedelsanvändning fortsätter att ligga högst liksom tidigare år. Avvikelser som handlar om hygienisk produktion och personalhygien har ökat under året. Detta kan vara ett resultat av de kurser som Livsmedelsverket hållit inom primärproduktionsområdet.

Leden efter primärproduktionen

Andelen kontroller där avvikelse konstaterats är 51 %, vilket är en liten minskning från 2012 då andelen kontroller med avvikelse var 54 %. Det är ingen skillnad beroende på om kontrollen är förannmäld eller ej. Det kan bero på att en stor andel avvikelser konstateras på kontrollområden där bristerna inte kan åtgärdas omgående.

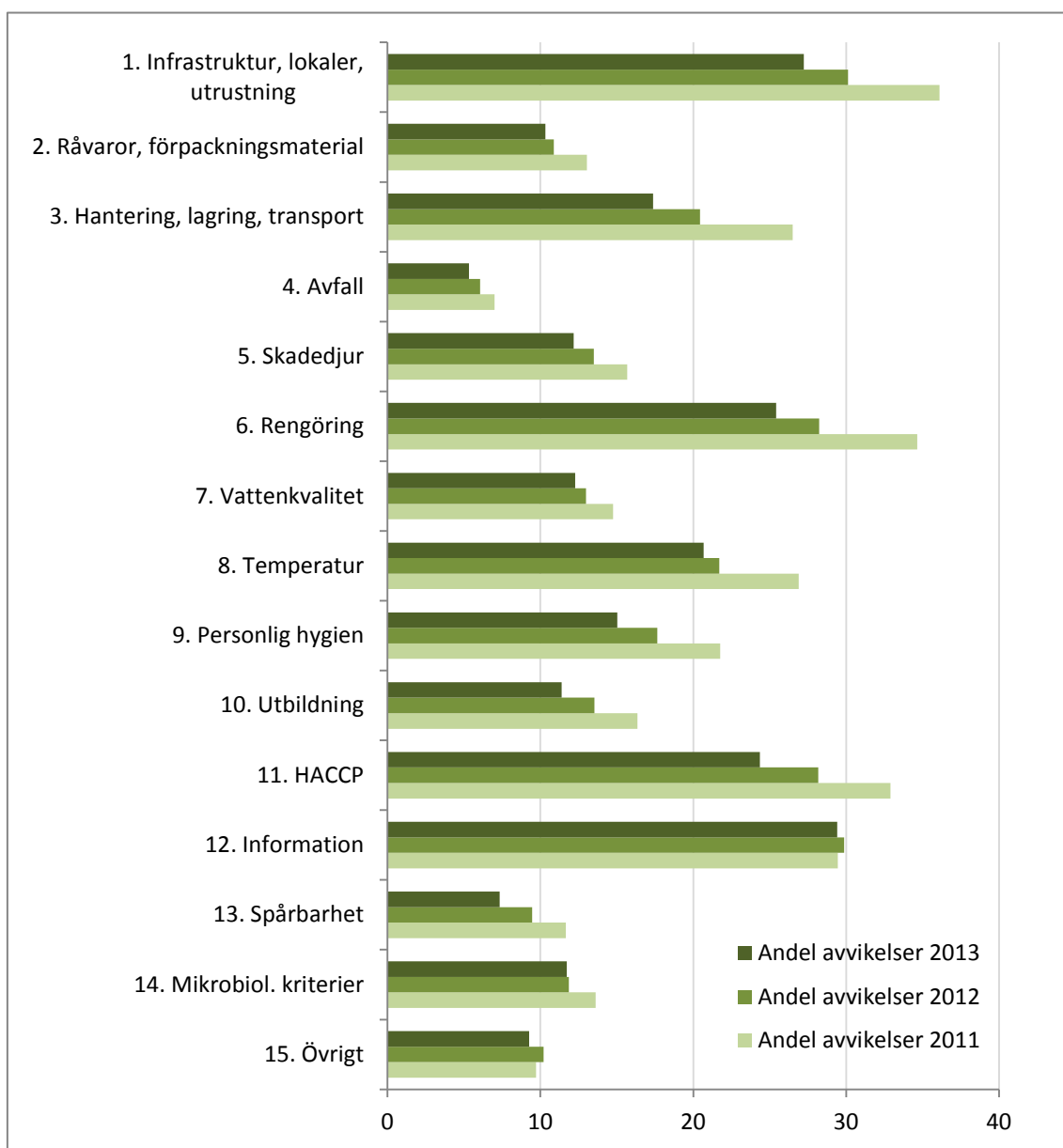
Antal planerade kontroller och andel avvikelser för förannmälda och oanmälda kontroller

	Antal kontroller	Antal kontroller med avvikelse	Andel kontroller med avvikelse (%)
Förannmäld	14 589	7 355	50
Oanmäld	60 478	30 714	51
Uppgift saknas	22	16	73
Totalt	75 089	38 085	51

De kontrollområden där andelen avvikelser är högst är de som handlar om lokalernas utformning och information, följt av HACCP och rengöring. Lokalernas utformning och rengöring var kontrollområden som också kontrollerats i ganska hög omfattning. Däremot var information och HACCP kontrollområden som kontrollerats i något mindre omfattning, men med hög andel avvikelser. Lägst andel avvikelser fanns i hantering av avfall. Andelen avvikelser har minskat på flertalet kontrollområden jämfört med både 2011 och 2012. I 82 % av de kontrollerade områdena konstaterades ingen avvikelse. Motsvarande siffra för 2012 var 81 % och för 2011, 77 %.

Andel (%) avvikelser per kontrollområde, 2011-2013, (totalt antal avvikelser var 2013 91 796 stycken, 2012, 94 626 stycken och 2011, 101 499 stycken)

4.2.5 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktion

Information om åtgärd vid bristande efterlevnad efterfrågas i länsstyrelsernas rapportering, dvs. när myndigheten gör ett myndighetsbeslut med stöd av t.ex. livsmedelslagen. Antalet rapporterade beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad var 5 stycken under 2013. Samtliga beslut var i form av förelägganden.

Av tabellen nedan framgår vad orsakerna till besluten var. Ett beslut kan ha flera orsaker. Den vanligaste orsaken var bristande efterlevnad inom kontrollområde 2; Infrastruktur, lokaler och utrustning.

Orsaker till beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Ett beslut kan ha flera orsaker.

Kontrollområde	Föreläggande
1. Rengöring och desinfektion	
2. Infrastruktur, lokaler och utrustning	6
3. Lagring och transport	1
4. Hygienisk produktion	
5. Personalhygien	1
7. Vattenkvalitet	
8. Temperatur	
11. Smittskydd	
12. Hantering och förvaring av farliga ämnen	
14. Växtskyddsmedel och biocider	1
15. Läkemedel	
16. Provtagning, analyser och rapporter	

Leden efter primärproduktionen

Om avvikelserna efter en kontroll är av den art att det krävs en åtgärd, så finns det olika beslut som myndigheten kan fatta. Antalet beslut har ökat något, men ligger i samma storleksordning som 2012. Den absolut vanligaste åtgärden vid bristande efterlevnad är beslut om föreläggande och därefter att förbjuda utsläppande på marknaden.

Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad

Åtgärd	Antal
Föreläggande	2 042
Förbjuda utsläppande på marknaden	626
Anmälan för åtal	75
Begränsa utsläppande på marknaden	52
Stänga delar av det berörda företaget under lämplig tidsperiod	45
Stänga det berörda företaget under lämplig tidsperiod	22
Tillfälligt avbryta driften av det berörda företaget under lämplig tidsperiod	10
Beordra att livsmedel destrueras	6
Ge tillstånd till att livsmedel används till andra ändamål	
Beordra att livsmedel dras tillbaka från marknaden	1
Beordra att livsmedel återkallas	6
Förbjuda import/export	1
Åtgärder som avses i artikel 19 förordning (EG) 882/2004 nämnda förordning för sändningar från tredjeländer	1
Totalt	2 887

I tabellen nedan redovisas vilken typ av åtgärd som är vanligast för några olika anläggningstyper. För storhushåll som utgör nästan hälften av de kontrollerade anläggningarna har 3 % fått beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Andelen varierar något beroende på anläggningstyp, men totalt är andelen 3 %. Detta är samma storleksordning som föregående år. Kontroller där någon avvikelse konstaterats ledde i 6% av fallen till sanktion.

Exempel på antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad för olika typer av företag, samt hur stor andel av de kontrollerade anläggningarna som fått sådana beslut.

Typ av anläggning	Anmälan för åtal	Förbjuda utsläppande på marknaden	Föreläggande	Övriga beslut	Totalt antal beslut	Andel med beslut (%)
Distribution och lagerhållning	3	35	34	2	74	2
Handel	14	300	329	32	675	3
Huvudkontor	1	10	7	4	22	2
Industriell tillverkning	2	24	76	6	108	4
Mobil verksamhet	7	10	20	3	40	1
Produktion av animaliska livsmedel	2	14	61	1	78	4
Storhushåll	42	223	1 214	93	1 572	3
Vård och omsorg	2	5	295	0	302	2
Uppgift saknas om typ	2	5	6	3	16	1
Totalsumma	75	626	2 042	144	2 887	3

De vanligaste orsakerna till sanktioner var avvikelser vid kontroll av Information, infrastruktur, lokaler och utrustning, rengöring och temperatur. Se tabellen nedan.

Orsaker till sanktioner, andel (%) av kontrollområdena, under 2011-2013

Kontrollområde	Andel 2013	Andel 2012	Andel 2011
Infrastruktur, lokaler, utrustning	13	14	16
Råvaror, förpackningsmaterial	4	2	3
Hantering, lagring, transport	8	8	8
Avfall	1	1	1
Skadedjur	4	5	4
Rengöring	12	13	13
Vattenkvalitet	1	1	1
Temperatur	13	14	9
Personlig hygien	7	7	6
Utbildning	5	6	6
HACCP	8	8	10
Information	19	14	12
Spårbarhet	2	1	1
Mikrobiologiska kriterier	0	0	0
Övrigt	3	3	2
Saknas	0	1	8
Totalt	100	100	100

4.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Kontrollansvaret för anläggningar som producerar animaliska livsmedel ändras

I maj 2013 tog regeringen beslut om att Livsmedelsverket tar över kontrollen av 853-anläggningar d.v.s. anläggningar som är godkända enligt förordning (EG) nr 853/2004. Det gäller t.ex. charktillverkare, mejerier, fiskerianläggningar som tidigare kontrollerats av lokala kontrollmyndigheter. I Göteborgs stad och Stockholms stad kommer kommunen även i fortsättningen att ha kontrollen. Mer likvärdig kontroll i landet är ett av syftena med beslutet. Beslutet trädde i kraft 1 januari 2014.

Strategiska områden för framtida kontroll

De förtroendemätningar som Livsmedelsverket gjort 2011 och 2013 visade bl. a. att det finns stora möjligheter till förbättringar för att övriga kontrollmyndigheter ska ha högt förtroende för att Livsmedelsverket leder, samordnar och stödjer livsmedelskontrollen. FVO har identifierat att det saknas ett bra verifieringssystem för att visa att kontrollen är effektiv. Mot denna bakgrund påbörjade Livsmedelsverket under 2013 en samlad satsning på sju strategiska områden för framtidens livsmedelskontroll.

De strategiska områdena är:

- Operativ kontrollledning där Livsmedelsverket stödjer särskilt de kontrollmyndigheter som har svårt att uppfylla lagstiftningens krav.

- Nationella mål, indikatorer och verifiering.
- System för långsiktig kompetensförsörjning.
- Förebyggande insatser till företagen för att underlätta för dem att göra rätt.
- Utveckla virtuella och fysiska mötesplatser för en bättre dialog med berörda parter.
- Strategi för att gradvis förbättra länsstyrelsernas kontroll genom att bl.a. stödja kontrollmyndigheterna med störst behov.
- Förebygga och åtgärda FVO-rekommendationer.

Kurser och kontrollhandböcker

I regleringsbrevet för 2011 fick Livsmedelsverket i uppdrag att under perioden 2011–2014 utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen i syfte att skapa en bättre kontroll till nytta för företag och konsumenter. Kursutvärderingarna visar att merparten av deltagarna uppskattar kurserna och bedömer att de har nytta av kursinnehållet i sitt arbete.

Livsmedelsverkets kurser 2013

Utbildningar	Antal tillfällen	Antal deltagare
Chefskurs	5	169
Specialiseringsutbildningar	5	197
Professionella samtal	4	131
Metodiskt arbetssätt för riskbaserad kontroll	2	87
Grundläggande kunskaper om dricksvattenföreskrifter	1	65
Export av livsmedel, interaktiv	1	20
Utbildning av företagsanställda assistenter vid fjäderfäslakterier	1	20
Riksprojekt ”hälsopåståenden”	1	80
Kontrollprojekt om skyddade beteckningar	1	20
Primärproduktionskurser	4	46

Chefskurs

En kurs för chefer med ansvar för livsmedelskontroll i kommuner, länsstyrelser och på Livsmedelsverket har genomförts på olika platser i landet.

Specialiseringsutbildningar

Med kontrollhandböcker som grund genomförs specialiseringsutbildningar om storhushåll och livsmedelsbutik. Utbildningarna riktar sig till kontrollmyndigheter på lokal, regional och central nivå. Kurserna innefattar både teoretisk undervisning, studiebesök och gemensamma kontroller. Företrädare för branschen medverkar i utbildningarna, vilket bidrar till att utveckla dialogen mellan företagare och kontrollpersonal.

Professionella samtal

Kursen i professionella samtal syftar till att stödja och utveckla kontrollpersonal i rollen som samtalsledare. Bland annat läggs fokus på professionellt förhållningssätt, dialogkompetens och samtalsmetodik.

Metodiskt arbetssätt för riskbaserad kontroll

Under 2013 utarbetades en ny kurs i metodiskt arbetssätt för riskbaserad kontroll. Kursen behandlar bland annat arbetssätt för riskbaserad kontroll anpassat till målstyrda och flexibla regler. Den ger även kunskap om och övning i praktisk riskvärdering och arbetssätt för redlighets- och spårbarhetskontroll. Kursen riktar sig till all kontrollpersonal och gavs vid två tillfällen under året.

Primärproduktionskurser

Flera interaktiva kurser har getts till kontrollpersonal inom primärproduktionen. Det har varit kurser om mjölkproduktion, frukt och bär, groddar, potatis och rotfrukter.

Övriga kurser/kompetenshöjande insatser från Livsmedelsverket

Kompetenshöjande insatser av olika slag t.ex. i samband med projekt och andra särskilda satsningar beskrivs under resp. kontrollområde. Det gäller grundläggande kurs om dricksvattenreglerna, resp. hur man löser vatten- och livsmedelsutbrott.

BTSF-kurser

Livsmedelsverket är nationell kontaktpunkt för Better Training for Safer Food (BTSF) och ansvarig för anmälan till utbildning av kontrollpersonal från samtliga berörda kontrollmyndigheter i Sverige. Representanter från flera olika kontrollmyndigheter och kontrollorgan har deltagit i ett tjugotal olika slags BTSF-kurser under 2013. Medarbetare från både centrala, regionala och lokala kontrollmyndigheter har deltagit i de olika kurserna.

Vägledningar och kontrollhandböcker

Ett viktigt verktyg för att åstadkomma likvärdig kontroll är de skrivna dokument som Livsmedelsverket tar fram. Under 2013 har följande dokument färdigställts eller uppdaterats:

- Vägledning om närings- och hälsopåståenden
- Vägledning om riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid
- Vägledning om godkännande och registrering av livsmedelsanläggningar
- Vägledning om kosttillskott
- Vägledning om tillsatser
- Vägledning om genmodifierade organismer (GMO)
- Vägledning om alkoholhaltiga drycker
- Kontrollhandbok för storhushåll
- Faktabok om tillsatser i livsmedel, som ger grundläggande information om tillsatser
- Vägledningen ”Tillämpning av förvaltningslagen och hantering av överklagande inom ekologisk produktion. Till revisorer och certifierare vid kontrollorgan. Vägledningen har tagits fram tillsammans med Jordbruksverket.
- Handbok revision för länsstyrelsernas revision av lokala kontrollmyndigheter. Dokumentet gäller revision enligt artikel 4.6 i förordning (EG) 882/2004.

Webbplatsen Livsteck.net och telefonsvar

Webbplatsen Livsteck.net är Livsmedelsverkets mötesplats för kontrollmyndigheterna på central, regional och lokal nivå inom livsmedelskontrollen. Det är en kanal för informationsutbyte och samverkan. Där publiceras kvartalsbrev riktade framför allt till beslutsfattare. På Livsteck.net finns också blanketter och webbformulär för rapportering av myndighetsuppgifter och där finns arbetsrum. Webbplatsen har också ett forum för frågor och svar och möjlighet att diskutera olika frågor.

Under året besvarades 457 frågor på Livsteck.net. Frågorna har lästs över 60 000 gånger. Sammanlagt 2 124 telefonsamtal från de lokala och regionala kontrollmyndigheterna har besvarats. De vanligaste telefonfrågorna rör dricksvatten, allmänna kontrollfrågor, märkning och RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed – EU:s gemensamma system för livsmedelslarm).

Länsmöten och andra mötesplatser som Livsmedelsverket har med kontrollen

Livsmedelsverket har under året deltagit i 36 länsmöten som respektive länsstyrelse anordnar två gånger per år. Några län hade gemensamma länsmöten och i ett län möttes man bara en gång under året. Livsmedelsverket har vid dessa tillfällen informerat om skyddade beteckningar, brott med oxfile och hästkött, framtidens livsmedelskontroll, EU:s utbildningsprogram för personal inom livsmedelskontrollen ”Better training for safer food”, kosttillskott, informationsförordningen och EU:s gemensamma system för livsmedelslarm, RASFF.

Utöver detta medverkar Livsmedelsverket i en rad andra fora, bland annat i nätverket för veterinära och livsmedelsfrågor för länsstyrelserna, Livssamverkan (bestående av tolv stora och medelstora kommuner) samt storstadsgruppen (Stockholm, Göteborg, Malmö).

Stärkt samarbete mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA).

Generaldirektörerna vid de tre myndigheterna har under året utökat samarbetet i syfte att tillsammans förbättra arbetet för hållbar livsmedelsproduktion på fyra områden: Samordnad och effektiv kontroll; Stärkt krisberedskap; Snabbare åtgärder av EU:s synpunkter på den svenska kontrollen; Effektivare uppföljning av djur- och livsmedelskontrollen.

Samarbete mellan länsstyrelser

Det finns ett antal organ och konstellationer mellan länsstyrelserna, inom olika verksamhetsområden, som syftar till att samordna och likrikta bedömningar och arbetssätt, utbyta erfarenheter samt att inringa problemområden. Bland dessa kan nämnas nätverket för djurskydd och veterinära frågor (även kallat 28-nätverket) där cheferna för huvuddelen av de frågor som berör livsmedelskedjan är representerade. Det finns även ett samarbetsprojekt inom ramen för nätverkets arbete som syftar till att ta fram ett datasystem för registrering, riskuttag och rapportering av resultat från livsmedelskontrollen i primärproduktionen. Inom 28-nätverket finns fyra undergrupper som arbetar med de olika sakområdena som ingår i länsstyrelsernas ansvarsområden; djurskydd, livsmedel och foder, smittskydd och animaliska biprodukter (ABP),

djurhälsopersonal och veterinära frågor samt en grupp som hanterar övergripande frågor.

Kommunal samverkan

Möjligheter till samverkan mellan kommuner i myndighetsfrågor regleras bl.a. i Kommunallagen och Livsmedelslagen. Samarbetet kan ske på flera olika sätt. En kommun får t.ex. träffa avtal med en annan kommun om att kontrolluppgifter som kommunen har enligt livsmedelslagen ska skötas helt eller delvis av den andra kommunen. För närvarande har 66 kommuner gått samman i gemensamma organisationer där livsmedelskontrollen ingår som en del. De flesta av dessa organisationer omfattar två kommuner, men även gemensamma organisationer om tre, fyra och fem kommuner förekommer.

Stöd för kostnadstäckning hos kommunerna

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) arbetar med att hjälpa kommunerna till att ha kostnadstäckning för kontrollen. En enkät har skickats ut till kommunerna. Med enkätsvaren som grund kan jämförelser ske enklare och ge bättre förutsättningar för vissa kommunerna hur de kan få kostnadstäckning. Seminarier om taxorna planeras. SKL arbetar också med en enklare modell för framräkning av taxorna.

Rådgivning till företag

Livsmedelsverket ska utöva rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpning av livsmedelslagstiftningen och regelverket om geografiska ursprungsbezeichnungar.

Livsmedelsverket arbetar med fyra verktyg för rådgivning till livsmedelsföretagare:
Information: Omfattande information riktad till företag finns på verkets webbplats. En ny broschyr om export inklusive information om geografiska ursprungsbezeichnungar och fler frågor och svar om de nya reglerna om märkning har publicerats. Ett nyhetsbrev går ut till livsmedelsföretagare en gång i kvartalet. I december 2013 var antalet prenumeranter 2 300.

Medverkan i möten med företag och branschorganisationer: Livsmedelsverket har medverkat vid tio möten för livsmedelsföretagare, däribland mathantverkarnas seminariedagar. Livsmedelsverket anordnade en informationsträff för livsmedelsföretagare och konsumentorganisationer i januari. Då informerades bland annat om geografiska ursprungsbezeichnungar.

Stöd till branschen i att utveckla branschriktlinjer: Fem nationella branschriktlinjer har blivit slutbedömda av Livsmedelsverket under 2013. Alla bedömda nationella branschriktlinjer publiceras på Livsmedelsverkets webbplats.

Stöd till livsmedelsföretagare via verkets upplysningstjänst: Under 2013 har upplysningen besvarat cirka 6 000 företagsrelaterade frågor via telefon och e-post.

Arbete med att förtydliga vilka skyldigheter landets kontrollmyndigheter har när det gäller att ge råd till livsmedelsföretagare påbörjades under 2013. Materialet färdigställdes under våren 2014. Materialet vänder sig dels till kontrollen och dels till företagen. Arbetet har skett i samarbete med Tillväxtverket.

Råd om bär

Livsmedelsverket beslutade i april 2013 om ett temporärt kokningsråd för frysta importerade bär, eftersom ett pågående nordiskt utbrott av sjukdomen hepatit A hade konstaterats. Den troliga smittkällan var frysta, importerade jordgubbar. Kokningsrådet upphävdes i december 2013, då sjukdomsutbrottet var över. Kommissionen och Efsa informerades.

Livsmedelsverket tog under 2013 också fram kokningsråd för frysta importerade hallon. Anledningen var att sjukdomsutbrott orsakade av norovirus i importerade frysta hallon konstaterats under tio års tid. Livsmedelsverket har beslutat att företag, som säljer frysta, importerade hallon direkt till konsument, får skriva på förpackningen att hallonen bör upphettas innan de konsumeras.

Lagstiftning

Enzymer, aromer och tillsatser

Föreskrifterna om enzymer, aromer och tillsatser har ändrats. Bakgrunden är en anpassning till gällande EU-lagstiftning.

Fruktjuice och fruktnektar

Genomförande av rådsdirektiv 2001/112/EG. Ikraftträdandedatum för föreskriften var 28 oktober 2013.

Livsmedelshygien

En nationell anpassning av hygienkrav för tillverkning av ost på fåbodar har införts i föreskriften (LIVSFS 2005:20) om livsmedelshygien.

Handelsbeteckningar på fiskeri- och vattenbruksprodukter

En nationell uppdatering av handelsbeteckningar för fiskeri- och vattenbruksprodukter har skett i föreskriften (SLVFS 2001:37) om handelsbeteckningar på fiskeri- och vattenbruksprodukter.

Granskning av branschens kvalitetssäkringssystem inom primärproduktionen

Granskning av kvalitets säkerhetssystem (KSS) i primärproduktionen sker för att bedöma i vilken utsträckning användningen av KSS inom olika branscher bidrar till att målen med lagstiftningen uppnås. Syftet är i första hand att ge underlag till länsstyrelsernas prioritering av offentlig kontroll i primärproduktionen. Granskningen är även viktig i och med att KSS motiverar den låga offentliga kontrollfrekvensen i primärproduktionen i Sverige. Livsmedelsverket granskade 2013, en standard om frukt och grönt med avseende på livsmedel. Huvudslutsats blev att tillämpningen av standarden förefaller fungera tillfredsställande som komplement till och underlag för bedömning av behov av offentlig kontroll i primärproduktionen. Säkerställande av standardens trovärdighet, utvecklingsförslag samt prioriteringar i arbetet mot myndigheter uppmärksammades.

Kontrollavdelningen vid Livsmedelsverket

Systemstödet (e-Lvis) har fortsatt att utvecklas för att ge Livsmedelsverket effektivare offentliga kontroller och för att underlätta det administrativa arbetet. Under 2013 har systemstödet utökats med stöd för hantering av dokumentation vid kontroller vid slakt

av fjäderfä. Under 2013 har ett antal företag erbjudits tillgång till "Mina sidor" och under 2014 kommer fler företag att successivt erbjudas tillgång till "Mina sidor".

Samtliga anställda vid Kontrollavdelningen har nu tillgång till och möjlighet att arbeta i systemet. För alla medarbetare som arbetar med kontroller i en eller annan form ger systemstödet ett förenklat sätt att arbeta med mindre administration och mer tid för kontrollarbete. För verksamhetens chefer förbättras möjligheterna att planera och följa upp både kontroller och bemanning i kärnverksamheterna. Uppgifter från verksamheten kan enkelt sammanställas och rapporteras vidare. För livsmedelsföretagens del kommer systemstödet att innebära en bättre dialog med Livsmedelsverket. Via verktyget "Mina sidor" kommer företagarna snabbt och effektivt kunna sköta sina ärenden med Livsmedelsverket efter företagarens egna förutsättningar.

Processgruppen för kontroll av livsmedelsföretagare har under 2013 genomfört ett kontrollprojekt för djurslagsverifiering av kött och köttprodukter. Processgruppen har också arbetat med att färdigställa minneslistor som skall användas som hjälpmedel vid godkännandeprovning av anläggningar.

Processgruppen för kontroller vid slakt har under 2013 arbetat med införandet av okulärbesiktning vid slakt av svin vid större slakterier, samt arbetat med att uppdatera handledning och instruktioner vid slakt av fjäderfä. Processgruppen har också påbörjat arbetet med att genomföra supervision av AM och PM-besiktning under 2014.

Under 2012 arbetade processgruppen för kvalitetsutveckling med att ta fram en instruktion för hur supervision ska genomföras på kontrollavdelningen. Till denna övergripande instruktion kopplas instruktionsbilaga om varje supervision. Under 2013 har processgruppen genomfört och slutrapporterat supervision av kontroll av spårbarhet samt supervision av kontroll av infrastruktur. Det har resulterat i ett antal åtgärder som kontrollavdelningens ledningsgrupp har beslutat.

Processgruppen epizooti har genomfört fem epizootiövningar vid enheterna för Västra Götaland, Östra Götaland, norra och mellersta Sverige, Norra Skåne och Södra Skåne. Övningarna har uppskattats av både vår personal och företagen. I flera fall så har konkreta åtgärder vidtagits på företagen efter genomgången övning. Syfte med dessa övningar är att berörd personal och företagen ska stå bättre rustade inför ett eventuellt epizootiutbrott

Processgrupp Epizooti övade tillsammans med bland andra Jordbruksverket, SVA och Polisen med flera myndigheter för att bättre kunna hantera biologiska hot riktade mot jordbrukssektorn som en del i EU-projekt AniBioThreat. I syfte att öka samarbete och samverkan mellan myndigheter har processgruppen också genomfört ett studiebesök och möte på Smittskyddsinstitutet.

RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed)

Under året notifierade (anmälde till) Livsmedelsverket kommissionen om hälsofarliga livsmedel i Sverige vid ca 65 tillfällen (2012 knappt 70, 2011 cirka 50, 2010 cirka 60). Under året hanterades 163 ärenden som berörde Sverige avseende RASFF (136 under 2012, 134 under 2011) om olika typer av livsmedel. De RASFF-meddelanden som

Sverige initierade förändringen av salmonellafynd i kött (22 st), odeklarerade allergener (10 st), otillåtna substanser i kosttillskott (8 st), otillåtna tillsatser i godisbägare där tillsatsen kunnat orsaka kvävning (5 st), salmonellafynd i sallad, fisk och alger (4 st), brott med hästkött (3 st), otillåtet utsläppande av Östersjöfisk på den europeiska marknaden (3 st), listeria i kött (2 st), toxiner (aflatoxin, stafylokocktoxin) (2 st), bekämpningsmedel (2 st), främmande föremål (2 st), fusk med honung (1 st) och fynd av EHEC (1 st).

I början av 2013 började Sverige använda kommissionens nya webbplattform för RASFF-rapporteringen. Detta har inneburit ett nytt arbetssätt där uppgifterna för ett RASFF-meddelande läggs in direkt i kommissionens databas iRASFF. För att förbereda förändringen skedde ett utvecklings- och kvalitetsarbete i slutet av 2012 och början av 2013. Arbetet gjordes även för att på ett mera strukturerat sätt följa upp och återrapportera Sveriges åtgärder i olika RASFF-notifieringar till kommissionen.

KRIT-projekt (ökad beredskap hos lokala kontrollmyndigheter)

Erfarenheter från länsstyrelsernas och Livsmedelsverkets revisioner av den lokala livsmedelskontrollen har visat att de lokala kontrollmyndigheterna inte når upp till kraven inom kontrollområdet beträffande beredskapsplaner, inklusive planer för krishantering. Detta överensstämmer med resultatet från FVO:s revision 2010 inom området livsmedelshygien m.m.

Mot bakgrund av detta ansöktes om och startades ett projekt 2011 t.o.m. 2013 i syfte att stärka lokal kontrollmyndighets förmåga att upprätta krisplaner och öka beredskapen. Material som stöd till kontrollmyndigheterna har tagits fram. Projektet har avslutats under 2013 med 3 seminarier där samtliga länsstyrelser bjudits in tillsammans med lokal kontrollmyndighet. Seminarierna har haft som syfte att utbilda länsstyrelserna om materialet för att sedan i sin roll fortsatt marknadsföra detta till kontrollmyndigheterna. Seminariet har också haft som syfte att ge inspiration till fortsatt arbete för samtliga deltagare. Materialet är nu upplagt på Livsmedelsverkets externa webbplats och på Livsteck.net.

SRSA (sektorsövergripande risk- och sårbarhetsanalys av livsmedelskedjan)

Myndigheternas risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) är utgångspunkten för deras beredskapsplanering. Analyserna avgränsas i enlighet med myndigheternas ansvarsområden, trots att dessa i många fall överlappar. Livsmedelskedjan är ett tydligt exempel, där Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket, länsstyrelser och kommuner har beredskapsansvar, men där risk- och sårbarhetsanalyserna görs oberoende av varandra. Det innebär en osäkerhet om enskilda och gemensamma beredskapsbehov och prioriteringar, varför det är önskvärt med större systematik på området.

För att åtgärda problemen initierades det MSB-finansierade projektet "Sektorsövergripande risk- och sårbarhetsanalys av livsmedelskedjan (SRSA)". Projektet har som mål att genomföra en RSA för livsmedelskedjan genom att bredda och fördjupa frågor och problemställningar, och genom att ta fram verktyg för att samla in och integrera data och information som stödjer gemensamma risk- och sårbarhetsbedömningar i livsmedelssektorn. Detta sker genom samverkan mellan de

ingående myndigheterna, men även med företag och branschorganisationer. Syftet är att stärka såväl aktörernas som samhällets krisberedskap.

En del av de verktyg som är under utveckling inom SRSA-projektet har testats för första gången i Livsmedelsverkets RSA för 2013. Under 2014, som är projektets sista år, kommer livsmedelskedjans övriga aktörer att involveras i högre grad och projektet att gå in i en mer operativ fas. Resultaten kommer att redovisas i en sektorsövergripande RSA i slutet av året.

4.3 Kontroll av dricksvatten

4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

Definitionen av dricksvatten enligt artikel 2 i förordning 178/2002 säger att livsmedel inbegriper vatten från och med den punkt där värdena skall iakttas enligt artikel 6 i direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, dvs. vid tappkranen hos användarna. Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten. Enligt 3 § livsmedelslagen, jämföras dricksvatten med livsmedel, från och med den punkt där det tas in i vattenverken till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet, dvs. från vattenverk till tappkran hos användare. Livsmedelsverket samordnar kontrollen av dricksvatten på nationell nivå, vilket bland annat innebär att vägleda och informera. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten gäller hanteringen av och kvaliteten på dricksvatten och omfattar vattenverk som försörjer 50 personer och fler eller som i genomsnitt producerar eller tillhandahåller 10 m³ eller mer dricksvatten per dygn. All offentlig och kommersiell verksamhet omfattas av föreskrifterna, oberoende av storlek.

4.3.2 Kontrollens omfattning och resurser

Myndighetskontroll av dricksvatten utförs av den lokala kontrollmyndigheten i kommunerna. Kontrollmyndigheternas rapportering av dricksvattenkontrollen 2013, omfattar 4 115 allmänna och övriga dricksvattenanläggningar från 252 kommunala kontrollmyndigheter.

När det gäller dricksvattenkontrollen arbetade totalt 40 inspektörsårsarbetskrafter under året, samma antal som under både 2011 och 2012. Behovet av årsarbetskrafter inom dricksvattenskontrollen uppges till 42 stycken, vilket innebär att det saknas 2 årsarbetskrafter inom dricksvattenkontrollen.

Under 2013 har myndigheterna totalt rapporterat in kontroller på 1 262 dricksvattenanläggningar. Det var således endast 31 % av anläggningarna som överhuvudtaget kontrollerades, jämfört med 29 % 2012 och 27 % 2011.

I tabell nedan framgår hur stor andel av anläggningarna, indelade i riskklasser, som fått planerad kontroll ingen, en eller flera gånger under året. Anläggningar i klasserna med

högst risk 1-4 borde ha fått en eller flera kontroller. Så är dock inte fallet, totalt har 39 % av anläggningarna i dessa riskklasser inte fått någon kontroll. Det är dock en minskning från 45 %, 2012.

Andel (%) kontrollerade anläggningar per riskklass, 2013 (planerade kontroller)

	Riskklass									
	1	2	3	4	5	6	7	8	Saknas	Totalt
Antal besök	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=	n=
	6	12	29	98	172	9	1 172	2 229	388	4 115
Noll besök	50	25	48	38	56	0	62	74	84	69
Ett besök	33	33	28	47	40	78	35	25	14	28
Flera besök	17	42	24	15	5	22	2	1	2	2
Totalt	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Totalt har 1 514 kontroller utförts, vilket är en ökning med 235 kontroller från 2012. Kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen samt om den var förannmäld eller oanmäld. Av tabell nedan framgår att den allra största delen av kontrollerna som utförs är planerad. Endast 15 % av kontrollerna är oanmälda, vilket är en liten ökning från 2011 och 2012, då andelen var 13 %.

Kontroller efter kontrollorsak och förannmäld/oanmäld kontroll, antal och andel (%)

	Planerad kontroll		Extra offentlig kontroll		Händelsestyrd kontroll		Totalt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Förannmäld	1 216	80	44	3	30	2	1 290	85
Oanmäld	192	13	10	1	22	1	224	15
Totalt	1 408	93	54	4	52	3	1 514	100

4.3.3 Efterlevnad hos företag

Av samtliga kontrollerade kontrollpunkter var 76 % utan avvikelse, att jämföra med 78 % år 2012 och 80 % år 2011.

Antal kontroller som ledde till sanktion var totalt 70, vilket är fem %, att jämföra med fyra % år 2012 och tre % år 2011. Den absolut vanligaste sanktionen var föreläggande, precis som 2011. Det innebär att antalet sanktioner ökat från 51 sanktioner 2012 till 70 stycken år 2013.

4.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos kontrollmyndigheter arrangerar Livsmedelsverket löpande riktade utbildningar eller medverkar i andras utbildningar. Under året hölls en kurs om dricksvattenföreskrifterna där ca 60 personer deltog.

EU-kommissionen beslutade under 2012 att inte göra den omfattande revidering av EU:s dricksvattendirektiv som planerades. Bland annat av den anledningen har en översyn av de nationella dricksvattenföreskrifterna inletts. En viktig del är att ta fram tydligare regler som syftar till att minska risken för vattenburen smitta orsakad av parasiten *Cryptosporidium*.

Ändringar i de nationella dricksvattenföreskrifterna under 2011 har lett till att en revidering av vägledningen till dricksvattenföreskrifterna påbörjats. Översynen görs i projektform, där även kommunala kontrollmyndigheter och representanter från dricksvattenbranschen deltar. En viktig del av revideringen är att närmare utveckla hur HACCP-principerna kan användas inom dricksvattenområdet.

Under 2013 uppmanades 246 955 personer att koka sitt dricksvatten från dricksvattenanläggningar i 19 olika kommuner. För att få ett mått på omfattningen av kokningsrekommendationer kan man multiplicera antalet drabbade konsumenter med antalet kokningsrekommendationsdagar vid varje enskilt tillfälle och addera dessa. År 2013 blev denna siffra 1 619 450 "persondagar" mot 373 053 "persondagar" år 2012.

Nationell dricksvattensamordning

Det nationella nätverket för dricksvatten stödjer strategisk och systematisk samordning på dricksvattenområdet med fokus på klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen, inom nätverkets ram är arbetat organiserat utifrån tre prioriterade områden

- krisberedskap
- planering (där kontrollfrågor kommer in) samt
- forskning och utveckling.

Livsmedelsverket är samordnande myndighet för dricksvattenfrågor på nationell nivå och ordförande i styrgruppen Nationellt nätverk för dricksvatten. Nätverket har regelbundna möten för nätverkets olika nivåer, tematiska seminarier och kurser med fokus på prioriterade frågor samt informationsinsatser som lyfter fram dricksvattenfrågor inom nationella planer och program. Löpande information om nätverkets aktiviteter publiceras på Livsmedelsverkets webbplats under rubrikerna Dricksvatten och Nationell samordning. Under 2013 har det inom nätverkets ram utvecklats och fastställts en nationell strategi för hanteringen av korta kriser i dricksvattenförsörjningen. En film som beskriver behovet av kommunal planering för att säkra dricksvattenförsörjningen har presenterats. Ett nordiskt- baltiskt möte med inriktning dricksvattenforskning och utveckling har genomförts med Sverige som arrangör.

4.4 Särskilda kontrollprogram

4.4.1. Restsubstanser

Beskrivning av kontrollområdet

Denna del gäller kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG. Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser rapporteras till kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2013 totalt 5 000 prov. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inkl. hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen är riktad mot djur som kan vara behandlade med t.ex. veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bl.a. injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning. Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av anställda vid Livsmedelverket på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelverket och prov skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Kontrollprogrammet 2013 innehöll 5 000 prov, som analyserades med kemisk metodik. Provtagningen på slakterier, fiskodlingar, äggpackeriet samt mjölk och levande djur på gård genomfördes i stort sett enligt plan.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet restsubstanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas. Analysresultaten från hela restsubstanskontrollen redovisas till kommissionen i den gemensamma EU-databasen för restsubstanser.

Beslut om åtgärder mot företagen

Under 2013 påträffades inga fall av bristande efterlevnad. Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde eller att slaktkroppen innehåller en förbjuden substans.

Kontrollen kan ha en preventiv effekt på användningen av otillåtna substanser i svensk produktion.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Det pågår fortfarande ett par utredningar av spår av kloramfenikol i honung och kött. Förklaringen till dessa spår är inte klarlagt än.

4.4.2 Dioxiner och PCB

Beskrivning av kontrollområdet

Analysresultaten från kontrollprogrammet för dioxiner och PCB rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxiner och PCB i livsmedel består av cirka 60-90 prover årligen. Under 2013 innefattade kontrollprogrammet sammanlagt 63 prover på vildfångad sill/strömming, sik och lax samt mjölk, ägg, barnmat och vegetabilisk olja.

Merparten av proverna som tas är slumpmässigt uttagna. I programmet för 2013 ingick dock uppföljande prov på sik från Väneren och Vättern. Uppföljningen gjordes på grund av att tidigare prov visat på höga halter av dioxiner och dioxinlika PCB.

Provtagningen utfördes av anställda vid Livsmedelverket och på uppdrag av Livsmedelsverket av Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1883/2006 samt kommissionens förordning (EU) nr 252/2012. Provtagningen skedde ute till havs, vid landning av vildfångad fisk, på mjölkgårdar, äggpackerier och i butik. Provprenparering utfördes på Livsmedelverket och provet skickades sedan till upphandlat externt laboratorium som utförde analyserna. I analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, 12 kongener dioxinlika PCB samt 7 kongener icke dioxinlika PCB.

Måluppfyllelse

Provtagning 2013

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk	35	35
Mjölk	10	10
Ägg	10	10
Barnmat	5	5
Veg. olja	3	2
Summa	63	62

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner, för summan av dioxiner och dioxinlika PCB samt för summan av 6 icke dioxinlika PCB (kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdena.

För dioxiner och för dioxinlika PCB finns även åtgärdsgränser (kommissionens rekommendation 2011/516/EU). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Beslut om åtgärd

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Tre av sex prover på lax från Östersjön överskred gränsvärdet för summan av dioxiner samt fem av de sex laxproven överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Eftersom Sverige har ett undantag från gränsvärdena för dioxiner och PCB i lax från Östersjöområdet vidtogs inte någon åtgärd.

Tio prov på strömming från provtagningsområdet ICES 25 och åtta prov på strömming från ICES 29 var alla under gränsvärdena för dioxiner och PCB.

Ett av tre prover på sik från Vättern överskred gränsvärdet för summan av dioxiner och dioxinlika PCB. Sik ingår inte i det undantag som Sverige har fått från EU:s gränsvärden för dioxiner och PCB. Information om gränsvärdesöverskridande halter av dioxiner och dioxinlika PCB i sik från Vättern har lämnats över till berörda länsstyrelser. Livsmedelsverket följer upp länsstyrelsernas åtgärder.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En bevakning av de områden som kan vara så kallade hotspots när det gäller höga halter av dioxiner och PCB finns sedan tidigare. Det är viktigt att fånga upp dessa områden och inleda kontroll inklusive provtagning om det i området finns primärproduktion/fångstplatser.

Problematiken med höga halter av dioxiner och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 10-20 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollprogrammet.

Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Dessa råd om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se. Kampanj kring budskapet har pågått i flera olika kanaler från slutet av 2012 och under hela 2013. Kampanjen fortsätter under 2014. En utvärdering av kännedomen om kostråden om ”dioxinfisk” 2013 visar att kännedom och kunskap om kostråden, vilka fiskar de omfattar och vilka råden är riktade till, har ökat sedan förra mätningen 2010. Bland de som känner till att det finns miljögifter i fet fisk är det en större andel som avstår helt från att äta fisken, eller äter mer sällan.

4.4.3. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll av PAH, efter de gränsvärden som finns fastställda i kommissionens förordning EG nr 1881/2006, rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för PAH i livsmedel är årliga och består av några av följande livsmedel; rökt kött, rökt fisk, skaldjur, vegetabiliska matoljor, fiskolja (kosttillskott), bröd, grillat kött, margarin samt barnvälling. I kontrollen 2013 ingick 23 prover på rökt kött och rökt fisk.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer, i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemienheten 2. I analysen för respektive prov ingår resultat för 24 olika PAH-föreningar.

Måluppfyllelse

Provtagning 2013

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Rökt fisk	18	13
Rökt kött	12	10
Summa	30	23

Antalet prov var färre än planerat då flera rökerier upphört med sin verksamhet.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden är satta dels för en PAH; bens(a)pyren (BaP)dels på summan av fyra PAH; bens(a)pyren, bens(a)antracen, bens(b)fluoranten och krysen (PAH4).

Gränsvärden finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal olika livsmedelskategorier. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med frändragen mätosäkerhet.

Under 2013 överskreds inte gränsvärdet för BaP eller för summan PAH4 i något av de provtagna livsmedlen.

Beslut om åtgärd mot företag

Ingen information om överskridande av gränsvärden har behövts överlämnats till de kommuner som är behöriga kontrollmyndigheter.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2013 avslutades provtagning på rökerier som använder direkt rökning i och med att samtliga av Livsmedelsverket kända rökerier nu provtagits. Höga halter i produkter rökta med direkt rökning har påträffats i kontrollprogrammet för PAH sedan dess start 2006. Problemet har utretts, uppföljande prover har tagits och informationstexter till kommuner och företag har tagits fram och distribuerats.

Från 1 september 2014 kommer gränsvärdena att sänkas för rökt kött och rökt fisk. Dessa sänkta gränsvärden kommer att medföra stora problem för de rökerier som använder direkt rökning. Analysresultat har sammanställts och skickats ut till behöriga kontrollmyndigheter vilka ombads att vidarebefordra informationen till rökerierna. Organisationer som Sveriges Fiskares Riksförbund och Eldrimner har även informerats om de kommande sänkta gränsvärdena och de problem de medför.

4.4.4 Bekämpningsmedelsrester

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier- och animaliska produkter mot EU-harmoniserade gränsvärden. Kontrollplanen är riskbaserad och en poängmodell för prioritering av produkter i kontrollen har utarbetats. Exempel på faktorer som ger ”poäng” är t.ex produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn, har ätbart skal och grödor med överskridande av gränsvärden från tidigare års kontroll.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2013 analys av 1 835 prov. Programmet fördelades på 471 st prov på inhemska varor, 542 st prov på varor från övriga EU samt 822 st prov på varor från 3:e land. I EU:s koordinerade program, som är en del av det nationella kontrollprogrammet, ingår analys av äpplen, persika/nectariner, jordgubbar, tomater, sallat, purjolök, huvudkål, råg eller havre, vin, komjölk och griskött. Sverige skall analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet vilket ger ett minimum av totalt 165 prov. Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsproven tas hos kvarnföretagen. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av planerade 1 821 prov har 1 835 uttagits. Dessa fördelades på 471 prov på inhemskt, 542 prov på övriga EU samt 822 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 166 prov. Antalet uttagna prov per produkt inom det koordinerade programmet uppfyllde minimikravet på femton stycken.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Under 2013 analyserades sammanlagt 1 835 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av ca 450 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 19 (1 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2012 var att 1 641 prov analyserades varav 50 (3 %) överskred gränsvärdena. Antalet överskridanden har minskat de senaste åren även om antalet prov varit på ungefär samma nivå. Att trenden är tydligt nedåtgående kan ha flera orsaker. En orsak kan vara effektivare offentlig kontroll på nationell och EU-nivå. EU har till exempel förstärkt kontrollen av vissa varor från tredje land. En annan orsak kan vara branschens egna kvalitetskrav i form av certifierad produktion, som på senare år har fått stor utbredning.

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde - 19 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel -

Misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel har rapporterats till den lokala kontrollmyndigheten för uppföljning i två fall under 2013. Det rörde sig om difenokonazol i stjälkselleri samt fludioxinil i tomater.

3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter -

I ett prov av citroner från Chile och i ett prov på bananer från Ecuador påträffades halter av otillåtna bekämpningsmedel över kvantifieringsgränsen.

Beslut om uppföljande åtgärder

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mätosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2013 utfärdades 7 villkor för saluhållande. Ett parti om sammanlagt 17 ton stoppades. I två fall identifierades påträffade resthalter där en hälsorisk inte kunde uteslutas varav en Rasff-notifiering utfärdades. Det rörde sig om dimetoat i äpplen från Brasilien och dieldrin i morötter från Albanien.

Nationellt godkännande av bekämpningsmedel

Livsmedelsverket bistår Kemikalieinspektionen med att bedöma resthalter av bekämpningsmedel i ärenden om nationellt godkännande av bekämpningsmedel. Under året hade Kemikalieinspektionen överlämnat drygt 40 ärenden till Livsmedelsverket för prövning. Det rörde i huvudsak rester av växtskyddsmedel i livsmedel. Under året avslutades drygt 50 ärenden.

4.4.5. Nitrat i vissa vegetabilier

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av nitrat avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för nitrat i livsmedel består av ett 30-tal prov per år. Under 2013 innefattade kontrollprogrammet provtagning och analys av 20 prov på huvudsallat och 10 prov på växthusodlad plocksallat.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Provtagningen har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Samtliga av de planerade 30 proven har tagits för analys.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för nitrat finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten.

Analysresultaten från nitratkontrollen 2013 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Under 2013 visade samtliga prover på resultat under fastställda EU-gränsvärden med hänsyn taget till mätosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet.

4.4.6. Mykotoxiner i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av mykotoxiner avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för mykotoxiner planerades under 2013 till totalt 60 prov. Programmet omfattade 20 prov av vete och 5 prov av havre från kvarn, 8 prov av frukostflingor baserade på havre, 8 prov av havregryn samt 20 prov på nötter (10 pistaschmandel, 10 hasselnötter). Veteproven och havreproven analyserades efter Ochratoxin A, Deoxynivalenol och Zearalenon. Nötterna analyserades efter Aflatoxin B1, B2, G1 och G2. Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Provuttag har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 401/2006. Proven samlades in hos svenska kvarnar och butiker. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade 60 proven har 61 prov samlats in.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för mykotoxiner i spannmål finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet. Inget av proverna innehöll halter över gränsvärdet.

Analysresultaten från mykotoxinkontrollen 2013 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Beslut om åtgärder mot företag

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde.

Om överskridanden påträffas och provtagna partiet finns kvar i handeln, kan beslut om saluförbud utfärdas av behörig myndighet. Vid överskridanden av gränsvärdet kontaktar Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet som följer upp fallet hos företaget.

4.4.7 Tungmetaller i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av tungmetaller avser kontroll mot utvalda livsmedel som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollen för tungmetaller 2013 planerades till 30 prov på barnmat för analys av kadmium (Cd) och bly (Pb). 20 prov på spannmålsbaserad barnmat (10 gröt, 10 välling), 5 prov på modernmjölksersättning och 5 prov på barnmatsburkar innehållande ris.

Måluppfyllelse

Av de planerade 30 proven har 30 prov uttagits och analyserats.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för vissa tungmetaller finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet. Inget av proverna innehöll halter över gränsvärdet.

Analysresultaten från tungmetallkontrollen 2013 redovisas till Efsa enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet.

4.4.8 Salmonella i animalier

Sveriges salmonellakontroll för 2013, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i den svenska zoonosrapporten som tas fram av Statens veterinärmedicinska anstalt i samarbete med Jordbruksverket och Livsmedelsverket. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2014 och sänds till EFSA. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2013 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2013.

Slakterier

Nöt, Svin	Antal prov				Antal positiva prov och (%)			
	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov
Svabbar	3475	2447	2932	8854	2 (0,06)	0	1 (0,03)	3 (0,03)
Lymfknutor	3522	2432	2975	8929	3 (0,09)	2 (0,08)	4 (0,13)	9 (0,10)
Totalt	6997	4879	5907	17783	5 (0,07)	2 (0,04)	5 (0,08)	12 (0,07)

Fjäderfä	Status	Antal prov	S:a prov	Antal pos. Prov (%)
	A	4851	4851	0
	B inkl. struts	49	49	0
Totalt		4900	4900	0

Styckningsanläggningar

Nöt och Svin			Fjäderfä		
	Antal prov	Antal positiva prov (%)		Antal prov	Antal positiva prov (%)
	5593	0		934	0
Totalt	5593	0	Totalt	934	0

Sammanfattning

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nöt och svin (slakterier och styckningsanläggningar)	23376	12
Summa total fjäderfä (slakterier och styckningsanläggningar)	5834	0
Summa total (slakterier och styckningsanläggningar)	29210	12

Totala antalet prov under året var 29 210. Av dessa var 12 positiva på Salmonella. I samband med slakt påvisades 5 positiva prov från nötkreatur, 5 positiva prov från slaktsvin, 2 positivt prov från vuxna svin och 0 positiva prov på nackskinn från kycklingar. I samband med styckning påvisades inga positiva prov. Provtagningen på slakterier och styckningsanläggningar bekräftar att de insatser som görs i tidigare led resulterar i mycket låg förekomst av salmonella hos levande djur och på svenskt nöt-, gris- och fjäderfäkött. Det innebär att risken för att salmonella ska spridas från svenskt kött till konsumenter är mycket liten.

4.4.9 Cesium i ren

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), HUV, Avd. för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2012 – 30 juni 2013 har sammanställts av Sveriges Lantbruksuniversitet.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobylnkatastrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 44 112 renar under säsongen 2012/2013. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning ”stickprovstagning”). En del slaktkroppar godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning (mätning av gammastrålning direkt på slaktkroppen) genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 4 121 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Dessutom kontrollerades 1 358 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Av dessa var 1 344 stickprov och övriga 14 togs som en extra kontroll efter externmätning. Totalt överskred 6 prov gränsvärdet för cesium-137. Samtliga slaktkroppar över gränsvärdet kasserades.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärdet för cesium-137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift LIVSFS 2012:3.

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 % kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 %, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1500 Bq/kg.

Därefter har kassationen sjunkit och har under de senaste åren varierat mellan 0,03 och 0,18 % av totala antalet slaktade djur.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samråd med Sametinget alltsedan Tjernobyk Katastrofen 1986 utfodring av ren, och anpassning av slakttidpunkt med hänsyn till cesiumnivåerna, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.4.10 Algtoxiner och bakterier i tvåskaliga blötdjur

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Det är Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger. De som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspirozider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2013 analys av 1264 prov. Proven fördelades på 469 kemiska analyser av lipofila toxiner (inkl. DST, AZA och YTX), 396 kemiska analyser av PST, 334 *E. coli*-analyser, 65 planktonanalyser och 272 av AST.

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt. Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (Kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, dvs upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut

om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuren.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Inga prover överskred gränsvärdet för DST, YTX, AZA, PST eller AST. Gränsvärdet för *E. coli* överskreds i 18 prover.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Under 2013 togs inga beslut om stängning på grund av toxinhalter över gränsvärdet i musslor. Elva områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle och B-klassades tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet. Tre av områdena fick en långsiktig B-klassificering för någon art.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket arbetade under 2013 med att ge produktionsområden en permanent klassificering. Alla områden har ännu inte fått fast klassificering men arbetet fortgår under 2014.

4.4.11 Akrylamid

Beskrivning av kontrollområdet

Övervakningsprogrammet för akrylamid, har pågått sedan 2005, men varit vilande under 2013. Det kommer att återupptas under 2014. Syftet är att följa upp akrylamidhalterna i livsmedel på den svenska marknaden. Resultaten från 2011 och 2012 års kontroller publicerades i december 2013. Kontrollen visar att halterna fortfarande är höga i vissa produkter trots att industrin försökt vidta åtgärder för att sänka dem.

4.5 Övriga områden för kontroll

4.5.1 Aromer och rökaromer

Kontroll av aromer och rökaromer ingår i den ordinarie kontrollen vid livsmedelsföretagen. I och med att förteckningar över godkända aromämnen med användningsvillkor tillämpas sedan april 2013 underlättas kontrollmyndigheternas möjlighet att kontrollera att endast godkända aromämnen förs ut på marknaden från aromproducerande företag och att användningsvillkoren följs.

4.5.2 Bestrålning

Enligt art. 7.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/2/EG ska medlemsstaterna informera kommissionen om anläggningar för joniserande strålning samt resultat av kontroller av produkter. I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. För att upprätthålla kompetensen av analysmetoden, SLV K2-67, har

Livsmedelsverket utfört analys för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning. Under 2013 har totalt fem prover analyserats; raphöna, duva, ripa, vaktel och grodlår. Resultatet visar att proverna inte har behandlats med joniserande strålning.

4.5.3 Ekologiska livsmedel

Se avsnitt 12.

4.5.4 GMO

2011 genomförde FVO en revision av Sveriges kontroll inom GMO området. FVO påpekade att Sverige inte följer kommissionens rekommendation avseende provtagning och analys av GMO. Livsmedelsverket förde in förtydligande gällande dokumentationskontroll och provtagning i vägledningen för GMO. Instruktionen för provtagning med avseende på GMO infördes i kontrollhandboken för provtagning.

Livsmedelsverket har under 2013 analyserat totalt 9 prover innehållande ris från Kina enligt det nya beslutet 2013/287/EU om nödåtgärder avseende icke-godkänt genetiskt modifierad ris i risprodukter med ursprung i Kina. Proven togs i gränskontrollen. Inget av proverna innehöll det genetiskt modifierade riset från Kina. (Se också avsnitt 10.1.2).

Livsmedelsverket har i egenskap av NRL för genmodifierat foder satt upp fyra analysmetoder för att kunna detektera de GMO-sorter som för tillfället omfattas av förordning (EU) nr 619/2011 om provtagnings- och analysmetoder för offentlig kontroll av foder vad gäller förekomst av genetiskt modifierat material där godkännandeförfarandet fortfarande pågår eller godkännandet har upphört att gälla. Inom ramen för Jordbruksverkets officiella foderkontroll har Livsmedelsverket analyserat 26 foderprover med avseende på GMO-förekomst.

Livsmedelsverket har i samarbete med europeiska unionens referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder i Ispra, Italien, deltagit i en utvärdering av en kvantitativ analysmetod för den genetiskt modifierade bomullssorten MON87701. På uppdrag av kommissionens gemensamma forskningscenter i Geel, Belgien, har Livsmedelsverket utfört stabilitetstester av referensmaterial för GMO-analys. Dessutom har en eventspecifik kvantitativ metod för rapeseventet DP073496 satts upp.

Inom det nordisk/baltiska nätverket hölls ett möte där det bl.a. diskuterades fri från GMO-märkning, låga inblandningar av GMO godkända i tredje land och erfarenheter från kontrollen av risprodukter från Kina.

4.5.5 Livsmedel för personer med särskilda näringsbehov

Livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) är livsmedel som ska tillgodose de särskilda näringsbehoven hos vissa känsliga konsumentgrupper och för personer som behöver en speciell kost, till exempel personer vars matsmältning och ämnesomsättning inte fungerar normalt. Sär-när omfattar följande produktgrupper:

- Modersmjölksersättning och tillskottsnäring
- Barnmat, exempelvis gröt, välling och puréer
- Vissa livsmedel för viktnedskning

- Livsmedel för speciella medicinska ändamål
- Natriumfattiga livsmedel
- Glutenfria, laktosfria och andra "fri från"-livsmedel
- Livsmedel för idrottare
- Livsmedel för diabetiker
- Övriga livsmedel för särskilda näringsändamål (livsmedel som inte hör till någon av ovanstående grupper).

Vissa sär-när ska anmälas till behörig myndighet (Livsmedelsverket) enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG som motsvaras av 12 § i SLVFS 2000:14. De sär-när som ska anmälas till Livsmedelsverket är:

- Modersmjölksersättning (enligt LIVSFS 2008:2)
- Livsmedel för speciella medicinska ändamål (enligt SLVFS 2000:15)
- Glutenfria, laktosfria och andra "fri från"-livsmedel (enligt SLVFS 2000:14)
- Övriga sär-när (det vill säga de som inte hör till någon av de andra åtta produktgrupperna inom sär-när) (enligt SLVFS 2000:14).

Livsmedel som i märkning eller presentation anges vara lämpliga för dem som inte tål gluten eller laktos ska uppfylla kraven för sär-när. Även livsmedel som märks med andra "fri från"-påståenden om ett allergen, eller något annat ämne som kan ge en överkänslighetsreaktion, omfattas av reglerna för sär-när enligt Livsmedelsverkets tolkning. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen i fråga. Anmälningarna av "fri-från" produkter ingår i den rapportering som Sverige ska sända till kommissionen vart tredje år.

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, s.k. VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av sär-när sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälningar enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG var under 2013 ca 130 stycken. Antal anmälningar av livsmedel för speciella medicinska ändamål var 82 stycken, anmälningar om modersmjölksersättning var 5 stycken och antal VLCD-tillstånd var 14 stycken.

Främmande ämnen och mineraler i barnmat

Livsmedelsverket har undersökt innehållet av de främmande ämnena arsenik, bly och kadmium och av mineralerna mangan, järn och koppar i modersmjölksersättning, tillskottsnäring, livsmedel för speciella medicinska ändamål (FSMP), välling och gröt. Även vissa livsmedel för normal konsumtion som små barn kan tänkas konsumera, till exempel ris-, havre- och sojabaserade drycker som används som ersättning för mjölk till

mjölkallergiska barn, analyserades. Livsmedelsverket har sedan gjort en riskvärdering, som visar att risbaserade produkter köpta i Sverige kan vara en betydande källa till intag av oorganisk arsenik. Koncentrationen av arsenik i risdrycker kan vara högre än EU:s gränsvärde för dricksvatten. Det uppskattade intaget av kadmium ligger under det så kallade tolerabla dagliga intaget (TDI) för alla analyserade produkter. Det är dock inte helt klart om det TDI som Efsa har fastställt ger tillräckligt skydd för spädbarn och små barn. Vissa livsmedel som kan användas som enda näringskälla och är avsedda för barn med speciella medicinska behov, ger en blyexponering som kan anses bekymmersam när det gäller risken för effekter på den neurologiska utvecklingen. Exponeringen för bly bör minska så mycket som möjligt. Från näringssynpunkt var intagen av mangan, järn och koppar från de analyserade produkterna tillräckliga. Viss osäkerhet finns dock när det gäller spädbarns och småbarns behov av mangan. Utvärderingen visade också att det kan vara problem med högt manganintag från vissa typer av välling och grötprodukter samt vissa FSMP-produkter. Intaget av koppar från några FSMP-produkter var högt. Intaget av mangan och koppar från modersmjölksersättning och tillskottsning gav däremot ingen anledning till oro om man jämför med tillgängliga hälsomässiga referensvärden.

Information och resultat av projektet har skickats till de kontrollmyndigheter i Sverige med kontrollansvar för de företag som tillverkar eller saluhåller produkterna i Sverige där avvikelser upptäcktes. Försäljningen av en produkt har stoppats av berörd kontrollmyndighet på grund av för högt innehåll av järn och mangan. De flesta av produkterna som ingick i projektet tillverkas dock inte i Sverige. Därför skickade Livsmedelsverket även information om projektet och rapporten till de behöriga livsmedelskontrollmyndigheterna i de länder där produkterna med avvikelser tillverkas.

4.5.6 Livsmedelstillsatser

Kontrollen av livsmedelstillsatser ingår i den ordinarie kontrollen av produktionsanläggningar och detaljhandel. Kontrollen i de berörda livsmedelsgrupperna skärps vid t.ex. RASFF-ärenden. Arbetet med att höja kompetensen, som påbörjades 2011, hos inspektörerna på kontrollmyndigheterna inom kontrollområdet livsmedelstillsatser fortsätter. 2011 genomfördes ett Riksprojekt som handlade om märkningskontroll, framför allt avseende ingrediensförteckningar och speciellt med avseende på livsmedelstillsatser. 2012 genomfördes föreläsningar om livsmedelstillsatser på alla länsmöten. Under 2013 har Livsmedelsverket tagit fram en vägledning till EG-förordning 1333/2008 om livsmedelstillsatser för att underlätta användning och tillämpning av förordningen.

4.5.7 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

Livsmedelsverket har skickat en begäran till regeringen för att få till stånd en ändring i livsmedelsförordningen. Med en ändring kan Sverige bedriva en effektiv livsmedelskontroll för material i kontakt med livsmedel (FCM). Då Livsmedelsverket idag saknar lagstöd har Livsmedelsverkets projektgrupp för FCM delat upp projektet i två etapper, där den första består i förberedande arbete som kompetensutveckling och information.

Ett delprojekt handlar om att utveckla den kontroll av användning av material och produkter på livsmedelsföretag som idag kan utföras. Detta delprojekt handlar om att öka kompetensen hos kontrollmyndigheterna och att ta fram hjälpmedel för kontrollen. Det ingår bland annat att delta i två nordiska projekt, ett för kontroll av förklaring om överensstämmelse (Declaration of Compliance, DoC) för plastmaterial, samt ett om metaller och legeringar i kontakt med livsmedel. Syftet med de nordiska projekten är bland annat att öka förståelsen hos både FCM-företag och livsmedelföretag om hur man uppfyller kraven i FCM-lagstiftningen samt att öka kompetensen hos kontrollmyndigheterna. Projektet kommer att ta fram vägledning/checklista som kan användas av både företag och inspektörer, och den beräknas vara klart 2015.

4.5.8 Naturligt mineralvatten

Livsmedelsverket godkänner uttag för produktion av naturligt mineralvatten. Den löpande myndighetskontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna.

4.5.9 Nya livsmedel (Novel Food)

Livsmedelsverket deltar i arbetsgruppsmöten rörande nya livsmedel och tar fram underlag för Sveriges ställningstagande i omröstningar i ständiga kommittén för livsmedelskedjan och djurhälsa. I samband med kosttillskottsprojekten har vissa växter och substanser, som bedömts som nya, utretts (se också avsnittet om kosttillskott). Under 2013 lyfte Sverige frågan om Dendrobium, Rodohdenron och DIM (3,3 – dinidolylmetan) är att betrakta som nya livsmedel till kommissionen. Efter att ha hört medlemsländerna har kommissionen beslutat att Dendrobium och DIM är nya livsmedel och därmed inte får säljas utan ett godkännande.

4.5.10 Närings- och hälsopåståenden

Förordningen om närings- och hälsopåståenden, förordning (EG) nr 1924/2006 anger villkor för märkning och marknadsföring av livsmedel där produkternas innehåll av näringsämnen eller hälsoeffekterna av näringsämnena framhålls. Sedan den 14 december 2013 får i huvudsak endast sådana allmänna, funktionella hälsopåståenden göras som finns förtecknade i en kommissionsförordning (förordning (EU) nr 432/2012). Till stöd för kontrollen av dessa hälsopåståenden har Livsmedelsverket uppdaterat vägledningen till förordningen (EG) nr 1924/2006 samt utarbetat en vägledning till förordning (EU) nr 432/2012.

Kontrollen bör ha fokus på redlighetsaspekterna; att endast godkända eller ännu tillåtna hälsopåståenden görs, samt att villkoren för dessa påståenden är uppfyllda. I juli 2013 publicerade Livsmedelsverket en omarbetad version av vägledningen till förordningen om närings- och hälsopåståenden. Behovet av omarbetning uppstod i och med att företeckningen över godkända artikel 13.1-hälsopåståenden trädde ikraft i december 2012. Inför ett riksprojekt för kontroll av närings- och hälsopåståenden som startade i januari 2014 utarbetade Livsmedelsverket ett omfattande utbildningsmaterial som riktar sig till livsmedelsinspektörerna. Materialet publicerades på Livsteck.net, webbplatsen som är tillgänglig för livsmedelskontrollens inspektörer under hösten 2013.

Nyckelhålet

Nyckelhålmärkningen är Livsmedelsverkets varumärke och gäller symbolmärkning med villkor för fett, sockerarter, salt eller kostfiber. Villkoren är näringspåståenden enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1924/2006 om näringspåståenden och hälsopåståenden om livsmedel. Livsmedel märkta med nyckelhålet ska följa Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:9). Nya kriterier för nyckelhålmärkning har utarbetats under 2013 tillsammans med Norge, Danmark och Island. Nyckelhålet ska stå för mindre socker och salt, mer fullkorn och fibrer och nyttigare eller mindre fett. Kontroll av nyckelhålet sker som en del av den ordinarie kontrollen.

4.5.11 Skyddade beteckningar

Här ingår:

- *Skydd av geografiska beteckningar och ursprungsbeteckningar för jordbruksprodukter och livsmedel*
- *Garanterade traditionella specialiteter av jordbruksprodukter och livsmedel*

I likhet med 2012 har ett kombinerat kurs- och kontrollprojekt om skyddade beteckningar riktat till kommunernas och Livsmedelsverkets inspektörer genomförts. Projektet visade att det finns stora problem med hur skyddade beteckningar och vedertagna beteckningar används i restaurangledet. Brotten verkar ha fått stor utbredning i denna bransch. Både i butiks- och producentleden upptäcktes också flera fall av otydlig och bristfällig märkning. Resultatet av kursen gav inspektörerna god bakgrund till regelverket samtidigt som de tilläts testa sina kunskaper i praktiken. Uppföljning av avvikelser i projektet berörde flera olika myndigheter inklusive Livsmedelsverket. Detta har bl.a. lett till att rapportering av registrerade producenter av skyddade beteckningar har satts i system och numera sker kontinuerligt.

Livsmedelsverkets insatser har lett till att kommuner som gått kurser initierat kontrollprojekt inom området och flera rapporter från sådana arbeten har under året publicerats på livsteck.net.

4.5.12 Märkning

Kontroll av märkning görs som en integrerad del av den vanliga kontrollen vid en anläggning.

Förordning (EU) nr 1169/2011

Den 22 november 2011 offentliggjordes förordning (EU) nr 1169/2011 om tillhandahållande av livsmedelsinformation till konsumenterna. Den 24-25 januari 2013 genomfördes en nordisk konferens i Uppsala vars syfte var att utbyta erfarenheter och synpunkter på den nya informationsförordningen och att etablera nytt nätverk mellan medarbetare som arbetar med förordningen på de nordiska kontrollmyndigheterna. Konferensen genomfördes med stöd av projektmedel från Nordiska Ministerrådet. Till dag ett var även representanter för konsumentorganisationer och branschorganisationer i Norden inbjudna, för att myndigheterna skulle få deras syn på informationsförordningen och framförallt på eventuella kommande regler. Fokus för dessa två dagar var främst på

läsbarhet och information om icke färdigförpackade livsmedel samt att bygga nätverk mellan myndigheterna.

Stor vikt lades på hur olika länder ska arbeta med artikel 44 i förordning (EU) nr 1169/2011. Eftersom det finns möjlighet att på nationell nivå reglera information om innehåll av ingredienser som orsakar allergi, framfördes många intressanta synpunkter från både konsumentföreträdare och branschrepresentanter på vad som var viktigt för myndigheterna att tänka på i det kommande regelarbetet. Under 2013 har ett arbete gjorts för att utarbeta nationella föreskrifter med bäring på bl.a. artikel 44 i förordning (EU) 1169/2011. Synpunkter på arbetet har inhämtats kontinuerligt från berörda intressenter.

4.5.13 Livsmedelsbrott

Ett allvarligt och omfattande livsmedelsbrott uppdagades under våren 2013. Det handlade om odeklarerat hästkött som påträffats i många olika sammansatta rätter, t.ex. lasagnen, som var märkta med uppgift om att köttet i produkten var nötkött. Utredning visade att det berörde hela EU, eftersom handel sker i stor utsträckning över landsgränserna. Till det kom misstankar om förekomst av det veterinärmedicinska preparatet fenylbutazon, som inte får finnas i hästkött som går till livsmedelskedjan. Kommissionen beslutade om ett kontrollprogram, för samtliga EU-länder. Programmet omfattade provtagning och analys med avseende på förekomst av odeklarerat hästkött och fenylbutazon. I Sverige undersöktes även förekomst av odeklarerat griskött i såväl färdigrätter med deklarerat innehåll av endast nötkött som i barnmat. I Sverige hittades inga avvikelser.

Livsmedelsverket har under 2013 arbetat med vad en strategi bör innehålla samt planerat ett antal kontrollprojekt som kommer att genomföras under 2014. Vidare har verket under hösten 2013 genomfört vissa kurser inom området brott riktade till den kommunala kontrollen samt genomfört egna artkontroller i gränskontrollen. Verket har också påbörjat visst nätverksbyggande med andra berörda myndigheter såsom Riksåklagaren och Tullverket. Genom den sist nämnda myndigheten har ett nätverk med Europol blivit tillgängligt bl.a. för EU-gemensamma projekt. Verket har under 2013 utsett en särskild kontaktpunkt för livsmedelsbrott som ingår i det särskilda nätverket för att bekämpa livsmedelsbrott som Kommissionen inrättat, det s.k. Food Fraud Network. Nätverket har träffats vid två tillfällen under året. Syftet med nätverket är bl.a. informations spridning mellan medlemsstaterna, lära sig av goda exempel samt koordinering av gemensamma insatser.

På nationell nivå har regeringen avsatt extra resurser från 2014 till Livsmedelsverket för att så effektivt som möjligt motverka livsmedelsbrott, bl.a. i syfte att öka konsumenternas förtroende för redligheten i livsmedelsproduktionen.

4.5.14 Kosttillskott

Kontroll av kosttillskott är fortsatt prioriterat område. Livsmedelsverket har fortsatt inriktat arbetet på att systematiskt stötta kommunerna i deras kontroll av kosttillskott. I de kommunala kosttillskottsprojekten har även kontroll av hälsopåståenden ingått.

För att kunna ge bättre stöd till kommunerna i deras kontroll av kosttillskott har Livsmedelsverket tillsammans med Läkemedelsverket deltagit i länsmöten under hösten 2013. På så sätt har alla inspektörerna i landet haft möjlighet att delta i en grundutbildning i kosttillskott. Detta har lett till ett större intresse för kosttillskotts kontroll och därmed är behovet av stöd från Livsmedelsverket ökat.

I samband med kommunernas kontroll av kosttillskott har flera substanser, som är nya livsmedel men inte godkända som sådana, påträffats. Dessa har belagts med saluförbud. Se även under Nya Livsmedel.

Miljöförvaltningen i Stockholm drev tillsammans med Läkemedelsverket och Livsmedelsverket ett projekt med analys av växtbaserade kosttillskott. Syftet var att undersöka om det förekom höga halter av tungmetaller, även arsenik, odeklarerade läkemedelssubstanser, och vissa andra potentiellt hälsofarliga substanser. Resultatet ledde till att 6 av 35 analyserade produkter har förbjudits eller slutat släppas ut på marknaden frivilligt av försäljaren. Anledningen var tungmetallhalter över gränsvärdena i fem fall. I ett fall påträffades arsenik i mycket hög halt. RASFF-notifiering gjordes för alla sex fallen. Inga övriga potentiellt farliga substanser hittades och inte heller några läkemedelssubstanser.

2013 genomförde FVO en revision (fact finding) av Sveriges kosttillskotts kontroll. FVO ansåg att samarbetet mellan verken var bra men framförde också att följande var mindre tillfredsställande i kosttillskotts kontrollen.

- Brist på provtagning för analys av det redovisade innehållet (formulering)
- Kunskapen om kosttillskott hos de kommunala myndigheterna är begränsad
- Samordning av kontrollen på kommunal nivå är bristfällig
- Det saknas föranmälan av kosttillskott. Sverige är en av fyra medlemsstater som valt att inte kräva föranmälan. Anledningen är att visa på företagens ansvar för livsmedelssäkerheten och att undvika onödig administrativ börda.
- Det saknas separat rapportering av resultaten från kosttillskotts kontrollen till Livsmedelsverket vilket gör att det inte går att mäta effekten av insatserna i kontrollen.

4.5.15 Salmonellagarantier

Livsmedelsverkets riksprojekt 2012, ”Uppföljning av de svenska salmonellagarantierna vid införsel av kött och hönsägg från andra EU-länder”, följde upp efterlevnaden av de svenska salmonellagarantierna vid införsel av färskt, inklusive malet, kött av nöt, gris och fjäderfä samt hönsägg avsedda för direkt konsumtion från andra EU-länder.

Riksprojektet avsåg även att höja kunskapen om lagstiftningen och kontroll avseende salmonellagarantierna hos landets företag och kontrollmyndigheter. Det gav dessutom underlag för vidare åtgärder, såsom förbättring av vägledning, regelarbete och information om gällande regler. Rapporten från projektet färdigställdes under 2013. Tio kommuner och Livsmedelsverket gjorde kontroller på 71 företag som tagit emot sändningar med garantivaror. Dokument för 131 sändningar med nöt-, gris- och fjäderfäkött från tio olika avsändarländer inom EU kontrollerades. Dessutom togs prover för analys av salmonella från 33 av sändningarna. Två av de provtagna

sändningarna innehöll salmonella, trots att de åtföljdes av korrekta salmonellaintyg. Inga kontroller av hönsägg rapporterades i projektet.

4.5.16 Spårbarhet

Kontroll av spårbarhet ska göras som en integrerad del i den vanliga kontrollen vid en anläggning. Spårbarhet är en kontrollpunkt som rapporteras i gängse rapportering om livsmedelshygien.

4.5.17 Trikiner

Det fysiska arbetet med att ta ut prover kan göras av den officiella personalen eller, efter överenskommelse med slakteriet, av speciellt utbildad slakteripersonal. Resultatet av analyserna ska rapporteras till det slakteriföretag som sänt in proverna samt till den officiella veterinären som utför offentliga kontroller på slakteriföretaget. Misstänkta fynd konfirmeras på SVA. Fynd av trikinos rapporteras till länsstyrelsen och Jordbruksverket.

4.5.18 TSE

Det fysiska arbetet med att ta ut prover kan göras av den officiella personalen eller av utbildad slakteripersonal. Resultatet av analyserna ska rapporteras till aktuellt slakteriföretag. Vidare ska resultaten av de prov som analyserats, av laboratoriet som utför analysen, skickas till Jordbruksverket på sätt som anges av myndigheten. Rapportering av positiva analysresultat sker enligt nationell epizootilagstiftning.

4.5.19 Besiktning före och efter slakt

Livsmedelsverkets officiella veterinärer genomför offentlig kontroll i samband med slakt i enlighet med förordning (EG) nr 854/2004. Rapportering av sjukdomskoder, som är frivillig, sker till Svenska Djurhälsovården via Sveriges Lantbruksuniversitet.

4.5.20 Äggpackerier

Livsmedelsverket har kontroll över samtliga äggpackerier oberoende av packeriets storlek. Resultatet av kontrollen rapporteras in i gängse rapportering om livsmedelshygien.

4.5.21 Vin och sprit

Resultat av kontrollen ingår i rapport om livsmedelskontrollen om livsmedelshygien.

5 Kontroll av foder

5.1 Beskrivning av kontrollområdet

Ansvar för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2013 uppdelat mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelserna svarade för kontrollen av primärproduktionen medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos de kommersiella foderföretagen.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Modellen finns tillgänglig i en gemensam rapport från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt: Riskklassificering i primärproduktionen – foder- och livsmedelskedjan⁵. En vägledning har också tagits fram för att underlätta tillämpningen av riskklassificeringsmodellen⁶.

Den kontroll som genomförs hos de kommersiella fodertillverkarna utförs av personal på Jordbruksverkets kontrollenhet och sker i enlighet med en av verket årligen upprättad kontrollplan. Kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2011:48). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån verksamhetens omfattning och inriktning och utifrån denna erläggs företagen en årlig kontrollavgift.

5.2 Kontrollens omfattning och resurser

5.2.1 Omfattning

Primärproduktion

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra, t.ex. djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. Antalet primärproducenter har sedan ett antal år tillbaka minska i antalet och i grova drag uppskattas idag antalet primärproducenter i Sverige till ca 71 100 (enligt *Jordbruksstatistisk årsbok 2013*). Antalet primärproducenter som är registrerade i Jordbruksverkets foderföretagarregister är idag (mars 2014) 50 443 stycken. Miniminivån för 2013 års kontroll hos

⁵<http://www.slv.se/sv/grupp2/Lagstiftning/Vagledning-och-annan-information/>

⁶<http://www.jordbruksverket.se/download/18.465e4964142dbfe4470a8d8/1390553942066/V%C3%A4gledning+prim%C3%A4rproduktionen.pdf>

foderföretagare inom primärproduktionen var en kontroll av minst 1 % av foderföretagen, d.v.s. minst 711 kontroller. Länsstyrelserna planerade vid kontrollårets början att genomföra 715 kontroller och totalt genomfördes 727 kontroller.

Länsstyrelsernas uppskattning av behovet av antalet årsarbetskrafter för att utföra kontrollen av foder i primärproduktionen 2013 uppgick till 4,1. Antalet årsarbetskrafter som användes för kontrollen uppgick till totalt 2,28, d.v.s. 44 % av det beräknade resursbehovet. Antalet årsarbetskrafter som genomfört foderkontrollen är uppdelat på totalt 62 personer d.v.s. ett snitt på 0,04 årsarbetskrafter per person.

Utöver den planerade offentliga kontrollen rapporterar länsstyrelserna att man genomfört tio extra offentliga kontroller, i två fall rör det sig om anmälningsärenden och i övriga fall om uppföljning av avvikelser från den planerade kontrollen. Kontrollen i primärproduktionen av foder utfördes i huvudsak som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen, dvs. länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor⁷ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler och utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista.

Ingen provtagning ingick i rekommendationerna för kontroll av primärproduktionen 2013. Samtliga länsstyrelser anger att ingen provtagning av foder för analys ingick i kontrollplanen för 2013.

För att bedriva vissa verksamheter krävs även godkännande från Jordbruksverket. Totalt 39 primärproducenter var under 2013 godkända för att blanda in läkemedel i foder. Dessa primärproducenter är företrädesvis gris- eller pälsdjursuppfödare. Kontroll av att företagen har aktuella godkännanden för den verksamhet som bedrivs samt att godkännandena är giltiga ingår som en del i kontrollen.

Tre länsstyrelser anger att man inte har någon kontrollplan avseende kontroll av foder och 14 länsstyrelser anger att en kontrollplan har arbetats fram på området. Flera länsstyrelser anger att de i huvudsak utför sin foderkontroll inom tvärvillkorskontrollen. Checklistan för foder i primärproduktionen omfattade 2013 totalt 21 kontrollpunkter varav 12 var kopplade till tvärvillkoren.

Kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter

Under ett flertal år fram till 2012 genomförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag provtagningskontroll på foder inom primärproduktionen för att kontrollera eventuella spår av bearbetat animaliskt protein i foder avsett för livsmedelsproducerande djur. Antalet prov som togs ut för analys låg årligen på ca 200. Foder som skulle provtas var i första hand foder som blandats på gården och som var avsett till livsmedelsproducerande djur (inkl. häst).

---

⁷ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Inför kontrollåret 2013 gav inte Jordbruksverket länsstyrelsen något uppdrag gällande provtagning på foder i primärproduktionen.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Jordbruksverket hade 2013 totalt 191 transportörer, sju anläggningar för blandartjänster samt 383 butik och lager registrerade i foderföretagarregistret, vilka samtliga har anmält verksamhet som innefattar hantering av foder till livsmedelsproducerande djur. 522 foderleverantörer var registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas i början av 2013 vilket innebär en ökning med ca 22 % sedan föregående år.

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 2,3 årsarbetskrafter.

Den årliga kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2011:48). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån den enskilda verksamhetens omfattning och inriktning.

Den totala omfattningen av den planerade och genomförda offentliga kontrollen av foder 2013 redovisas i avsnitt 5.3 om måluppfyllelse nedan.

Kontroll hos foderleverantörer

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100 % uppfyllande av kontrollplanen. Kontrollbesöken omfattar både s.k. *redlighetskontroller* och *säkerhetskontroller*. Ambitionen med kontrollsystemet har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll.

Under 2013 provtogs i redlighetskontrollen foder för analys av råprotein, råfett, växttråd, aska och vatteninnehåll. Dessutom genomfördes analyser för innehåll av aminosyror lysin och metionin. En del av redlighetskontrollen bestod även av kontroll av att märkning av foder sker på ett korrekt sätt.

I säkerhetskontrollen provtogs foder för analys av D-vitamin, koppar, zink och selen. Spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur provtogs för kontroll samt innehåll av dioxin, aflatoxin, mykotoxiner, otillåtna läkemedel eller restsubstanser av läkemedel. Koccidiostatika, salmonella, melamin, bekämpningsmedelsrester samt tungmetallerna bly, kadmium, kvicksilver och arsenik kontrollerades också. I kontrollen av GMO-innehåll analyserades både råvaror och färdigt foder. Dessutom analyserades förekomst av ambrosia i foderråvaror och fröer samt mjöldrygealkaloider i spannmål, fodergräs och foderblandningar.

Transportörer, blandartjänster samt butik och lager

För foderföretagare som ingår i kategorierna butik, lager, blandartjänst och transportörer upprättas en separat kontrollplan. Målet för 2013 var att kontroll skulle ske på minst 4 % av anläggningarna. Urvalet av kontrollobjekt har främst skett utifrån geografisk

lämplighet för att kontrollen ska kunna samordnas med kontroller hos övriga foderleverantörer samt anläggningar som hanterar animaliska biprodukter (ABP).

Godkända anläggningar

För vissa verksamheter krävs även ett godkännande av Jordbruksverket för att verksamheten ska få bedrivas. Under 2013 hade 10 kommersiella fodertillverkare samt två mindre foderleverantörer godkännande från Jordbruksverket för att blanda läkemedel i foder. Av de kommersiella foderleverantörerna hade sju stycken godkännande att tillverka eller hantera tillsatser eller förblandningar.

Krav på godkännande av anläggningar som hanterar foderfetter infördes under hösten 2012 och en anläggning gavs under året ett sådant godkännande.

Även anläggningar som hanterar animaliska biprodukter avsedda att använda i foder måste ha godkännanden. Under 2013 var 28 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där animaliska biprodukter användes som råvaror. Av dessa anläggningar tillverkar nio stycken bearbetade produkter. Åtta anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och fyra bearbetningsanläggningar var godkända för tillverkning av produkter för foderändamål. Åtta anläggningar var godkända som mellanhantering för animaliska biprodukter för foderändamål och tio anläggningar var godkända som lagringsanläggningar för framställda produkter för foderändamål.

Kontrollbesöken omfattar kontroll av att företagen har giltiga godkännanden då så krävs samt att villkoren för dessa är uppfyllda.

5.2.2 Förändringar

Inför 2013 anställdes en ny inspektör på deltid för kontroller av foder- och ABP-anläggningar. Totala antalet inspektörer var 4 stycken och det totala antalet årsarbetskrafter för foderkontroll uppgick till 2,3 mot tidigare 1,6 under 2012.

5.3 Måluppfyllelse

Primärproduktion

Vid länsstyrelsens foderkontroll hos primärproducenter 2013 planerades totalt 715 kontroller. 727 kontroller genomfördes vilket innebär att den övergripande målsättningen för kontrollen i primärproduktionen (1 %, uppskattat till 711 kontroller) uppnåddes.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Transportörer, blandartjänster samt butik och lager

2013 fanns totalt 580 foderföretagare registrerade inom kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. Under året kontrollerades 11 anläggningar, vilket innebär 1,9 % av det totala antalet anläggningar. Målet var att 25 anläggningar skulle kontrolleras, d.v.s. minst 4 % av anläggningarna. Att målet var lägre än föregående år berodde på att det var ca 35 % fler kontroller planerade hos foderleverantörer än för

2012. Orsaken till att inte samtliga kontroller genomfördes enligt planeringen var tidsbrist, då ovanligt många icke-planerade extra offentliga kontroller gjordes under året. Målet för kontrollen är därmed inte uppfyllt.

Foderleverantörer

För den offentliga kontrollen 2013 var 226 kontrollbesök på 160 anläggningar planerade vid kontrollårets början. Under året avregistrerades 17 anläggningar och därmed utgick också 24 kontrollbesök. Under året utfördes 183 av de kvarvarande 201 kontrollbesöken, vilket innebär att ca 91 % av kontrollbesöken utfördes.

Kontrollbesöken var fördelade på 130 av de kvarvarande 143 anläggningarna. Av de 13 anläggningar som inte kontrollerades hade sju stycken ingen verksamhet under året, tre var omöjliga att få tag på och en visade sig vara felregistrerad. Kontroll av dessa anläggningar kommer att ske under 2014. 11 av de 18 kontroller som inte utfördes var på de anläggningar som nämnts ovan och två utfördes inte p.g.a. felaktig registrering. Resterande fem besök utfördes inte på grund av tidsbrist.

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100 % uppfyllande av kontrollplanen avseende besöksfrekvensen. Målet för 2013 är därmed inte helt uppfyllt.

Antal planerade och genomförda kontroller 2013.

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller (%)
Antal kontrollbesök i primärproduktionen avseende foder	715	727	102
Antal kontroller av butik & lager, transportörer och blandartjänster	25	11	44
Antal kontrollbesök hos foderleverantörer (efter avregistreringar)	201	183	91
Redlighetskontroll			
Näringsinnehållet i foderprodukter med avseende på råprotein, råfett, växttråd och aska	305	208	68
Vatteninnehållet i våtfoder till hund och katt	63	34	54
Innehållet av aminosyror lysin och metionin	23	18	78
Säkerhetskontroll			
Salmonella <ul style="list-style-type: none"> • Foderblandningar/råvaror 	78	40	51

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller (%)
<ul style="list-style-type: none"> I anläggningssmiljö Obligatorisk föreskriftsreglerad veckoprovtagning vid anläggningar med tillverkning av foderblandningar till livsmedelsproducerande djur (ej off. kontroll) 	654	476 8683	73
Bearbetat animaliskt protein (Fisk- och benmjöl/ Kött- och benmjöl)			
<ul style="list-style-type: none"> Foderblandningar: 	103	88	85
<ul style="list-style-type: none"> Importerade råvaror: 	52	44	85
Aflatoxin			
<ul style="list-style-type: none"> Importkontroll enligt förordning 669/2009 	-	0	
<ul style="list-style-type: none"> Offentlig kontroll hos foderleverantörer 	60	49	82
Mykotoxin			
<ul style="list-style-type: none"> Råvara 	101	77	76
<ul style="list-style-type: none"> Foderblandning 	22	20	91
GMO			
<ul style="list-style-type: none"> Foderråvaror 	33	25	76
<ul style="list-style-type: none"> Foderblandningar till sällskapsdjur 	3	0	0
Dioxiner			
<ul style="list-style-type: none"> Foderblandningar 	8	7	88
<ul style="list-style-type: none"> Råvaror inkl. tillsatser förblandningar 	47	29	62
Tungmetaller			
<ul style="list-style-type: none"> Foderblandningar 	12	6	50
<ul style="list-style-type: none"> Råvaror 	40	28	70
Innehåll av vitamin D	66	20	30
Innehåll av selen	35	15	43
Innehåll av koppar	35	17	49
Innehåll av zink	31	15	48
Läkemedel och koccidiostatika			
<ul style="list-style-type: none"> Ej tillåtna preparat/restsubstanser 	9	6	67
<ul style="list-style-type: none"> Spår där det ej ska finnas 	32	14	44

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller (%)
• Rätt inblandad halt	20	6	30
Bekämpningsmedelsrester	34	30	88
Ambrosia			
• Foderblandning	5	5	100
• Råvaror	9	4	44
Mjöldryga			
• Foderblandning	8	2	25
• Råvaror	27	9	33

5.4 Ej planerad kontroll

Ej planerad kontroll hos foderleverantörer

Jordbruksverket har i samband med salmonellautredningar under 2013 vid nio tillfällen utfört extra offentlig kontroll hos foderföretagare andra än primärproducenter.

Då Jordbruksverkets överlät kontrolluppgifter till Statens Veterinärmedicinska Anstalt (SVA) i samband den uppföljning som skedde hos den foderleverantör i vars foder Salmonella Mbandaka påvisades utförde SVA dessutom ett flertal extra offentliga kontroller på denna anläggning med foder till livsmedelsproducerande djur. SVA har sammanställt en rapport kring utbrottet (Dnr 6.2.20-4907/13, daterad 24 januari 2014). Av de extra offentliga kontroller som Jordbruksverket utförde var 5 vid anläggningar som tagit emot foder från den foderleverantör där salmonella påvisades i foder till livsmedelsproducerande djur.

Tre av de extra offentliga kontrollerna skedde vid en och samma anläggning med sällskapsdjursfoder som en uppföljning efter att salmonella påvisats i foder vid foderleverantörens egenkontroll. En av kontrollerna skedde som en uppföljning efter att finska myndigheter meddelat att salmonella påvisats i vegetabilisk råvara tillverkad vid den aktuella anläggningen.

Sju extra offentliga kontroller utfördes i samband med en utredning om aflatoxin i foder där källan identifierades till riskli. Fyra av dessa kontroller var hos två tillverkare av foderblandningar med foder till livsmedelsproducerande djur. Tre av dessa kontroller var vid livsmedelsanläggningar som levererat riskli till den aktuella fodertillverkaren.

Vid sju tillfällen under året har Jordbruksverket utfört extra offentlig kontroll på grund av anmälningar som kommit in till Jordbruksverket. Det gjordes också tre extra offentliga kontroller som uppföljning av tidigare funna brister och tre icke planerade extra offentliga kontroller i med anledning av export till Ryssland.

5.5 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktionen

Av totalt 727 genomförda planerade kontroller konstaterats 53 avvikelser. 44 av dessa avvikelser var även en tvärvillkorsavvikelse. Flest antal påvisade avvikelser (21 st d.v.s. 40 %) återfanns vid kontroll av att foderföretagarna endast använder foder från registrerade och eventuellt även godkända anläggningar. Avikelser som innebar brister på rutiner, utrustning och lokaler för att undvika att kontamination av foder sker eller att fodret förstörs påvisades i åtta fall (15 %). Vid kontroll av att avfall förvaras och hanteras så att foder inte kontamineras påvisades avvikelser i sex fall (11 %). I två fall (4 %) kunde avvikelser konstateras där brister i förvaring och hantering av farliga ämnen innebar en risk för kontamination av fodret. Totalt åtta avvikelser (15 %) återfanns vid kontroll av foderföretagarnas dokumentation för spårbarhet av inköpt, egenproducerat och avyttrat foder. Sex avvikelser (11 %) påvisades vid kontroll av om foderföretagarnas dokumentation omfattade uppgifter om användningen av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel. I ett fall (2 %) hittades avvikelser som innebar brister i hur läkemedel och foder innehållande läkemedel förvarades och hanterades. Dessutom återfanns en avvikelse (2 %) vid kontroll av att bestämmelser kring utfodring av animaliskt protein efterlevs.

Utöver de planerade kontrollerna genomfördes tio extra offentliga kontroller, i två fall rörde det sig om anmälningsärenden och i övriga fall om uppföljning av avvikelser i den planerade kontrollen. Totalt två nya avvikelser påvisades vid dessa kontroller varav en av avvikelserna även var en tvärvillkorsavvikelse.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Vid kontrollbesök sammanställs en rapport där samtliga iakttagelser från inspektören dokumenteras. De flesta av de totalt 461 avvikelser som rapporterats under året 2013 gäller märkning av foder, avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt brister i HACCP-planer. 44 % av de funna avvikelserna gäller HACCP.

Totalt noterades 20 avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer medan 441 noterades hos foderleverantörer.

Provtagningskontroll av foder

Nedan beskrivs mer i detalj de analyser som utförts under 2013 års provtagningskontroll av foder.

Mykotoxiner

I den offentliga kontrollen på foderanläggningar har totalt 97 prov tagits för analys av innehåll av mykotoxinerna ochratoxin, deoxynivalenol, fumonisiner, zearalenon, HT2 och T2. 20 av dessa prover var från foderblandningar, fem av proverna var av majs, och 72 av proverna var på övrig spannmål. Några avvikelser påvisades inte vid denna kontroll. Inte heller har förhöjda halter över gränsvärde eller över rekommendationer påvisats under de närmst föregående åren, trots att svåra skördeförhållanden har rått vissa år. Detta antas bero på att industrin har rutiner för utsortering av dålig råvara som därför aldrig tas in i foderfabrikerna.

49 prover togs i den ordinarie offentliga kontrollen för analys avseende aflatoxin. 11 av proverna var av foderblandningar och 38 av i vegetabiliska råvaror såsom soja och majs. Inget av proverna överskred gränsvärdet.

Provtagning för analys av jordnötter för aflatoxin enligt kraven i förordning 669/2009 utfördes inte vid något tillfälle under 2013.

Importörer av riskråvaror ska i lagstiftad egenkontroll provta råvarorna enligt kraven i foderföreskriften (SJVFS 2006:81) med avseende på aflatoxin. Under 2013 påvisades vid sådan egenkontroll inte vid något tillfälle aflatoxin i en halt som överskred gränsvärdet. Aflatoxin påvisades däremot våren 2013 i mjölk i samband med att ett mejeri genomförde egenkontroll av den inlevererade mjölken. Källan spårades till foder tillverkat vid en svensk anläggning. Fem gårdar hade tagit emot detta foder. Aflatoxin-källan spårades till riskli levererat från en svensk livsmedelsanläggning. Råvaran hade använts även i hästfoder. Vid provtagning i extra offentlig kontroll påvisades aflatoxin i halter som överskred riktvärdena i såväl mjölkfoder, hästfoder och i foderråvaran riskli.

Dioxin

Totalt analyserades 27 prover av råvaror och 7 prover av foderblandningar och 2 tillsatser/förblandningar för dioxin eller dioxin-lik PCB. Dioxin eller dioxin-lik PCB har inte vid något tillfälle under kontrollåret 2013 påvisats i halter över gällande gränsvärden.

Tungmetaller

Totalt analyserades 34 prov avseende tungmetallerna Bly, Kvicksilver, Kadmium samt Arsenik. Inte vid något tillfälle under kontrollåret 2013 påvisats halter av tungmetaller över gällande gränsvärden.

Bekämpningsmedelsrester

Jordbruksverket tog under 2013, 21 prover på vegetabiliska råvaror för kontroll av bekämpningsmedelsrester. Bekämpningsmedelsrester påvisades vid två tillfällen i halter över gällande gränsvärden för livsmedel, vilka tillämpas även för foder. I båda fallen var proverna från soja-råvara.

Läkemedel och koccidiostatika

Under 2013 togs totalt 27 foderprover ut för läkemedelskontroll. Av dessa var sex prover en kontroll av otillåtna substanser och 14 prover en kontroll av överföringsproblematik. Övriga sju prover var en kontroll av att läkemedlet hade blandats in i rätt halt.

Näringsinnehåll

Under 2013 analyserades 208 foderprov för redlighetskontroll som resulterade i 811 analysresultat för olika näringsämnen. Antalet avvikelser på näringsämnen var totalt 73 stycken d.v.s. 9 %. Andelen avvikelser har minskat något från föregående år. Totalt sett fanns avvikelse på 41 av 232 tagna prov för näringsanalys, d.v.s. 18 %.

Anmärkningsvärt är att på våtfoder (konserver och färskfoder) återfanns avvikelser på 18 av 34 tagna prov, vilket innebär en avvikelse på 53 % av de uttagna proverna.

Andel avvikelser för näringsanalyser

Analys	Antal analyser	Antal avvikelser	Andel avvikelser (%)
Aska	164	21	13
Råfett	208	25	12
Råprotein	208	15	7
Växtråd	174	7	4
Vatten	34	4	12
Lysin & Met.	23	1	0
Totalt	811	73	9

Salmonella i foder samt i miljön(och enterobacteriaceae vid import av ABP)

Under våren 2013 hittades Salmonella Mbandaka i foder tillverkat vid en svensk foderanläggning. Drygt 150 gårdar hade tagit emot misstänkt smittat foder och ingick i den utredning som skedde och resulterade i att Salmonella Mbandaka kunde påvisas i tio besättningar. De smittade gårdarna spärrades, vilket innebar att de inte kunde leverera några produkter till livsmedelskonsumtion eller sälja levande djur. Efter ett foderbyte och under hygienrestriktioner, dock utan omfattande saneringar, fortgick skötseln på gårdarna som i vanlig drift. Vid årsskiftet 2013/2014 hade spärrarna hävts på 9 av de 10 besättningarna.

Kontrolluppgifter i samband med saneringen av foderanläggningen överläts på SVA. Foderfabriken sanerades i omgångar och togs åter i drift under juli 2013. Någon orsak till förekomsten av S. Mbandaka i fodret i fabriken har inte gått att fastställa. SVA har sammanställt en rapport kring utbrottet (Dnr 6.2.20-4907/13, daterad 24 januari 2014).

I den offentliga kontrollen 2013 som utfördes av Jordbruksverkets foderinspektörer påvisades salmonella i ett prov på foder, detta var i en tuggartikel införd från ett annat EU-land (2,5 %).

I den offentliga kontrollen som utfördes av Jordbruksverkets foderinspektörer påvisades därutöver inte salmonella i något av de ordinarie miljöprover som togs ut på foderanläggningar (totalt 476 prov).

Vid uppföljande provtagning i form av extra offentlig kontroll på anläggningar efter påvisad salmonella i egenkontrollen påvisades salmonella i miljön vid två anläggningar. Detta var i den anläggning där Salmonella Mbandaka påvisades samt vid en anläggning där ompaketering sker av tuggartiklar från ett annat EU-land.

Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover som tas varje vecka vid anläggningar som tillverkar foderblandningar till livsmedelsproducerande djur påvisades under 2013 salmonella i 33 av 8683 miljöprover d.v.s. i 0,38 % av proven, vilket är i samma storleksordning som föregående år.

Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover vid anläggningar som tillverkar vegetabiliska riskråvaror togs 750 prov. Två av dessa, d.v.s. 0,9 % var positiva.

Importörer av riskråvaror ska i lagstiftad egenkontroll provta råvarorna enligt kraven i foderföreskriften (SJVFS 2006:81) med avseende på salmonella. Vid påvisad salmonella syras råvaran innan användning alternativt tas råvaran aldrig in i landet. Under 2013 skickades 17 RASFF-meddelanden om påvisad salmonella i samband med införsel av råvaror avsedda för att användas i fodertillverkning. Därutöver påvisades salmonella vid företagens egenkontroll vid ett antal tillfällen i råvara provtagen innan avsedd import från 3e land, men där varan p.g.a. resultatet aldrig togs in i landet.

Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinär gränskontroll där 5 % av sändningarna av tuggartiklar provtas för analys avseende salmonella (och enterobacteriaceae). Även hö och halm ska genomgå veterinär gränskontroll. Salmonellaundersökning av animaliskt foder i gränskontrollen skedde för 15 sändningar och med det totala antalet av 35 prover. Salmonella påvisades inte i något av dessa prover. Senaste tillfället salmonella påvisades i gränskontrollen av foder var 2010 då salmonella påvisades vid tre tillfällen (6 % av provtagningskontrollerna).

Enterobacteriaceae

Provtagning för Enterobacteriaceae skedde fram t.o.m. 2013 inte vid den offentliga kontrollen hos foderleverantörer.

Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinär gränskontroll där 5 % av sändningarna av tuggartiklar provtas för analys avseende enterobacteriaceae. Under 2013 togs vid 15 tillfällen prover för Enterobacteriaceae-analys. Totalt analyserades 67 prover. För en sändning påvisades halter av Enterobacteriaceae som översteg tillåten halt. Analyssvaret var inte klart innan årsskiftet 2013/2014 och sändningen avvisades efter årsskiftet 2013/2014.

Bearbetat animaliskt protein

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (999/2001) är det förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benmjöl. Under 2013 års kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder avsett att använda till livsmedelsproducerade djur har inga avvikelser noterats.

GMO

Jordbruksverkets kontroll av foderråvaror 2013 visade på förekomst av låga halter godkända GMO under tröskelvärdet på 0,9 % (spår) i ca 73 % av proverna på foderråvarorna. Analyskontrollen visade även på en avvikelse gällande GMO-märkning av ett importerat kattfoder. Någon användning av otillåtna GMO i foder har inte påvisats i kontrollen av foder 2013.

Utifrån Jordbruksverkets kontroll kan man konstatera att spår av tillåten GMO hittas i fortsatt stor utsträckning i foder och detta gäller i huvudsak i sojaråvara. En stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det en risk att oavsiktlig inblandning av GM-sojan kan ske. Företagen ska dock kunna visa att de så långt som möjligt försöker undvika GMO i foder om inte fodret ska GMO-märkas. Under 2013 hittades inga allvarliga avvikelser.

Cesium

Provtagning för analys av Cesium enligt skyddsbeslut om foder och livsmedel från Japan utfördes inte vid något tillfälle under 2013.

5.6 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktionen

Av totalt 727 genomförda kontroller konstaterats 53 avvikelser i foderkontrollen i primärproduktionen. Avvikelseerna omfattade brister av rutiner, lokaler och utrustning samt av registreringar och godkännanden hos leverantörer av foder. Avvikelser rapporterades även gällande förvaring och hantering av läkemedel och foder innehållande läkemedel samt farliga ämnen och avfall. Bristande dokumentation för att säkerställa spårbarhet av inköpt, egenproducerat och avyttrat foder har även rapporterats samt att en avvikelse där bestämmelserna gällande utfodring av animaliskt protein inte efterlevdes.

Av de totalt 53 avvikelser som rapporterades inom kontrollen av foder i primärproduktionen var 44 st d.v.s. 83 % av avvikelserna även tvärvillkorsavvikelser som kan resultera i avdrag på tvärvillkorsstöden. Vid mindre avvikelser har även åtgärder som riktad information och uppföljande kontroll tillämpats. I ett fall har även en åtalsanmälan skrivits som riktats mot foderföretagaren.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som omfattar de avvikelser som rapporterats.

Åtgärdsplanen kontrolleras och uppföljning av bristerna sker efter bedömning från fall till fall. Uppföljning kan t.ex. ske genom komplettering av dokument eller vid fysisk kontroll, antingen vid nästa ordinarie kontrollbesök eller vid en extra offentlig kontroll.

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Totalt begärde Jordbruksverket in 53 yttrande avseende avvikelser på näringskontroller. Yttranden som inkommer följs upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. Inkomna yttranden följs upp och om åtgärderna inte bedöms vara tillräckliga tas kontakt med företaget för vidare diskussion och uppföljning.

Vid avvikelser på prov tagna för kontroll av GMO samt för säkerhetsanalyser utförs i samtliga fall en utredning. Utredningen sker i samarbete mellan Jordbruksverket och företaget. Jordbruksverket övervakar att felaktigt märkt eller kontaminerat foder inte når marknaden, alternativt dras tillbaka från marknaden samt övervakar så att företagens åtgärder är tillräckliga. Vid salmonellasmitta i foder eller i känsliga delar av produktionslinjen eller produktionsmiljön, får företaget inte leverera ut foder innan extra offentlig kontroll har utförts och resultat från provtagning visar att situationen åter är under kontroll.

Under 2013 lämnades ett föreläggande mot ett företag. Kontrollen påvisade brister i produktionen samt i hygien. Dessutom påvisades brister i hanteringen av avfall, som i detta fall bestod av animaliska biprodukter.

5.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under våren 2013 påträffades aflatoxin i mjölk i samband med att ett mejeri genomförde egenkontroll av den inlevererade mjölken. Källan spårades till foder tillverkat vid en svensk anläggning. Aflatoxin-källan spårades till riskli levererat från en svensk livsmedelsanläggning. Jordbruksverket har med anledning av händelsen förtydligat informationen på sin web-sida om bestämmelserna i lagstiftningen när det gäller råvaror från livsmedelsindustrin som ska användas för foderproduktion samt informerat foderinspektörerna om gällande bestämmelser. Jordbruksverket kommer dessutom särskilt beakta risken för aflatoxin i foderråvaror vid planeringen av kommande års provtagning i offentlig kontroll samt i vägledningen till foderinspektörerna.

Under hösten 2012 påbörjade Jordbruksverket en undersökning för att inhämta underlag från foderföretagare om vilka tekniker och vilket bränsle som används för att torka foder. Bakgrunden var att få en bild av hur situationen ser ut i Sverige på detta område och om direktorkning används, vilket kan innebära en risk för kontaminering av foder via bränslet. Undersökningen omfattade inte primärproduktionen. Under 2013 har ytterligare insatser gjorts för att ta fram information om foderföretagares torkningstekniker av foder. Som en uppföljning är en kontrollinsats av berörda foderanläggningar planerad till 2014.

Jordbruksverket har deltagit i tre utbildningar för näringen avseende märkning av foder, två med inriktning mot foder för livsmedelsproducerande djur och en med inriktning mot foder för sällskapsdjur. Jordbruksverket lämnar även löpande råd avseende t.ex. märkning av foder. Jordbruksverket har även deltagit i en utbildningsinsats mot Länsstyrelsernas kontrollpersonal tillsammans med Livsmedelsverket avseende kontroll av mjölkgårdar.

Jordbruksverket anordnar även regelbundet utbildning för de inspektörer som ska utföra kontrollen hos foderföretagare andra än i primärproduktionen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för foder och hälsa om kontrollplanen samt ger utbildning i regelverk och lagstiftning. Dessutom fungerar dessa utbildningsdagar som forum för inspektörerna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas. Under december 2012 anordnades ett sådant tillfälle inför kontrollen 2013.

Samkontroller tillsammans med samordnaren på kontrollenheten har också anordnats där syftet var att åstadkomma mer likriktade kontroller. Under 2013 deltog två inspektörer i en utbildning inom kontaminanter i foder och livsmedel. Kursen ingick i Kommissionens utbildningsprogram Better Training for Safer Food (BTSF). Det ordnades också en utbildning i praktisk tillämpning av HACCP-principer i foderkontroll. Utbildningen hölls av SVA och alla inspektörer deltog.

Jordbruksverkets vägledning för foderkontroll hos foderleverantörer har även uppdaterats två gånger under året.

6 Kontroll av animaliska biprodukter

6.1 Beskrivning av kontrollområdet

Jordbruksverket ansvarar för kontroll av godkända och registrerade anläggningar. Kontrollen utförs av kontrollenheten på kontrollavdelningen. Vid den offentliga kontrollen görs en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, spårbarhet, lokaler och utrustningens funktion.

Livsmedelsverket ansvarar för offentlig kontroll av anläggningar med stöd av livsmedelslagen (sådan kontroll som inte har lämnats över till kommunerna). Exempel på kontrollobjekt är slakterier, flygcatering anläggningar mjölkproduktanläggningar m.m. Den offentliga kontrollen inom Livsmedelsverkets kontrollavdelning uppdelad i sex enheter och den operativa kontrollen är uppdelad på 15 kontrollområden, varav ABP-kontrollerna ingår i kontrollområdet "Hantering och förvaring av avfall".

Länsstyrelsen ansvarar för kontroll av insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Länsstyrelsen kontrollerar även omlastningsplatser.

Kommunerna är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över

- nedgrävning av animaliska biprodukter,
- utlämnande och transport av matavfall,
- kompostering av matavfall när sådan kompostering genomförs på annat sätt än genom kompostering i en av Jordbruksverket godkänd komposteringsanläggning,
- förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- förbränningsanläggningar som förbränner animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- användning av andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel och
- befattning med naturgödsel i primärproduktionen.

6.2 Kontrollens omfattning och resurser

6.2.1 Omfattning

Jordbruksverket utförde 69 kontroller på 56 anläggningar under året. Det planerade antalet kontroller var 125, vilket innebär att 55 % av de planerade kontrollerna utfördes. I januari 2013 var 306 anläggningar registrerade, vilket innebär att 18 % av de anläggningar som var registrerade kontrollerades under året. Totalt arbetade 1,4 årspersoner med ABP-kontroller, fördelat på fyra inspektörer samt en inhyrd distriktsveterinär.

Livsmedelsverkets kontroller sker beroende av typ av verksamhet, storlek på produktion, tillverkning till särskilda konsumentgrupper, ansvar för märkning samt erfarenheter från tidigare kontroll. ABP kontrolleras varje år på slakterier och styckningsanläggningar och vart femte år på övriga anläggningar. Under 2013 var det bara slakterier och styckningsanläggningar som hade planerad kontroll av ABP. Rapportering från Livsmedelsverket till Jordbruksverket visar att totalt 0,6 årsarbetskrafter arbetade med kontrollen. Detta motsvarar 117 personer. Kontrollplanen för samtliga anläggningar bestäms i modellen för prioriteringar mellan och inom kontrollområden (PIMKO).

Länsstyrelsernas verksamhet inom kontrollområdet har framför allt fokuserat av transport samt kontroll av omlastningsplatser. Totalt har 17 kontrolltillfällen rapporterats för 2013 varav tio rör kontroll vid omlastningsplats. Det har inte bedrivits kontroll vid 13 av 21 länsstyrelser och orsaker som låg bemanning och att resurser saknas har angivits. Under 2012 rapporterades 38 kontrolltillfällen och under 2011 rapporterades 58 kontrolltillfällen.

Av Sveriges 290 kommuner har 146 rapporterat in sin kontroll till Jordbruksverket. Av de 146 uppger 76 kommuner att de inte utfört någon kontroll av animaliska biprodukter under 2013. Av de 70 kommuner som utfört kontroll har 5298 kontrollbesök utförts under 2013 vilket motsvarar cirka 76 kontroller/kommun. Värdet ligger något högre jämfört med föregående års kontroller.

6.2.2 Förändringar

Inför 2013 anställdes ytterligare en inspektör för kontroller av foder- och ABP-anläggningar, samt till viss del kontroll av Handelsnormer för ägg. Antalet inspektörer var 4 stycken, men efter prioritering inom kontrollområdena innebar detta inte någon stor förändring av antalet årspersoner för ABP-kontroll. Under året arbetade ca 1,4 årspersoner med kontrollen, mot 1,2 årspersoner 2012.

Av rapporteringen från Livsmedelsverket, länsstyrelserna och kommunerna framkommer det inte om några förändringar sedan föregående år har skett.

6.3 Måluppfyllelse

Jordbruksverkets kontrollplan för 2013 fastställde målet till 125 kontrollbesök, varav 12 föll bort pga. att anläggningar avregistrerats. Under året har en omprioritering av kontrollen gjorts på grund av att det var oklart vad som skulle kontrolleras på vissa typer av anläggningar. 16 kontroller föll bort som en följd av det. Av de kvarvarande 97 kontrollerna utfördes 69 kontroller på 56 anläggningar, vilket motsvarar 71 % av de planerade kontrollerna (efter avregistreringar). Målet för kontrollen är ett hundra procentigt uppfyllande av kontrollplanen.

Att tidsbrist uppstod trots att antalet kontroller är mycket lägre än tidigare beror dels på större andel kontroller av andra typer samt på en stor del oplanerade kontroller på andra områden. En inspektör var ny från och med januari, vilket gjort att introduktionen tagit

viss tid både för inspektören och kollegorna. Vid omprioritering har det så långt det varit möjligt tagits hänsyn till anläggningarnas riskklass, och i första hand har anläggningar som inte måste ha ordinarie kontroll förrän 2014 eller senare prioriterats bort.

Livsmedelsverket hade som mål att 514 offentliga kontroller skulle ske under 2013. Totala antalet kontroller som Livsmedelsverket utförde uppgick till 724.

Nästan hälften av de länsstyrelser som satt upp mål har uppfyllt dem. För sju länsstyrelser är det oklart om målen är uppnådda och fem länsstyrelser har uppgivit att målen inte är uppfyllda p.g.a. personalbrist, personalomsättning och att det inte har inkommit anmälningar.

Av kommunernas redovisning till Jordbruksverket framgår det att ett fåtal kommuner har satt upp mål för kontrollen. De kommuner som satt upp mål har bl.a. utfört kontroll på lantbruk, livsmedelsanläggningar, gårdspannor och kadaverhantering. Av de kommuner som har satt upp mål har nästan alla uppnått målen.

6.4 Ej planerad kontroll

Jordbruksverket har utfört en oplanerad kontroll under 2013 på anläggningar som enbart hanterat ABP. Denna gjordes som en uppföljning av brister funna vid en tidigare kontroll samt uppgifter som framkommit i media.

En länsstyrelse har utfört oplanerad kontroll under 2013.

Cirka 0,05 % av kommunernas kontroller under 2013 var oplanerade.

6.5 Efterlevnaden hos företag

Vid Jordbruksverkets kontroll uppmärksammades brister på ca 48 % av kontrollerna.

Anläggningstyp	Antal kontrollerade anläggningar	Antal avvikelser
Bearbetningsanläggningar	3	2
Biogasanläggningar	6	10
Kremeringsanläggningar Förbränningsanläggningar	8	7
Mellanhanteringsanläggningar	7	28
Lagringsanläggningar	5	3
Konservatorsanläggningar	19	23
Oleokemisk anläggning	1	2
Anläggningar som registrerats för användning av ABP	7	5
Totalt	56	80

Livsmedelsverket utförde under 2013, 724 kontroller varav 292 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll. Det framkommer inte av rapporteringen vad anledningen var till den extra offentliga kontrollen.

Länsstyrelserna har framför allt fokuserat på kontroll av omlastningsplatser och inga brister har konstaterats.

De 5 298 kontroller som kommunerna utförde år 2013 resulterade bl.a. i att elva företag fick föreläggande, ett företag fick föreläggande med vite samt att åtta företag åtalsanmälades.

6.6 Beslut om åtgärder mot företag

När avvikelser har hittats har kontrollenheten lämnat begäran om åtgärdsplan från företagen. Åtgärdsplanen ska innehålla en plan på vad som ska göras för att åtgärda bristerna, samt en tidsplan för detta. Uppföljande kontroll av att bristerna är åtgärdade sker genom uppföljande kontroll efter att tiden i planen gått ut, eller vid nästa ordinarie kontroll. Kontrollenheten lämnade inga skriftliga beslut om åtgärd under året som rörde enbart animaliska biprodukter. Däremot lämnades två förelägganden mot foderföretag som hanterar animaliska biprodukter och en del av punkterna rörde hanteringen av ABP.

Livsmedelsverket utförde 724 kontroller under 2013. Nio av dessa kontroller ledde till ett föreläggande. 292 av dessa kontroller krävde en extra offentlig kontroll.

Inga länsstyrelser har riktat förelägganden mot verksamhetsutövare under 2013.

På kommunerna har antalet förelägganden och förelägganden med vite minskat sedan föregående år. Antalet åtalsanmälningar var i princip oförändrat jämfört med föregående år. Av rapporteringen framkommer inte vilken typ av brister och inom vilket kontrollområde som dessa beslut har skett.

6.7 Bedömning av kontrollen

Jordbruksverket uppmärksammade totalt 80 avvikelser vid kontrollerna. Antalet utförda kontroller skiljer sig inte så mycket mot föregående år (69 kontroller 2013 mot 74 kontroller 2012). Inte heller antalet kontrollerade anläggningar skiljer så mycket 56 stycken mot 50 stycken 2012) mot tidigare år, men antalet avvikelser har sjunkit med ca 27 %. En generell bedömning är att den vanligaste avvikelsen fortfarande är brister i spårbarhet och användning av handelsdokument och att detta i första hand beror på okunskap hos företagen.

Livsmedelsverkets genomförandegrad av kontroller är hög och många anläggningar har haft fler än en kontroll under 2013.

Vid länsstyrelsens planerade kontroller uppmärksammades inga avvikelser men däremot uppmärksammades en avvikelse vid den oplanerade kontrollen. Då antalet kontroller minskat från tidigare år är det svårt att jämföra de få avvikelser som konstaterats.

Flera kommuner uppger att de saknar resurser för ABP-kontrollerna och de har därför valt att inte prioritera dem. Kommunerna efterfrågar bättre vägledning, samt mer och regelbunden utbildning på ABP-området.

7 Kontroll av djurhälsa - smittskydd

7.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll- och bekämpningsprogram är inrättade för sjukdomar som finns i landet. Syftet med programmen är att utrota smittsamma sjukdomar från Sverige eller att hålla förekomst av smittämnen på en låg nivå i de fall då utrotning inte bedöms vara genomförbart med rimliga insatser, t.ex. Salmonella. De sjukdomar som ingår i dessa program är anmälningspliktiga.

För epizootiska sjukdomar, dvs. sjukdomar som normalt inte förekommer i landet, beslutar Jordbruksverket om åtgärder för att utrota sådana sjukdomar i de fall de konstateras. För ett antal sjukdomar av detta slag sker övervakning i form av rutinprovtagning. Dessutom finns anmälningsplikt och misstänkta fall undersöks på statens bekostnad.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår i eller är anslutna till något av följande obligatoriska djurhälsoprogram och program för hälsoövervakning:

- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
- obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
- tuberkulos hos kron- och dovhjort samt andra djur som sambetar med hjortar i hägn
- obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virusdiarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
- obligatorisk hälsoövervakning av vattenbruksdjur samt
- seminverksamhet för häst, svin, hund, katt och nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get samt
- kontroll av hästpass och avelsorganisationer samt
- frivilliga maedi visna programmen hos får.

Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll av; seminverksamheten för alla djurslag, kontrollprogrammet för, tuberkulos hos hägnad hjort, obligatorisk salmonellakontroll fjäderfä, frivilliga maedi visna programmen hos får, obligatoriska kontrollprogrammet för BVD, samt hästpass. Fiskhälsan AB utövade frivillig och obligatorisk hälsoövervakning för vattenbruksdjur under 2013. Jordbruksverket utövar offentlig kontroll över kontrollprogrammen för övriga sjukdomar samt tjurstationer och lagringsstationer för nötsperma.

Genomförd sjukdomsövervakning 2012 redovisas av SVA i rapporten ”Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2012”. Rapporten finns tillgänglig på SVA:s hemsida www.sva.se.

7.2 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av semin- och embryoverksamhet

Omfattningen av kontrollen av enskild och organiserad seminverksamhet varierar kraftigt mellan länsstyrelserna. Sjutton länsstyrelser har utfört sådan kontroll, vilket är en minskning jämfört med 2012, då tjugo länsstyrelser genomförde kontroll. Antalet årsarbetskrafter som avsatts för denna kontroll har redovisats av 16 länsstyrelser, och är $\leq 0,1$ % i samtliga dessa län. De djurslag som framför allt har kontrollerats är nöt, gris och häst vilka ju även klart dominerar verksamheten. Länsstyrelserna har i huvudsak utfört dokumentkontroll genom inspektionsrapporter från ansvariga veterinärer. I de få fall fysiska kontrollbesök har utförts, har dessa varit jämnt fördelade mellan djurslagen.

Kontroll av embryoverksamhet har endast utförts vid två länsstyrelser.

Hälsöövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Under 2013 har sex länsstyrelser utfört kontroller som har varit i stort sätt i form av fysiska kontrollbesök.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

Samanlagt har tolv länsstyrelser utfört kontroll. Uppgifterna som gäller värphöns och unghöns skickas till Jordbruksverket genom ifylld blankett. I de flesta fall har dokumentationskontroll utförs genom kontroll av rapporter som laboratorier skickar till länsstyrelserna kvartalsvis. I två län har fysiska kontrollbesök utförts. Ett län har angivit att den fysiska kontrollen utförs i samband med djurskyddskontroll.

BVD och maedi visna programmen

Omfattningen av kontrollen är generellt nedprioriterad, delvis på grund av en något kärvare personalsituation i vissa län men också när det gäller BVD programmet för att det finns mycket få eller inga kontrollobjekt kvar. Resurser koncentreras på andra akuta smittskyddsfrågor.

Fiskhälsoövervakning

Den obligatoriska fiskhälsoövervakningen omfattar ca 170 fiskodlingar som är medlemmar i Fiskhälsan AB:s frivilliga och/eller obligatoriska hälsoprogram. Odlingarna är uppdelade i fyra riskklasser, A, B, C och D bland annat beroende på produktionsform, vilken fiskart som odlas och hur mycket fisk som kommer till eller lämna odlingen

7.3 Måluppfyllelse

Länsstyrelsernas kontroll består i att kontrollera att rapportering sker enligt föreskrift eller att agera då positiva provsvar konstateras i kontrollen. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

I de få fall då målet inom kontrollområdet inte har uppfyllts anges resursbrist som orsak. En länsstyrelse, som har utförd dokumentationskontroll, har angivit att målet saknas.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Enligt länsstyrelserna är det här området fortfarande nedprioriterat vilket har resulterat i att antalet kontroll har minskat jämfört med 2012.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Sju besättningar i tre län har varit kontrollobjekt under 2013, tre st kontroller har utförts, en sökning för antal icke anslutna besättningar och två besök. De flesta län har inga okontrollerade besättningar och kan begränsa kontrollen till att övervaka rapporter. De få besättningar som är kvar handläggs med målet att de ska provtas. Flera länsstyrelser nämner att informationsutbytet med rapporter om besättningsstatus behöver förenklas för att säkerställa att kontrollen är effektiv.

Hälsokontroll maedi visna, får

Fyra länsstyrelser angav att maedi visna programmet hade mellan 121 och 244 objekt i länet, flertalet visste dock inte hur många som fanns. Ett generellt problem för länsstyrelserna är att huvudmannen för programmet inte finns i alla län. Kontrollen behöver förenklas genom tydligare instruktioner till huvudman och länsstyrelser. Inga åtgärder behöver vidtas mot besättningar som inte är med i programmet eller som har MV positiva djur eftersom programmet är frivilligt.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

För kontroll av seminverksamhet har tretton länsstyrelser haft målet att gå igenom dokumentation från verksamheterna, och att besöka riskobjekt eller ett angivet antal av objekten. Två länsstyrelser har uppgivit målet att besöka anläggningar som får anmärkningar. Sex länsstyrelser har nedprioriterat kontrollområdet helt. Vid sju länsstyrelser har målen inte uppnåtts. I samtliga fall har detta hänvisats till bristande personalresurser.

Länsstyrelsernas mål med kontroll av embryoverksamhet, i de sex län som har kontrollobjekt, har varit dokumentationskontroll och besök vid konstaterade brister. Dessa mål har nåtts. En länsstyrelse har två pågående ärenden avseende officiell avelskontroll.

Kontroll av hästpass

Samtliga länsstyrelser utom en uppger att de kontrollerat hästpass. Kontroll sker mestadels i samband med andra kontroller. Antalet kontroller varierar stort mellan länsstyrelserna, från 6 till 87. I de fall mål för kontrollen satts upp anger alla länsstyrelser utom två att de nått målen.

7.4 Ej planerad kontroll

Inga sådana har genomförts 2013.

7.5 Efterlevnaden hos företag

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Få avvikelser har noterats i kontrollen av semin- och inga i embryoverksamhet. En enda avvikelse som rapporterats på häst är att stons identitet inte kontrollerats före seminering. De få brister som rapporteras som rör seminverksamhet med nötkreatur, som också är den mest omfattande och kontrollerade verksamheten. Anmärkningarna rör främst bristande rapportering, dålig hygien och dåliga fruktsamhetsresultat. I något fall har utrustningen inte hanterats korrekt, och giltiga tillstånd har saknats.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Bristerna konstaterades vid kontroll i tre län. Två länsstyrelser som har angivit brister i journalföring har även noterat brister i köttbesiktning respektive okunskap gällande regelverk. I ett län noterades brister i djurskydd.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä

I sex län har brister i salmonellaprovtagning konstaterats länsstyrelser har då informerat djurägarna. I ett fall har länsstyrelsen utfärdat ett föreläggande med vite.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Bland de fiskodlingar som blev provtagna inom ramen av det obligatoriska fiskhälsoprogramet är det ett fåtal som brister i sina åtaganden.

Kontroll av hästpass

Brister har rapporterats från 13 länsstyrelser. Två länsstyrelser har dock inte rapporterat resultatet av kontrollerna. Bristerna gäller avsaknad av hästpass eller att hästpasset inte finns tillgängligt. Bristerna gäller både vid uppstallning och vid transport av hästar. En länsstyrelse noterar att det inte alltid är anggett att hästarna har undantagits livsmedelskedjan även om det borde ha gjorts och att veterinärerna slarvar med att fylla i behandlingar i hästpasset.

7.6 Beslut om åtgärder mot företag

Som ett resultat av upprepad, bristande journalföring har en brukare meddelats indraget tillstånd till seminverksamhet under året.

För att öka frekvensen och underlätta kontroll av enskilda tillstånd till seminverksamhet med nötkreatur respektive får, gör Jordbruksverket löpande en sammanställning av kontrollobjekt. Hittills har sammanställningen färdigställts i fyra län avseende nötkreatur och för hela landet avseende får.

Ett protokoll för veterinärkontroll av enskild seminverksamhet med nötkreatur finns tillgängligt på Jordbruksverkets webb-plats.

7.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller och rapportering av kontroller inom området samt sätta mål för dessa.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Under 2013 har arbete pågått för att omorganisera hälsokontrollen vid svenska vattenbruk. Från och med 2014 kommer Jordbruksverket utföra offentlig kontroll och Fiskhälsan kommer bedriva ett förebyggande program som kan omfatta flera av de funktioner som fanns inom ramen för det frivilliga programmet. Den organisatoriska förändringen genomförs för att uppnå kraven enligt rådets direktiv 2006/88/EG.

Länsstyrelserna kommer att även i fortsättningen utföra de kontroller de gör idag. Detta arbete kommer förhoppningsvis underlättas med bättre vägledning, informationsflöde och bättre samarbete med andra myndigheter och fiskhälsoorganisationer.

7.8 Bedömning av kontrollen

BVD och maedi visna programmen

Effektivisering av kontrollen kan enkelt ske genom tydligare vägledningar.

8 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat och restsubstanser

8.1 Beskrivning av kontrollområdet

Hantering och kontroll av veterinärmedicinska preparat regleras i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård med tillhörande förordningar och föreskrifter samt i lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. med tillhörande förordning och föreskrifter. Regler som rör detta finns också i djurskyddslagstiftningen, foderlagstiftningen, livsmedelslagstiftningen och läkemedelslagen.

Jordbruksverket som central myndighet har ett samordnande ansvar för läkemedel på gård och inblandning av läkemedel i foder. Jordbruksverket ger stöd, råd och vägledning inom dessa områden till länsstyrelsen som är den operativa kontrollmyndigheten. Jordbruksverket ansvarar dessutom för att underhålla två centrala register, Vet@bas och DAWA djursjukdata, som kan används vid den operativa kontrollen.

Kontrollen av restsubstanser ska ses som en del av kontrollområdet veterinärmedicinska läkemedel i allmänhet. För ytterligare information om kontrollområdet restsubstanser hänvisas till avsnitt 4.4.1.

8.2 Kontrollens omfattning och resurser

8.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är att kontroll bör ske varje år, dvs. med en årlig kontrollfrekvens på 100 procent.

Samtliga länsstyrelser har under 2013 utfört kontroller av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning. Av 281 befintliga objekt har sammanlagt 212, alltså 75 procent, kontrollerats. 2012 kontrollerades 183 av 323 kontrollobjekt vilket motsvarar en kontrollfrekvens på 57 %. 2011 kontrollerades 156 av totalt 237 objekt. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 4-40 stycken. Tio länsstyrelser, jämfört med åtta 2012 och sex 2011, hade en kontrollfrekvens på 100 procent.

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart tredje år, dvs. med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 33 procent. År 2013 fanns 1281 kontrollobjekt i landet. Av dessa har 67 kontrollerats av elva av landets länsstyrelser. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 30-314 stycken. 2012 kontrollerades 137 objekt av totalt 658 och 2011 kontrollerades 119 av totalt 587 objekt. 11 länsstyrelser ha genomfört kontroller på området. Inte någon av länsstyrelserna har under året kontrollerat motsvarande en tredjedel av befintliga objekt.

8.2.2 Resurser

Kontrollen, som utförs av länsstyrelserna, finansieras av länsstyrelserna. Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat är en del av kontrollen av djurhälsopersonal och kan inte alltid särredovisas.

Under 2013 arbetade i genomsnitt 0,12 årsarbetskrafter per länsstyrelse med kontroll av djurhälsopersonal och 0,04 årsarbetskrafter med kontroll av läkemedelsanvändning på livsmedelsproducerande djur. 2012 arbetade i genomsnitt 0,15 årsarbetskrafter med kontroll av djurhälsopersonal och 2011 var motsvarande siffra 0,17 årsarbetskrafter.

8.3 Måluppfyllelse

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Kontroll syftar även till att kartlägga och identifiera överskridanden av gränsvärden eller om otillåtna preparat förekommer.

Till 8 § Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2010:62) om offentlig kontroll av djurhälsopersonal lämnar Jordbruksverket allmänna råd om kontrollintervall. De råd som lämnas är att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för övriga veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Inga råd om kontrollintervall för övrig djurhälsopersonal lämnas.

Tio länsstyrelser har kontrollerat samtliga veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning under året, vilket motsvarar Jordbruksverkets allmänna råd om en årlig kontrollfrekvens på 100 procent. Tillsammans har länsstyrelserna under 2013 kontrollerat 75 % av landets veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning. De tio länsstyrelser som rapporterat en 100-procentig kontrollfrekvens är spridda över hela landet och bland dessa återfinns såväl stora, medelstora och små länsstyrelser, både geografiskt och demografiskt. Ingen av länsstyrelserna har under år 2013 kontrollerat så mycket som en tredjedel av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Enligt Jordbruksverkets råd bör dessa kontrolleras vart tredje år.

Det kan konstateras att kontrollerna av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning ökar men inte är hundra procentig. Kontrollen för veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur samt kontrollen av övriga veterinärer behöver öka för att länsstyrelserna ska uppnå en kontrollfrekvens motsvarande Jordbruksverkets allmänna råd.

8.4 Ej planerad kontroll

Oplanerade kontroller som lett till att de planerade kontrollerna inte har kunnat genomföras har inte skett under 2013.

8.5 Efterlevnaden hos företag

Jordbruksverket har tagit fram kontrollvägledning och checklista för kontroll av läkemedel på gård. Kontrollen utförs av länsstyrelserna och har som syfte att säkerställa att djurhållare och förskrivande veterinär följer regelverket kring användning och hantering av läkemedel. Vid dessa kontroller görs även observationer som leder till kontroll av djurhälsopersonal.

Under året genomförde 17 länsstyrelser totalt 236 kontroller av läkemedel på gård. 105 avvikelser återfanns.

Djurslag	Antal genomförda kontroller	Antal iakttagna avvikelser
Nöt	136	58
Gris	41	17
Häst	21	17
Får	33	12
Get	0	0
Fjäderfä	3	1
Ren	0	0
Odlad fisk	2	0
Totalt	236	105

De brister som noterades är i huvudsak kopplade till journalföring och dokumentation både hos förskrivande veterinär och hos djurhållare. Även brister i förskrivning av läkemedel (mängd och ej tillåtna läkemedel) har noterats liksom att utgångna eller bristfälligt märkta läkemedel påträffats. Brister har således uppmärksammats både hos djurhållare och hos förskrivande veterinär. Den vanligaste orsaken till att avvikelserna uppkommit anser länsstyrelserna vara bristande kunskap hos veterinär och djurhållare om vad som ska dokumenteras i samband med läkemedelsbehandling av livsmedelsproducerande djur.

8.6 Beslut om åtgärder mot företag

Inte sällan är de åtgärder som länsstyrelserna i första hand vidtar vid konstaterade brister information (muntlig och/eller skriftlig), påminnelser och diskussion med djurhållare och med berörd djurhälsopersonal, vilket ofta upplevs som tillräckligt för att komma till rätta med bristerna.

Under året har 11 iakttagna avvikelser föranlett förnyade kontroller. Ingen avvikelse ledde till föreläggande men däremot ledde ett ärende till föreläggande med vite. En avvikelse vid kontroll ledde till anmälan till Ansvarsnämnden för djurens hälso- och sjukvård och en avvikelse ledde till åtalsanmälan.

8.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv

Flertalet länsstyrelser har informerat djurhälsopersonal, företrädesvis veterinärer, om personalens skyldigheter. Informationen gavs genom bland annat samråds- och informationsmöten men också direkt till berörd part. Flera länsstyrelser har särskilt informerat de veterinärer som föreskriver villkorad läkemedelsanvändning på gård om de regler som gäller i samband med detta. En länsstyrelse har dessutom skickat information till samtliga berörda gårdar i länet. En länsstyrelse har informerat länets samtliga veterinärer om regler och karenstider för läkemedelsbehandlingar som ska föras in i hästpass. Utskick av nyhetsbrev och information på respektive länsstyrelser hemsidor förekommer också. Flertalet länsstyrelser uppger att de har informerat djurhälsopersonal och djurhållare i samband med genomfört kontrollbesök.

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta att erbjuda utbildning till länsstyrelserna. Detta sker parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de nationella register som Jordbruksverket tillhandahåller t.ex. DAWA djursjukdata och Vet@bas. DAWA djursjukdata är en nödvändig och viktig informationskälla i länsstyrelsernas riskklassificering. Länsstyrelsernas tillsyn över veterinär verksamhet och över läkemedel på gård ska vara riskbaserade. Länsstyrelserna kan via DAWA få uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är användbara uppgifter för övervakningen av t.ex. antibiotikaanvändningen. Att ha en riskbaserad kontrollverksamhet är högst relevant med bl.a. tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas kan länsstyrelserna själva hitta kontaktuppgifter till den djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län. Sedan början av 2014 är Vet@bas kopplat till Jordbruksverkets kundregister och därmed också till folkbokföringen. Det innebär en kvalitetshöjning av informationen i Vet@bas då dessa uppgifter uppdateras betydligt oftare än tidigare. Denna information är viktig när man lägger upp kontrollplaner och antal kontrollbesök. Fler länsstyrelser har under året använt DAWA än tidigare. Som ett led i att ytterligare förbättra DAWA fick Jordbruksverket 2013 i uppdrag av regeringen att

förenkla inrapporteringen till systemet. Uppdraget har resulterat i en förstudie med förslag på förbättringar.

Under 2013 har länsstyrelserna initierat projektet Lära. Målet med projektet är att förbättra inrapporteringen av villkorad läkemedelsanvändning och att höja kompetensen hos länsstyrelsernas kontrollpersonal. Jordbruksverket deltar till del i detta projekt. Projektets resultat ska redovisa senast 1 december 2014 till styrgruppen för länsstyrelsernas 28-grupp för kontroll.

8.8 Yttranden om den allmänna funktionen

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Som ett led i att uppnå detta finns Jordbruksverkets allmänna råd till 8 § SJVFS 2010:62. Av dessa råd framgår att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år och kontroll av veterinär som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur ska ske vart tredje år.

Under 2013 har ytterligare fokus jämfört med tidigare lagts på veterinärer som förskriver villkorad läkemedelshantering. Fler länsstyrelser än tidigare har följt Jordbruksverkets allmänna råd att kontrollera samtliga sådana veterinärer som finns i länet. Totalt har länsstyrelserna under året kontrollerat 75 procent av dessa vilket kan jämföras med 57 procent år 2012. Ökningen har skett samtidigt som antalet årsarbetskrafter på länsstyrelserna som arbetat med kontroll av djurhälsopersonal har minskat något jämfört med de två föregående åren. Länsstyrelsernas prioritering av området har inneburit att kontrollen av övriga veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur har minskat jämfört med föregående år. Man kan konstatera att kontrollerna av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning behöver öka ytterligare om Jordbruksverkets allmänna råd om en årlig kontroll ska uppnås. Den positiva trenden från 2012 att flera länsstyrelser börjat samordna kontroller av läkemedel på gård och djurhälsopersonal med t.ex. djurskyddskontroll, seminkontroller och kontroll i primärproduktion har fortsatt. Samtliga länsstyrelser utom en har rapporterat vilka principer de använder sig av i sitt riskbaserade urval av kontrollobjekt. Även det är en förbättring jämfört med 2012 då 17 länsstyrelser använde sig av ett riskbaserat urval. Flertalet använder sig av Jordbruksverkets vägledning och anvisningar angående riskbedömning. Detta innebär att kontrollresurser läggs där risken för brister bedöms vara störst.

Under året har samverkansmöten skett i form av länsveterinärsdagar. Vid bland annat dessa tillfällen har Jordbruksverket och länsstyrelserna diskuterat och samordnat synen på kontrollområdet och utbytt erfarenheter mellan myndigheterna. Det av länsstyrelserna initierade Lära-projektet, där också Jordbruksverket delvis deltar, är ytterligare ett forum för utvecklingen av kontrollen på området rests substanser. Dessa typer av samverkansmöten har upplevts positivt och bör uppmuntras ytterligare.

9 Kontroll av djurskydd

9.1 Beskrivning av kontrollområdet

Den svenska djurskyddslagstiftningen omfattar vård och behandling av husdjur och försöksdjur men gäller även för andra djur om de hålls i fångenskap. Den offentliga kontroll som myndigheterna bedriver för att se till att djurskyddslagstiftningen följs benämns i vardagligt tal för djurskyddskontroll. Djurskyddskontrollen omfattar all djurhållning och användning av djur som täcks av den svenska djurskyddslagstiftningen.

I djurskyddslagen (1988:534) anges att djurskyddskontroll utövas av länsstyrelserna och andra statliga myndigheter i enlighet med vad regeringen bestämmer. På slakterier har länsstyrelserna och Livsmedelsverket ett delat ansvar för den operativa kontrollen och på slakterierna finns det officiella veterinärer anställda av Livsmedelsverket som utför djurskyddskontrollen. Jordbruksverket har som central myndighet enligt djurskyddslagen ansvar för att vägleda och samordna de operativa kontrollmyndigheterna, dvs. länsstyrelserna och Livsmedelsverket så att djurskyddskontrollen blir så likvärdig, effektiv och rättssäker som möjligt. Jordbruksverket har också bemyndigande att föreskriva om hur djurskyddskontrollen ska bedrivas, hur samverkan mellan kontrollmyndigheter ska gå till, samt vilka skyldigheter kontrollmyndigheter eller kontrollorgan har för att lämna information om kontrollverksamheten som bedrivs. Bestämmelser om detta finns i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVF 2008:67) om offentlig djurskyddskontroll.

Den 1 januari 2013 trädde EU:s nya förordning om djurskydd vid slakt och avlivning i kraft. I och med detta krävs att samtliga medlemsstater utser en så kallad kontaktpunkt som ska fungera som ett oberoende vetenskapligt stöd och expertnätverk kring frågor om djurskydd på slakterier och vid andra former av avlivning. I Sverige ska Nationellt centrum för djurvälstånd vid Sveriges lantbruksuniversitet fylla denna funktion.

9.2 Kontrollens omfattning och resurser

Omfattningen av länsstyrelsernas arbete med djurskyddskontroll uppgick under 2013 till totalt cirka 13 780 djurskyddskontroller. Detta är en liten minskning jämfört med de cirka 14 410 djurskyddskontroller som genomfördes 2012. Ungefär en tredjedel av 2013 års kontroller hade sitt ursprung i en anmälan och av dessa anmälningar var ungefär hälften befogade, dvs. länsstyrelsen fann brister i djurhållningen. Drygt 40 % av kontrollerna var så kallad ”normalkontroll” dvs. kontroll i enlighet med den riskbaserade kontroll som ska utföras enligt djurskyddsförordningen och Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 882/2004 av den 29 april 2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Under 2013 var antal objekt i Sverige inom denna kategori 104 398 vilket kan jämföras med

111 360 år 2012. På slakterierna utförde de officiella veterinärerna under 2013 totalt 1 634 djurskyddskontroller vilket kan jämföras med 1 443 djurskyddskontroller år 2012. Antalet slakterianläggningar var 135 varav 54 lades ner under året.

Resurser

Från och med kontrollåret 2013 förändrade Jordbruksverket och länsstyrelserna beräkningssättet av hur mycket resurser som används till djurskyddskontrollen. Detta gjordes av redovisningstekniska skäl för att få en mer likriktad och jämförbar uppgift samt för att bättre kunna följa förändringar av resurstilldelning över tid. Detta innebär att siffrorna i dagsläget inte är jämförbara mellan åren 2013 och 2012. Till nästa rapport kommer jämförbara siffror att finnas. Med denna förklaring som bakgrund redovisas ändå siffrorna här. Under 2013 använde länsstyrelserna drygt 170 årsarbetskrafter och under 2012 drygt 190 årsarbetskrafter. De officiella veterinärerna på slakterierna har under 2013 lagt ner 4018 timmar på djurskyddskontroll vilket kan jämföras med 3 940 timmar under år 2012.

Förändringar i resurser i form av personal, utrustning, IT-system, etc.

I ungefär hälften av länen har länsstyrelserna uppgett att inga väsentliga förändringar har skett. Av de andra beskriver några länsstyrelser att resurserna minskat något och andra att resurserna som avsatts för djurskyddskontroll ökat något. Några län beskriver att djurskyddskontrollarbetet påverkats av sjukskrivningar och ett par län beskriver att byte av personal har påverkat effektiviteten negativt eftersom den nya personalen har behövt läras upp.

9.3 Måluppfyllelse

Hur uppfylldes målen för djurskyddskontroll 2013?

Under 2013 har det funnits två gemensamma mål för djurskyddskontrollverksamheten. Många länsstyrelser har dessutom haft egna uppsatta mål för sin kontrollverksamhet. Ett av de gemensamma målen är att minst 50 % av det totala antalet genomförda kontroller bör utgöras av normalkontroller. Det andra gemensamma målet är att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen.

Det första målet gällande normalkontroll uppfylldes i många län men inte alla. Andelen normalkontroll varierade mellan 25-60 % i de olika länen och totalt i landet var andelen normalkontroll 43 %. År 2012 var denna siffra 43 % och 2011 var denna siffra 40 %. Anledningen till att målet inte uppfylldes fullt ut har länsstyrelserna framförallt uppgett bero på den stora mängden anmälningsärenden som tar mycket resurser. I många fall bedöms dessa behöva prioriteras på grund av risken för djurlidande. I vissa fall beskrivs även beslut om förelägganden och omhändertaganden ta mycket resurser och några länsstyrelser beskriver en generell brist på resurser.

Det andra målet att minst 20 % av kontrollobjekten ska kontrolleras årligen har inget län levt upp till under 2013. Andelen kontrollobjekt som kontrollerades varierade mellan 5 % och 14 % i de olika länen och i landet kontrollerades under 2013 total cirka 8 % av kontrollobjekten vilket kan jämföras med cirka 13 % 2012 och 10 % 2011. Anledningen till att detta mål inte uppfylldes har främst angetts vara att länsstyrelsen inte har resurser

att göra så många kontroller. En länsstyrelse har uppgett att de har prioriterat allvarliga anmälningssärenden om vanvård av djur samt handläggning av tillstånd. En annan länsstyrelse har beskrivit att målet är svårt att mäta och följa upp och en länsstyrelse är tveksam till hur korrekt siffran om antalet objekt i länet är. Detta eftersom de relativt ofta hittar både objekt som inte finns med i registret och objekt som finns med men som inte är ett kontrollobjekt, t.ex. beten.

När det gäller djurskyddskontroller på slakterier så genomförde de officiella veterinärerna fler inspektioner än de planerat under 2013. Totalt planerades 1443 inspektioner medan det antal som genomfördes var 1634. För ytterligare uppgifter se tabell nedan.

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2013

Antal per slakteri	Storskaliga slakterier	Småskaliga slakterier	Fjäderfä-slakterier	Renslakterier	Hägnat viltslakterier
Antal anläggningar	23	77	18	14	3
Antal planerade inspektioner	733	298	363	33	6
Antal utförda inspektioner	868	342	387	33	4

Prioriteringar och särskilda insatser i djurskyddskontrollen

Länsstyrelserna har sammantaget angett att de bl.a. har prioriterat:

- anmälningssärenden
- att bland anmälningssärenden handlägga de ärenden som är lämpliga via brev eller likande åtgärd
- kontroller av djurtransporter
- kontroller på lantbruk
- ansökningar om tillstånd enligt 16 § DL
- travverksamheter - brister gällande förprovning och tillstånd
- uppföljning av brister som upptäcks vid normalkontroller och vid kontroll efter anmälan
- äldre ärenden inkomna under år 2009-2012
- uppföljningar av förelägganden och andra ärenden med kända brister från tidigare år
- normalkontroll har prioriterats
- registervård och deltagande i nationella projekt såsom SToRK, förprovningssprojekt samt kalibrering fjäderfä
- tvärvillkorskontroller

Många länsstyrelser har angett att de gjort särskilda kontrollinsatser när det gäller efterlevnaden av djurförbud. Ett antal länsstyrelser har även haft kontroller riktade mot djurtransporter, nötkreatur, får och bete. I övrigt har olika länsstyrelserna bl.a. genomfört särskilda kontrollinsatser gällande: § 16-tillstånd, slakterier, hästpass, tvärvillkor, fiskodlingar, djurparker och kalvar. En länsstyrelse har även t.ex. rapporterat att de under 2013 genomförde en kastrerings- och märkningskampanj av katter i syfte att minska antalet oönskade katter. Det har även funnits samverkan mellan myndigheter kring frågor om våld mot djur kopplat till hot och våld i nära relationer.

9.4 Ej planerad kontroll

15 av de 21 länsstyrelserna har uppgett att inget oförutsett inträffat som påverkat deras arbete enligt sin kontrollplan. I övriga 6 fall har länsstyrelserna uppgett att följande händelser har påverkat deras kontrollarbete:

- Ett salmonellautbrott som tog mycket resurser i själva processen men också i information och frågor från lantbrukare och allmänhet.
- Inspelningen av TV-programmet "Djurskyddsinspektörerna" tog mer tid än planerat från kontrollarbetet men förhoppningen är att programmet ska öka kunskapen om länsstyrelsernas arbete och underlätta kontroll i framtiden.
- Ett stort antal anmälningsärenden av allvarlig karaktär som inte kunde prioriteras bort då det skulle innebära ett alltför stort djurlidande.
- Fler underställelser från polisen än tidigare år pga. inrättandet av en djurskyddsgrupp inom Polismyndigheten i Stockholm samt att polisens interna informationsarbete avseende djurskyddslagen stärkts.
- Omfattande omhändertagande av djur som tagit mycket resurser i anspråk.
- Registervård.

9.5 Efterlevnaden hos företag

Nöt, gris och fjäderfä

Nedan följer analyser av brister gällande nötkreatur, gris och fjäderfä. Får, häst, fisk och struts är presenterade överskådligt.

Vanliga brister gällande nötkreatur (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Nötkreaturens hull är godtagbart.	12
Nötkreaturens hålls tillfredställande rena.	23
Sjuka/skadade nötkreatur äldre än 6 månader ges nödvändig vård, särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	13
Utrymmen för nötkreatur äldre än 6 månader är enligt gällande måttföreskrifter.	15
Kraven för hållande av kalvar i ensambox är uppfyllda.	19
Kalvgömma finns för kalvar upp till 3 månaders ålder i lösdriftstallar för amkor eller dikor.	28
Kraven kring utrymmen för kalvning är uppfyllda.	14
För nötkreatur äldre än 6 månader är kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc. uppfyllt.	12
Kraven för användning av dränerat golv är uppfyllda.	18
Stallutrymmen rengörs och utgödsas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	13
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda.	13
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat	21
Kraven på betesmarker, rastgårdar, markytor, drivningsvägar och drivning, rörelsefrihet samt stängsel är uppfyllda.	14
Kraven för hållande av utgångsdjur är uppfyllda.	20
Mekaniskt ventilerade stallar med kalvar har nödventilation och är utrustade med en fungerande larmanordning.	33

De generella skälen till brister i hållningen av nötkreatur har länsstyrelserna angett vara brist på kunskap, resurser och engagemang. Som mer specifika skäl anges bl.a. att smutsiga djur beror på brister i renhållning och dåligt ströade liggytor vilket i sin tur är kopplat till brister i skötseln men även ibland till tungarbetade och gamla inhysningssystem. När det gäller avsaknad av larm i stall där kalvar hålls uppger länsstyrelsen att djurhållarna många gånger inte känner till bestämmelsen eller anser att den är relevant för svenska förhållanden. Skaderisker i inredningen en vanlig brist hos lantbrukare som bedriver hobbyjordbruk vilket ofta beror på att äldre byggnader används för inhysning. De brister som beskrivs få allvarliga konsekvenser för djuren är bl.a. brister i hull, tillgång på foder och vatten och utbliven veterinärvård. Även brister i djurens renhet, torra och rena liggplatser, strö, utrymme, kalvningsboxar, ligghall m.m. kan medföra allvarliga risker för djurens välfärd beroende på graden av brist och durationen.

Vanliga brister gällande gris (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Personalstyrkan är tillräcklig och den har lämpliga färdigheter och kunskaper samt yrkesskicklighet	11
Grisarnas hull är godtagbart.	11
Sjuka/skadade grisar ges nödvändig vård. Grisar som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	11
Utrymmen för grisar uppfyller gällande måttföreskrifter.	12
Kraven på inredningens utformning avseende skaderisker etc är uppfyllt.	12
Stallutrymmen rengörs och utgödsas på ett sätt som ger en god hygien och god djurhälsa.	17
Liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	18
Kraven för hållande av utgångsdjur är uppfyllda	16
Kraven på ströets kvalitet och användningen av strö för komfort och sysselsättning på liggytor är uppfyllda.	16
Kraven på tillgång till vatten och vattnets kvalitet är uppfyllda.	22
Det finns journaler för minst 5 år tillbaka över djur som behandlas med karensbelagda läkemedel etc.	12

När det gäller brister i grishållningen har länsstyrelserna uppgivit att de generella skälen till brister är bl.a. okunskap och ett pressat ekonomiskt läge. Mer specifikt har det uppgetts att det krävs investeringar för att installera larm och byta ut inredning samt att se över ventilationen. Brister gällande överbeläggning har uppgetts bero t.ex. på större leveranser av djur än förväntat eller en önskan att få bättre ekonomi. Gällande strö mängd har brister uppgetts bero på att strö fastnar i utgödslingsmaskineriet. Några länsstyrelser har uppgett att andelen brister inte ökar i produktionsbesättningarna men att det finns brister inom hobbyhållandet av gris. Dessa brister gäller t.ex. fri tillgång till vatten vilket t.ex. kan bero på att djuren hålls i byggnader där rinnande vatten saknas. När det gäller bristande journalföring bedöms den beror mestadels av okunskap och på oklarheter angående vad veterinären journalför och vad djurägaren journalför. Några av de brister som bedöms ha stor betydelse för grisarnas välmående var bl.a. brister i strömängd, avsaknad av nödventilation eller larm. Avsaknad av journaler har bedömts vara mycket allvarligt för livsmedelssäkerheten.

Vanliga brister gällande slaktkyckling (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	%
Sjuka/skadade djur ges nödvändig vård och vid behov extra tillsyn. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	12
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen. Uppmätta värden.	19
Dagsljus finns. (Endast upplysning.)	33
Slaktkycklingar som föds upp inomhus hålls på ströbädd av god hygienisk kvalitet och frigående.	20
Vanliga brister gällande värphöns fler än 350 (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	
Burar: Antalet våningar med burar är högst 3 och antal höns per inredd bur är högst 16.	13
RAP Burar: Inredda burar för värphöns eller unghöns har täta sidoväggar och värphönsburar är försedda med klonötare.	11
RAP Sittpinnar finns i tillräcklig mängd.	11
Stallet har en luftkvalitet och ett stallklimat som är anpassat till djurslaget och djurhållningsformen. Uppmätta värden.	33

De ytor djuren vistas på hålls rena och är och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	14
RAP Kraven på strö, användning av strö och sandbad är uppfyllda.	16
Burar: Höns för äggproduktion i inredda burar har tillgång till ströbad minst 5 timmar per dygn under den aktiva perioden.	35
Dagsljus finns. (Endast upplysning.)	49
Vanliga brister gällande värphöns fler än 350 (brist >10% redovisas utan inbördes ordning)	
Sjuka/skadade djur ges nödvändig vård och vid behov extra tillsyn. Djur som behöver särskild vård kan tas omhand i särskilt utrymme.	12
Sittpinnar finns i tillräcklig mängd.	21
Kraven på redan är uppfyllda.	20
Stall eller stallavdelning rengörs noggrant före varje insättning vid omgångsuppfödning, alt. minst en gång årligen etc.	15
De ytor djuren vistas på hålls rena och är och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat.	22
Kraven på strö och användning av strö och sandbad är uppfyllda.	24
Kraven på tillgång till vatten och vattnets kvalitet är uppfyllda.	16

När det gäller brister i hållningen av slaktkyckling och värphöns har länsstyrelserna framförallt uppgett brister gällande luftkvalité och brister i strö mängd och renhållning. Utmärkande för värphönsen är förutom höga ammoniakhalter även brister i ljusinsläpp/belysning. Länsstyrelsen ser en koppling mellan de höga ammoniakhalterna och envåningssystemen. Bristerna i luftkvalitet och stallmiljö med höga till mycket höga ammoniakhalter bedöms medföra allvarliga risker och följder för djuren. När det gäller små värphönsbesättningar har länsstyrelsen uppgett att brister gällande vård av sjuka eller skadade djur kan orsaka djuren ett stort lidande och har därför bedömts som allvarliga. Dessa brister har angetts bero på att djurägaren saknar förmåga eller ekonomi att behandla eller avliva djuret.

Andra djurslag som får, häst fisk och struts

När det gäller får har länsstyrelsen uppgett att de vanligaste bristerna bl.a. gäller: hull, inspektion av klövar, att liggytor hålls rena och torra samt är anpassade efter djurslag och stallklimat, att kraven på ströets kvalitet och användningen av strö på liggytor är uppfyllda, att fåren klipps vid behov och med högst ett års intervall och att föremål och ämnen som kan skada djuren förvaras oåtkomliga för djuren. Bristerna uppges till stor del bero på okunskap och länsstyrelserna har bl.a. framfört att det finns mycket okunskap hos djurhållare som håller får. Många oerfarna djurhållare tror att får är lättskötta och inte kräver så mycket gällande inhysning eller foder för att ge får en bra välfärd.

När det gäller hästar uppges de vanligaste bristerna bl.a. vara skaderisker i stall och i hagar samt användning av taggtrådsstängsel. Ett skäl till detta är gamla slitna stallar och brister i ekonomi och kunskap. Många hästhållare är inte medvetna om skaderisker i hästens närmiljö. Andra vanliga brister är t.ex. att hästpass saknas, att takhöjden i stallet är för låg, att stallet har ventilationsbrister, att ligghall saknas, att 16 §-tillstånd saknas eller att hovarna inte verkas tillräckligt ofta. Angående bristen gällande ventilation uppges länsstyrelsen att de har blivit bättre på att bedöma vad som är tillräcklig ventilation genom bättre samordning mellan kontroll och byggnadskonsulenter.

Många länsstyrelser har uppgett att inga eller få kontroller gjorts på fiskodlingar eller strutsanläggningar. När det gäller struts har de brister som uppmärksamats bl.a. varit dåligt underhåll av stängsel, dålig tillgång till sandbad, dålig strötillgång och fjäderplockning. För fisk har länsstyrelserna bl.a. uppgett brister gällande rengöring av odlingsenheter och utrustning, daglig tillsyn och journalföring.

Det kan nämnas att några länsstyrelser kommenterat att när stor del av kontrollerna för ett djurslag görs efter anmälan eller som uppföljning och brister uppmärksammas ger detta en bild med förhållandevis mycket brister. Resultat av dessa kontroller ger inte en rättvisande bild av den genomsnittliga djurhållningen. I stycket 9.3 beskrivs målet om normalkontroller och att det på landsnivå inte uppnås. Eftersom djurskyddskontrollen ska vara riskbaserad och förbyggande är det alltså viktigt att öka andelen normalkontroller för att så tidigt som möjligt uppmärksamma brister samt förebygga att de uppstår.

9.6 Antal och typ av skriftliga beslut om åtgärder mot företag

Länsstyrelsen använder de åtgärder, i form av förelägganden, omhändertaganden, djurförbud och åtalsanmälningar som djurskyddslagstiftningen medger för att lagstiftningen ska efterlevas. De vanligaste åtgärderna från myndighetens sida är påpekanden i kontrollrapporter, förelägganden, åtalsanmälan, allmän information exempelvis kastreringsprojekt, informationsutbyte med LRF, polisen m.fl., information via media om resultatet från djurskyddskontrollen eller planerade kontrollprojekt m.m.

Under 2013 tog länsstyrelserna 207 beslut om djurförbud vilket är en liten minskning från 2012 då antalet var 223. I 336 fall anmälde länsstyrelserna överträdelser av djurskyddslagen till polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten vilket är en ökning från 248 fall 2012. Under 2013 gjorde länsstyrelserna 1 057 omhändertaganden av djur och av dessa var 951 omhändertaganden av sällskapsdjur. Jämfört med tidigare år var detta en minskning i antalet omhändertagande. När det gäller de officiella veterinärerna på slakterianläggningarna överlämnades 31 ärende under 2013 med slakteriansvar och 138 ärenden rörande primärproducent eller transportör till länsstyrelsen för vidare handläggning. Motsvarande siffror för antalet ärenden som överlämnades till länsstyrelsen 2012 var 39 respektive 143.

Under 2013 tog de officiella veterinärerna vid slakterierna 4 beslut enligt 32 a § djurskyddsförordningen (1988:539) vilket är samma som tidigare år. Beslut enligt 32 a § innebär att om ett djur utsätts eller kan antas utsättas för onödigt lidande på ett slakteri ska den officiella veterinären förbjuda slakt, besluta om omedelbar avlivning av djuret eller vidta andra åtgärder som krävs ur djurskyddssynpunkt. Veterinärerna på slakterianläggningarna anmälde dock endast ett fall av överträdelser av djurskyddslagen till polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten. Detta kan jämföras med 10 anmälningar 2012 och 8 anmälningar 2011.

9.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna för att se till att kontrollen är effektiv

Hur verifierar länsstyrelserna att kontrollen är effektiv och ändamålsenlig?

Några länsstyrelser har uppgett att för att bättre kunna följa upp och verifiera den egna kontrollen har projekt VAD (verifiering av djurskyddskontroll) initierats. De delar som

ingår i projektet beskrivs i korthet nedan. Många länsstyrelser beskriver att arbete med VAD kommer att påbörjas under 2014 eller 2015.

Kontroll av:	Metod:
Om antalet normalkontroller och kontrollurvalet följer myndighetens kontrollplan.	Uttagna kontrollobjekt som markerats i det interna registret kontrolleras och utförda kontroller söks ut i Platina och DSK.
Diarieföring och att dokumenterade förfaranden följs.	Dokumentkontroll och kontroll i Platina. Genomgång av relevanta lokala styrdokument och upprättande av plan för årlig revidering av dessa dokument.
Effekten.	Granskning av kontrollärenden i Platina av typerna normal kontroll och anmälan med ställningstagande som innebär att uppföljning ska ske. Granskning i Platina hur uppföljning har gjorts.
Ev. brister i kontrollsystemet.	Samtal, möten och revidering av styrdokument
Att djurskyddsbedömningen är likriktad samt att bristande regelefterlevnad upptäcks.	Två parallellkontroller av varje handläggare och två samsynsövningar.

För övrigt har länsstyrelsen t.ex. uppgett att de har under 2013 gjort regelbundna uppföljningar och utvärderingar av kontrollarbetet efter varje avslutat kvartal. Handläggningstider har t.ex. följts upp och arbetsrutinerna på enheten har diskuterats och justerats vid behov. Det har även regelbundet förts samsynsdiskussioner på länsstyrelserna och beslut granskas regelbundet av jurister.

Vad gör Länsstyrelserna och Jordbruksverket gemensamt för att stärka djurskyddskontrollen?

Tillsammans med länsstyrelserna har Jordbruksverket under året tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Arbetet har drivits av Rådet för djurskyddskontroll, vilket är vårt och länsstyrelsernas gemensamma samverkansråd. Syftet med målen har varit att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska revideras årligen. Det finns tre övergripande inriktningsmål vilka är:

1. Djurhållare och allmänhet har förtroende för djurskyddskontrollen som verifierar det goda djurskyddet.
2. Bristande efterlevnad av djurskyddslagen upptäcks och följs upp för att säkerställa att brister åtgärdats. Arbetet görs på likvärdigt sätt av kontrollmyndigheterna.
3. Statens resurser används på effektivt sätt.

Under varje inriktningsmål finns strategiska och specifika mål som i detalj beskriver vad som ska göras. Till dessa kommer även aktiviteter, nyckeltal och indikatorer att kopplas för att nå målen och mäta måluppfyllelsen. Arbetet med att ta fram dessa planeras vara klart under 2014.

Under året har Jordbruksverket tillsammans med länsstyrelserna även färdigställt riskklassificeringsmodellen av djurskyddsobjekt. Ett av syftena med riskklassificeringsmodellen har varit att göra det möjligt att rikta djurskyddskontroller dit det finns störst behov av dem. Ett annat syfte har varit att djurhållare med jämförbara djurvälståndsrisker ska kontrolleras i likvärdig omfattning i hela landet. Under 2013 har länsstyrelserna och Jordbruksverket kalibrerat och testat modellen som används från och med 2014.

Vad gör Jordbruksverket för att förenkla för företagen och stärka djurskyddskontrollen?

Kalibrering av länsstyrelsernas arbete

Under 2013 har Jordbruksverket slutfört ett kalibreringsarbete om djurskydd för får. I detta arbete har bl.a. kalibreringskurser hållits för veterinärer och länsstyrelsernas djurskyddshandläggare. Kursernas främsta syfte har varit att stärka kompetensen och förbättra samsynen kring lagstiftningens krav när det gäller djurskyddsbedömningar i fårbesättningar. Under 2010 respektive 2011 hölls motsvarande kalibreringskurser om djurskydd för gris respektive nötkreatur. Kalibreringskurser om djurskydd för fjäderfä kommer att hållas under 2014.

Fokus på bemötandefrågor

Jordbruksverket arrangerade under 2013 en djurskyddskonferens på temat djurskyddskontroll. På konferensen belystes bl.a. de olika parternas roller samt vikten av en konstruktiv dialog och ett bra bemötande från båda parter vid kontroll. I samband med konferensen ordnades även en särskild utbildningsdag för länsstyrelsens personal på temat bemötande. Syfte var att stärka länsstyrelsernas förmåga att hantera de komplicerade situationer som kontrollarbetet kan innebära.

Dialog i djurskyddsfrågor

För att kunna föra en dialog med branschorganisationerna på området djurskydd och djurhälsa har Jordbruksverket ett stort antal råd, referens- och samrådsgrupper, se tabell nedan. I många av dessa grupper deltar även andra berörda myndigheter och intresseorganisationer. Syftet med dessa grupper är bl.a. skapa en bättre samsyn kring lagstiftningens krav och samla in och ta om hand om frågor som upplevs som problem. Utöver detta använder verket sig även av kalibreringsgrupper som tillsätts för kortare tid. I dessa ingår t.ex. verksamma lantbrukare och veterinärer och arbetet i dessa grupper har utgjort grunden för det kalibreringsarbete som verket har gjort på djurskyddsområdet.

Möten för dialog med bl.a. branschorganisationer på området djurskydd och djurhälsa.

Råd, referens- och samrådsgrupper	Möten per år/grupp	Totalt antal möten
Djurskyddsrådet	4	4
Smittskyddsrådet	4	4
Nationella kommittén för försöksdjur	6	6
Samverkansgruppen för djurens välfärd och företagsutveckling i landsbygdsprogrammet	2	2
Referensgrupper för:		
– häst, nötkreatur, gris, får och get	4	16
– foder, djurskyddsbefrämjande forskning, matfågel, värphöns, behörighetsfrågor, hund och katt, husdjursgenetiska resurser, biodling och pollinering	2	16
– ekologisk produktion	10	10
– kontrollprogram för utegångsdjur	1	1
Summa möten		59

Förenklingsresan

Trots en minskning av den administrativa kostnaden upplever Jordbruksverkets kunder inte att den administrativa bördan har minskat. Snarare upplever kunderna att det kommer fler regler och krav från både myndigheter och bransch. Flera olika rapporter visar på lantbrukarnas upplevda börda, både från Jordbruksverket, LRF och från andra. För att få en inblick i kundernas vardag har Jordbruksverkets generaldirektör initierat en Förenklingsresa. Resan gör verket tillsammans med LRF och bjuder in andra myndigheter och aktörer att göra resan med oss. Fokus på resan är jordbrukarens upplevda börda kring Jordbruksverkets, andra myndigheters och branschens regler. Verket vill göra det enklare för kunden i vardagen, på riktigt. Därför är ett syfte med resan att komma ut till lantbrukarnas vardag för att lyssna in vad de upplever som krångligt och problematiskt med kontakter och krav som rör myndigheter och bransch. Förenklingsresan har gjort sammanlagt nio stopp hos lantbruksföretag från norr till söder med produktionsinriktning mjölk, kyckling, nötkreatur, gris, trädgård, ägg, får och lamm, häst och fisk.

9.8. Yttrande om den allmänna funktionen

Under 2013 genomförde länsstyrelserna totalt cirka 13 780 djurskyddskontroller vilket är något färre än 2012 då cirka 14 410 genomfördes och 2011 då cirka 14 660 kontroller genomfördes. Ungefär en tredjedel av kontrollerna 2013 hade sitt ursprung i en anmälan och ungefär hälften av dessa anmälningar var befogade, dvs. länsstyrelsen fann brister i djurhållningen. På slakterierna utförde de officiella veterinärerna under 2013 totalt 1 634 djurskyddskontroller vilket kan jämföras med 1 443 djurskyddskontroller år 2012 och 1274 genomförda under 2011. Antalet slakterianläggningar var under 2013, 135 varav 5 lades ner under året vilket kan jämföras med 121 slakterianläggningar 2012 och 103 slakterianläggningar 2011.

Tillsammans med länsstyrelserna har Jordbruksverket under året tagit fram mål för djurskyddskontrollen. Syftet med målen har varit att ge myndigheterna verktyg för att kunna planera, följa upp och utvärdera djurskyddskontrollen. Ambitionen är att målen ska revideras årligen.

10 Gränskontroll

10.1 Gränskontroll

10.1.1 Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollområdet omfattar kontroll vid import från tredje land av följande produkter och levande djur:

- Produkter av animaliskt ursprung (livsmedel och icke-livsmedel) som omfattas av direktiv 97/78/EG (införlivad i svensk lagstiftning genom LIVSFS 2004:3 och SJVFS 1999:135). Dessa kontroller regleras närmare i kommissionens förordning (EG) nr 136/2004.
- Livsmedel av vegetabiliskt ursprung som omfattas av skyddsåtgärder enligt artikel 53 i förordning (EG) 178/2002
- Livsmedel och foder av vegetabiliskt ursprung som omfattas av förordning (EG) 669/2009
- Levande djur som omfattas av direktiv 91/496/EEG (införlivad genom SJVFS 1999:134)
- Köksredskap från Kina som omfattas av förordning (EU) 284/2011
- GMO som omfattas av beslut 2013/287/EU.

Organisation, kontrollmetoder, olika beslut och förordningar m.m. beskrivs i Sveriges kontrollplan för livsmedelskedjan.

Underlag avseende Livsmedelsverkets rapportering har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll.

10.1.2 Kontrollens omfattning och resurser

Under 2013 kontrollerades 4555 animaliesändningar enligt direktiv 97/78/EG i gränskontrollen. Av dessa ansvarade Jordbruksverket för drygt 500. För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces. Ca 2500 vegetabiliesändningar kontrollerades och knappt 20 sändningar med köksredskap. Det var ca 300 fler vegetabiliesändningar jämfört med 2012. Drygt 500 sändningar med djur togs emot och kontrollerades under året. Lite mer än hälften av dessa var hästar och i övrigt till övervägande del sällskapsdjur (hundar, katter och akvariefiskar som transporterades som handelsdjur) samt försöksdjur. För närmare information hänvisas även här till Traces. Nio prov innehållande ris från Kina provtogs i gränskontrollen avseende icke-godkänt genetiskt modifierat ris i risprodukter (se också avnitt 4.5.4).

Livsmedelsverket

Vid kontrollavdelningens centrala stöd fanns under 2013 ca två tjänster som arbetade med gränskontrollfrågor. Vid kontrollavdelningens administrativa stöd fanns under 2013 ca 0,25 tjänst som arbetade med gränskontrollfrågor. På gränskontrollstationerna tjänstgjorde under 2013 ca sju årsarbetskrafter.

Jordbruksverket

Centralt på Jordbruksverket har det under året funnits en 40 procentig tjänst för samordning av gränskontrollfrågor. På avdelningen för djurskydd och hälsa finns fem enheter (sakenheter) som var för sig ansvarar för olika djurslags- och produktfrågor. Det har legat på sakenheterna att bistå med information och stöd till gränskontrollverksamheten inom respektive sakenhets ansvarsområde. På gränskontrollstationerna, vilka bemannas av Jordbruksverkets distriktsveterinärorganisation, tjänstgjorde två hela årsarbetskrafter samt ytterligare arbetskraft som togs in vid behov.

10.1.3 Beslut om åtgärder mot företag

Femton animaliesändningar varav fjorton med animaliska livsmedel avvisades. Av livsmedelssändningarna avvisades fyra på grund av underkänd ID- kontroll där vanligaste orsaken är att anläggningsmärkningen saknats på förpackningarna, och åtta sändningar på grund av underkänd fysisk kontroll varav tre på grund av positiva resultat vid salmonellaprovtagning och en på grund av för höga halter tungmetaller. Två sändningar underkändes på grund av felaktiga dokument. En sändning med hästsperma avvisades p.g.a. att djurhälsovillkoren inte var uppfyllda.

Nio sändningar animaliska livsmedel avvisades på grund av att de kommit in i landet utan föregående gränskontroll. Två sändningar animaliska livsmedel avvisades då de upptäcktes i hamnen och inte hade föranmälts till gränskontroll samt saknade nödvändiga dokument.

Sex vegetabiliesändningar avvisades framför allt på grund av att gränsvärden för aflatoxin respektive pesticider överskreds.

De flesta av de sändningar som avvisats har RASFF-notifierats till EU-kommissionen. Skälet till avvisningen avgör om en notifiering skickas.

10.1.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Två utbildningstillfällen (sammanlagt tre dagar) har hållits av Livsmedelsverket för dess personal vid gränskontrollstationerna. Vid utbildningstillfällena hålls föreläsningar inom relevanta områden samt diskussioner i nya frågor och aktuella ämnen. Under året har exempelvis följande berörts; hantering av avvisningsbeslut, rests substanser av veterinärmedicinska läkemedel, provtagning, livsmedelsbrott, livsmedelsmikrobiologi, pesticider, förenklade tullförfaranden, samt TARIC/klassificering.

Ett utbildningstillfälle (två dagar) har hållits av Jordbruksverket för dess personal vid gränskontrollstationerna. Huvudtemat under året var levande fisk men även Traces, CITES och frågor rörande häst och sällskapsdjur togs upp särskilt.

Fem personer från gränskontrollstationerna, varav två från Jordbruksverket, samt en person från centrala stödet på Livsmedelsverket, har deltagit i SANCO:s kurs ”Better training for safer food” avseende importkontroll av livsmedel/produkter av animaliskt ursprung.

Tre personer från gränskontrollen på Livsmedelsverket, har deltagit i SANCO:s kurs ”Better training for safer food” avseende importkontroll av icke-animaliska livsmedel.

En FVO-inspektion genomfördes i mars 2013 med syfte att bedöma hur de svenska myndigheterna utvärderar sitt system för offentliga importkontroller av levande djur och produkter av animaliskt ursprung med avseende på resultat och effektivitet. Revisionen omfattade även en uppföljning av de relevanta rekommendationerna i tidigare rapporter från FVO om importkontroller. Revisionen omfattade produkter av animaliskt ursprung och levande djur som importeras till EU från tredjeländer. Det som granskades var målen för det nationella systemet för importkontroll, de kontroller som utförs på detta område och de förfaranden som tillämpas för att se till att kontrollerna fungerar som planerat, insamling och analys av uppgifter samt myndigheternas användning av resultatet i syfte att bedöma hur målen har nåtts och för att planera och förbättra systemet.

10.2 Tullverket

10.2.1 Privatinförsel

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EU-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd.

På de flygplatser där Tullverket har fast bemanning sker regelbundna kontroller av ”riskfligher” avseende restriktionsvaror, däribland animaliska livsmedel. Kontroller på övriga flygplatser sker utifrån en hotbilda-bedömning eller om särskild underrättelseinformation finns att tillgå.

Tullverkets beslagsstatistik för 2013 avseende privatinförsel av animaliska livsmedel

Resandeflödet

Animaliska produkter Kap 1-5	25,1 kg (2 beslag)
Kött eller köttprodukter Kap.2	88,5 kg (9 beslag)
Mjök eller mjökprodukter Kap 4	11 kg (2 beslag)

Postflödet

Kött eller köttprodukter Kap.2	19 kilo (11 beslag)
--------------------------------	---------------------

I övrigt har följande varor omhändertagits eller överlåtits till Tullverket på Arlanda- och Landvetters flygplats under 2013. Statistik avseende beslag eller överlåtelser på andra orter med trafik från tredje land föreligger inte.

Animaliska livsmedel: 17 omhändertaganden/överlåtelser på totalt 92 kilo av animaliska produkter, samt överlåtelse av 2 kilo insekter.

Uppgifterna har lämnats till Jordbruksverket i enlighet med regleringsbrevet för 2014 samt EU-förordning 206/2009.

10.2.2 Det kommersiella flödet

Livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll släpps inte för fri omsättning av Tullverket förrän Livsmedelsverket lämnat medgivande. Om en importör eller speditör missat/underlåtit att föränmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i röd kanal/tullfiltret. Under 2013 upptäckte Tullverket 25 sändningar med livsmedel som inte genomgått föreskriven gränskontroll utförd av Livsmedelsverket. Sändningarnas innehåll har varit av varierande slag, te, fiskoljekapslar, proteinpulver, köttkonserv, kycklingkött, kosttillskott, krillkapslar, honung, hälsokost, fisksås, nudlar, nötter mm. Några av sändningarna har transiterats enligt ett förenklat förfarande och en del har lagts upp på tullager utan att de har varit i kontakt med Tullverket eller Livsmedelsverket, några har inte blivit gränskontrollerade vid första EU-ort och några enstaka har anmälts till fri omsättning utan att gränskontroll utförts av veterinär. Anmälan till Livsmedelsverket gjordes i efterhand i de flesta fall. De företag som har hanterat sina sändningar fel följs upp av Tullverket.

11 Offentlig kontroll av växtskadegörare

11.1 Beskrivning av kontrollområdet

Många växtskadegörare kan orsaka den yrkesmässiga växtproduktionen, inklusive skogsbruket, stora ekonomiska förluster eller skada den omgivande miljön. För att hindra spridning av vissa allvarliga växtskadegörare till nya områden finns bestämmelser för handel med och annan förflyttning av vissa växter och växtprodukter, kombinerat med krav på bekämpning vid påträffade fall av dessa skadegörare.

Detta kapitel beskriver följande delar av Jordbruksverkets kontroll av växtskadegörare:

- kontroll av sändningar som importeras från länder utanför EU och som innehåller reglerade växter eller växtprodukter,
- kontroll av träemballage som transporterar varor vid import från länder utanför EU,
- kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass, och
- kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för trä avseende värmebehandling och torkning (KD 56°C/30 min) och för träemballage enligt den internationella standarden för förpackningsvirke, ISPM 15⁸.

Den praktiska kontrollen utförs av Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Denna enhet har fyra kontor belägna i Jönköping, Stockholm, Helsingborg och Göteborg från vilka kontrollarbetet utförs.

Rapporten omfattar kontroll enligt följande rättsakter:

- Rådets direktiv 2000/29/EG⁹ som i huvudsak är genomfört genom Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare, och
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m. (som bl.a. innebär nationella bestämmelser för genomförande av kraven i ISPM 15)

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra uppgifter som Sverige ska genomföra enligt EU:s rättsakter inom området rapporteras till kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

---

⁸ International standards for phytosanitary measures ISPM 15 Regulation of wood packaging material in international trade. International Plant Protection Convention,

⁹ Rådets direktiv 2000/29/EG av den 8 maj 2000 om skyddsåtgärder mot att skadegörare på växter eller växtprodukter förs in till gemenskapen och mot att de sprids inom gemenskapen

11.2 Kontrollens omfattning och resurser

11.2.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter

Enligt direktiv 2000/29/EG ska alla sändningar från tredje land som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, kontrolleras och godkännas innan import medges. Dessa sändningar ska ha ett s.k. sundhetscertifikat och importören ska anmäla till Jordbruksverket när sändningen kommer till gränsen. Sundhetscertifikatet är ett dokument som växtskyddsmyndigheten i exportlandet utfärdar efter att de har inspekterat växtmaterialet och konstaterat att det uppfyller importlandets krav avseende frihet från växtskadegörare.

Sverige har avtal med Nederländerna och Danmark som gäller för sändningar som kommer från tredjeländ till dessa länder men där Sverige är slutdestination. För dessa sändningar kontrollerar Nederländerna respektive Danmark sundhetscertifikatet och utfärdar ett så kallat växtskyddstransportdokument för den sändning som transiteras vidare till Sverige¹⁰, där identitetskontroll och fysisk kontroll ska utföras, innan frisläppande av sändningen. Ett växtskyddstransportdokument kan omfatta flera sändningar, eller delar av flera sändningar, som från början hade varsitt sundhetscertifikat.

Under 2013 anmäldes ca 6 300 sändningar med sundhetscertifikat eller växtskyddstransportdokument för import över svensk gräns. För 2013 redovisar vi här en sändning med växtskyddstransportdokument som en enhet, istället för att som tidigare redovisa antalet sundhetscertifikat som kom med dessa sändningar. En stor del av den svenska importen av snittblommor kommer via Nederländerna. Därför ser det ut som att antalet sändningar med snittblommor som importeras har sjunkit drastiskt. Volymen av importen av snittblommor är dock i stort oförändrad. Under 2009 - 2013 fördelades sändningarna enligt tabellen nedan.

Sändningar av reglerade växter och växtprodukter som anmäldes för import till Sverige under perioden 2009-2013

Produkter	2013	2012	2011	2010	2009
Blomsterlök	22	17	13	9	18
Plantskoleväxter	16	24	23	19	20
Krukväxter	7	6	6	9	29
Småplantor/sticklingar	23	37	43	54	193
Snittblommor*	1 648	6 404	6 344	4 394	5 673
Frukt och grönsaker	3 900	4 456	4 292	4 213	3 378
Fröer = Utsåde	17	12	22	17	23
Trä	570	552	506	565	645
Övrigt, t.ex. akvarieväxter	119	159	136	170	201
Summa	6 322	11 667	11 385	9 450	10 180

¹⁰ Denna procedur följer direktiv 2004/103/EG om identitets- och växtskyddskontroller av växter, växtprodukter eller andra föremål som anges i del B i bilaga V till rådets direktiv 2000/29/EG, vilka får utföras på en annan plats än den ort där de förs in i gemenskapen eller på en plats i närheten, och om fastställande av villkoren för dessa kontroller

*Antalet sändningar av snittblommor är betydligt mindre från 2013 på grund av att nu räknas växtskyddstransportdokument, se förklaring i texten. Importen av snittblommor till Sverige har dock inte ändrats betydligt.

Samtliga sändningar med växter eller växtprodukter som åtföljs av sundhetscertifikat genomgår dokumentkontroll och majoriteten genomgår även identitetskontroll och fysisk kontroll. Sändningar med växtskyddstransportdokument har redan genomgått dokumentkontroll i det land där de infördes i EU och dessa sändningar genomgår identitetskontroll och fysisk kontroll i Sverige. Reducerad inspektionsfrekvens, d.v.s. möjlighet att genomföra identitets- och fysisk kontroll med en viss reducerad frekvens medges för sändningar av sådana produkter som omfattas av kommissionens förordning (EG)1756/2004. Sändningar med reducerad inspektionsfrekvens är t.ex. citrusfrukter och vissa snittblommor med ursprung i specifika länder.

Under 2013 användes 7,3 årsarbetskrafter för importkontroll.

11.2.2 Kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor

Träemballage som används vid transport av alla slags varor ska vid import till EU uppfylla krav på behandling mot skadegörare, barkfrihet och märkning i enlighet med den internationella standarden för träemballage ISPM 15.

Kontrollen utförs av Jordbruksverket som stickprovskontroll i samband med annan importkontroll. Sedan den 1 juli 2013 genomförs dessutom en EU-gemensam satsning på extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa stenprodukter från Kina¹¹. Omfattningen av kontrollerna av stensändningar från Kina rapporteras i särskild ordning.

Under 2013 användes 1,4 årsarbetskrafter för kontroll av träemballage i sändningar av sten från Kina.

11.2.3 Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg i form av märkning för värmebehandlat trä och träemballage

Tillstånd för att utfärda sundhetsintyg i form av märkning samt kontroll av efterlevnad av fastlagda krav baseras på Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m. Föreskriften innehåller nationella bestämmelser för genomförande av kraven i ISPM 15.

Sammantaget finns ca 800 företag som är godkända enligt SJVFS 2004:53. Ett företag kan vara godkänt för en eller flera av följande verksamheter:

- Värmebehandla trä i samband med torkning och utfärda sundhetsintyget
KD 56°C/30 min
- Värmebehandla trä som ska användas för tillverkning av godkänt träemballage
- Tillverka eller reparera godkänt träemballage och märka med det internationella sundhetsintyget för träemballage enligt ISPM 15

---

¹¹ Kommissionens genomförandebeslut 2013/92/EU om tillsyn, växtskyddskontroller och åtgärder som ska vidtas vad gäller träemballage som används vid transport av vissa varor med ursprung i Kina

Företag som har tillstånd att utfärda sundhetsintyg i form av märkning för värmebehandlat trä eller träemballage enligt SJVFS 2004:53 ska enligt dessa föreskrifter kontrolleras av Jordbruksverket. Kontrollfrekvensen är inte fastlagd i föreskrifterna, men rekommendationen enligt Jordbruksverkets riskanalys är att varje företag ska kontrolleras minst en gång per år.

Under 2013 användes ca 3,7 årsarbetskrafter för denna kontroll.

11.2.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Växtpasset är en officiell märkning som visar att de sundhetskrav som är föreskrivna vid förflyttning av växter inom EU är uppfyllda. Jordbruksverket registrerar företag enligt SJVFS 1995:94. Vilka växtslag som omfattas av kravet på växtpass för förflyttning inom EU framgår också av dessa föreskrifter.

Antalet registrerade företag som har tillstånd att utfärda växtpass (trädgårdsplantskolor, skogsplantskolor, partihandel av sådana växter och fröer som ska vara försedda med växtpass samt producenter av förökningsmaterial i växthus) är ca 120 stycken.

Antalet registrerade företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass (Garden Centers) är drygt 500 stycken.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet m.m.¹².

Företag som har tillstånd att utfärda växtpass ska enligt direktiv 2000/29/EG kontrolleras minst en gång per år. Av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass är vår målsättning att kontrollera minst 20 %, dvs. ca 100 företag, per år.

Under 2013 användes sammanlagt 1,3 årsarbetskrafter för kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och kontroll av frihet från växtskadegörare enligt SJVFS 2004:79.

11.2.5 Förändringar

Sedan den 1 april 2013 gäller ett EU-beslut om extra kontroller av träemballage i sändningar av vissa stenprodukter från Kina. Jordbruksverket genomför kontroller i enlighet med denna satsning sedan den 1 juli 2013. Det har inneburit en avsevärd ökning av kontrollerna av träemballage som används vid transport av varor, liksom en ökning av resurserna för dessa kontroller.

---

¹²SJVFS 2004:79 genomför Rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydnadsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 2008/90/EG om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion

I övrigt finns inga omfattande förändringar jämfört med föregående år att redovisa avseende kontrollens omfattning och resurser.

11.3 Måluppfyllelse

Den förändring i riskbedömning eller riskklassning som har gjorts jämfört med föregående år gäller den EU-gemensamma satsningen på kontroller av träemballage i vissa sändningar från Kina. I övrigt var målsättningarna i stort sett oförändrade.

Av de importsändningar med växter eller växtprodukter som enligt direktiv 2000/29/EG ska uppnå 100 % inspektionsfrekvens i identitetskontroll och sundhetskontroll kontrollerades 100 %.

Resultatet av importkontrollen av produkter med reducerad inspektionsfrekvens rapporteras i särskild ordning, liksom kontrollerna av träemballage i vissa sändningar från Kina.

När det gäller företag med tillstånd att märka värmebehandlade sågade trävaror och träemballage med sundhetsintyg uppnåddes verkets målsättning att kontrollera alla företag minst en gång under året.

Under 2013 kontrollerades 99 % av de företag som har tillstånd att utfärda växtpass vilket innebär att målsättningen enligt direktivet 2000/29/EG i stort sett uppfylldes. För kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass uppnåddes vår målsättning att kontrollera minst 20 %.

11.4 Ej planerad kontroll

Under 2013 har verket inte genomfört någon offentlig kontroll som har inneburit en betydande, tillfällig avvikelse från planen till följd av oförutsedda omständigheter.

11.5 Efterlevnaden hos företag

11.5.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter och kontroll av träemballage vid import av sändningar av alla slags varor

Under 2013 notifierades 50 fall av reglerade växtskadegörare vid importkontrollen. Fruktflugor (släktet *Bactrocera*) hittades i 12 sändningar med framförallt mango och balsamgurka från Pakistan respektive Bangladesh. I 10 fall upptäcktes förekomst av minerarflugan *Liriomyza sativae* i basilika och bladselleri från länder i sydostasien, främst Kambodja. Antalet påträffade fall av bomullsmjöllus (*Bemisia tabaci*) var, liksom föregående år, relativt låg; 7 fall i importkontrollen. I samtliga sändningar handlade det om basilika från Kambodja. *Thrips palmi* hittades i 6 sändningar med

balsamgurka varav merparten kom från Pakistan. Andra reglerade skadegörare som upptäcktes vid importkontrollen var det asiatiska bomullsflyet (*Spodoptera litura*) samt *Guignardia citricarpa*, en svamp som angriper citrusfrukter.

Vid 26 tillfällen saknades ett sundhetscertifikat eller brister i certifikatets dokumentation upptäcktes. Dessa sändningar kom från åtta olika länder, bl.a. USA, Jordanien, och Indien.

I 4 fall upptäcktes att det träemballaget som varorna transporterades i inte var märkt enligt ISPM 15. Samtliga fall gällde träemballage till sten från Kina.

Antal fall av reglerade och andra allvarliga växtskadegörare samt avsaknad av eller brister i sundhetsintyg

Avvikelse		Antal
Förekomst av skadegörare	Reglerade minerarflugor (<i>Liomyza</i>)*	31
	<i>Thrips palmi</i>	6
	Reglerade fruktflugor	13
	<i>Spodoptera litura</i>	3
	<i>Bemisia tabaci</i>	7
	<i>Guignardia</i>	1
	<i>Helicoverpa armigera</i> **	5
	Allvarliga icke reglerade skadegörare	11
	Summa fall av allvarliga skadegörare	77
Sundhetscertifikat	Summa brister i sundhetscertifikat	26
Produkt med importförbud	Citrusblad	1
	Summa produkter med importförbud	1
ISPM 15 (träemballage)	Fynd av skadegörare	0
	Felaktig märkning eller märkning saknas	4
	Summa brister hos träemballage	4

*I 11 av dessa fall hittades *Liomyza* på produkter där den inte är reglerad

**I samtliga 5 fall hittades *Helicoverpa armigera* på produkter där den inte är reglerad

11.5.2 Kontroll av företag med tillstånd att utfärda sundhetsintyg för värmebehandlat trä och träemballage

Sammantaget under 2013 noterades brister hos 14 % av de företag som utför värmebehandling (KD 56°C/30 min och HT) och hos 10 % av de företag som tillverkar träemballage.

I kontrollerna av företag som utför värmebehandling är de vanligast förekommande anledningarna till anmärkning dels att företagen inte skötte dokumentationen, vilket kan leda till brister i spårbarhet och felmärkning, dels att de inte skötte kalibrering av de mätinstrument som säkerställer korrekt värmebehandling.

Bland tillverkare av träemballage är den dominerande anledningen till anmärkning bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, dvs. brister i spårbarhet.

11.5.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Vid kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass konstaterades i 64 fall brister i växtpassens utformning eller hantering.

Till följd av att Sverige är skyddad zon för bomullsmjöllus görs dessutom en årlig inventering avseende denna skadegörare i ett större antal företag (rapporteras till kommissionen i särskild ordning). Sammantaget konstaterades förekomst av bomullsmjöllus vid fem tillfällen under året, i samband med kontroll av växtpass eller i den särskilda inventeringen.

11.6 Beslut om åtgärder mot företag

Importerade sändningar med växter eller växtprodukter som har avvisats på grund av förekomst av reglerade skadegörare eller brister i dokumentation har förstörts genom förbränning. Det träemballage som har avvisats på grund av brister i märkning har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstöring och eventuell ompackning har debiterats den som äger sändningen.

Vid påvisade brister hos sågverk och tillverkare av träemballage har en uppföljning skett genom att företaget har getts möjlighet att komma in med kompletterande information. Det finns även möjlighet att göra en fysisk efterkontroll och att dra tillbaka godkännandet.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att i efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket. Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus beslutas att bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterialet till annan odlare. Samtliga fall där verket har hittat reglerade skadegörare har dessutom följts upp genom fysiska efterkontroller.

11.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2013 har arbetet fortsatt med att ta fram och uppdatera olika former av styrdokument för genomförande av importkontroll av reglerade växter och växtprodukter.

Växtinspektörernas arbete kvalitetssäkras genom ett kvalitetssäkringsprogram bestående av fyra delar:

- Utbildning
- Samtrimning
- Övervakade kontroller
- Dokumentära omkontroller (dvs. granskning av avslutade ärenden för att se att de har handlagts korrekt).

2013 genomgick alla inspektörer dessa delar med avseende på importkontroller. Utöver kvalitetssäkringsprogrammet utför varje år ett bestämt antal inspektörer utbytestjänstgöring där inspektören under en vecka arbetar på ett annat regionkontor. Vid utbytestjänstgöringen lär inspektörerna av varandra, delar erfarenheter och samtrimmas. Inspektörerna har också studerat och deltagit i kontrollarbete i andra medlemsländer (Nederländerna och Slovenien). Under 2013 har inspektörer deltagit på BTSF-kurser (Better training for safer food) vid de tillfällen växtkontrollenheten har tilldelats platser (Ungern, Polen och Lettland).

Under 2012 införde verket ett system för elektronisk anmälan av sändningar som ska importkontrolleras. Systemet har inneburit att valda kontrollfrekvenser för olika växtprodukter, kan följas på ett effektivt sätt. Systemet har sedan implementeringen fortsatt att utvecklas för att tillgodose den statistik och de funktioner som behövs för att resurserna ska användas effektivt. Kunderna kan anmäla sina sändningar via en e-tjänst och checklistor och beslut för importkontrollerna sparas elektroniskt.

Nya bestämmelser i växtskyddslagen (SFS 1972:318) och förordningen om växtskydd (SFS 2006:817) trädde i kraft den 1 januari 2014. De har alltså inte tillämpats under 2013.

11.8 Bedömning av kontrollen

11.8.1 Sundhetsläget i landet samt ändamålsenliga och effektiva regler och kontroller

I Sverige har det under 2013 hittats färre reglerade skadegörare jämfört med tidigare år. Antalet påvisade fall i samband med årets importkontroller av växter och växtprodukter har varit i ungefär samma omfattning som tidigare.

Eftersom Jordbruksverket har hittat få reglerade skadegörare vid kontroll och inventering bedömer verket att målet att upprätthålla ett gott sundhetsläge i landet i huvudsak är uppfyllt. Det finns dock begränsningar för att kunna göra en systematisk kartläggning vilket innebär att det finns en risk för att allvarliga växtskadegörare sprids utan upptäckt inom landet eller inom EU i övrigt.

Genom att bevaka andra medlemsstaters påvisade fall av reglerade skadegörare kan särskilda risker avseende specifika kombinationer av växtprodukter och ursprungsländer identifieras. Genom att snabbare och i större omfattning än vad som görs idag intensifiera den visuella bedömningen och/eller provtagningen av sådana produkter skulle förmodligen fler avvikelser kunna upptäckas och kontrollen därmed bli mer effektiv.

11.8.2 Beredskap att hantera utbrott av reglerade växtskadegörare

Jordbruksverket eftersträvar att kunna hantera alla allvarliga kriser inom vårt ansvarsområde. Under de senaste åren har flera stora förbättringar genomförts såsom införandet av en ledningscentral, krisorganisation och omvärldsbevakning. En del av

krisorganisationen är Tjänsteman i beredskap (TiB) och via den funktionen kan Jordbruksverket nå dygnet runt, under årets alla dagar.

Jordbruksverket har de senaste åren initierat och genomfört flera utredningar för att kartlägga bland annat vilka konsekvenser som kan förväntas i samband med angrepp av tallvedsnematod i svensk skog.

I verkets projekt Utveckling av nationell kapacitet inom växtskyddsområdet genomförde Jordbruksverket bl.a. under 2013 en lärande samverkansövning tillsammans med Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelsen. Målen att stärka myndigheternas förmåga att samverka vid ett växtskadeutbrott är uppnådda. De övande myndigheterna har förtydligat gränsdragningar och ansvarsförhållanden sinsemellan och även utbytt erfarenheter om bekämpningsåtgärder med portugisiska och spanska myndigheter.

12 Kontroll av ekologiska livsmedel och foder som utförs av kontrollorgan

12.1 Förkortningar

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

Kontrollorgan: Med kontrollorgan menas här vad som på engelska benämns ”control body” och i ackreditering benämns certifieringsorgan.

12.2 Kontrollens omfattning

Under 2013 har fem ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

12.3 Måluppfyllnad

Swedac planerar och utför fältrevisionerna så att samtliga delar av förordningen certifieringsorganen har ackreditering för blir bedömda under en ackrediteringscykel, dvs. under en fyra-årsperiod. Planen för 2013 har följts.

Swedacs övergripande bedömning visar att de fem ackrediterade certifieringsorganen uppfyller kraven för fortsatt ackreditering och har godkännande.

Enligt artikel 36, Rådets förordning (EG) nr 834/2007 ska medlemsstaterna, före 1 juli varje år, underrätta kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

12.4 Kontrollresultat

Följande sammanställning gäller kontroll av både ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, dvs. inom både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvarsområden.

12.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen

Antal producenter med primärproduktion var 5 584 och med livsmedelsproduktion 716. Det är något färre jämfört med förra året. Import av ekologiska produkter förekom på 32 företag (ett kontrollorgan redovisade importörer inom gruppen livsmedelsförädlare). Det fanns två företag med ekologiskt vattenbruk.

Det totala antalet besök för alla kategorier producenter var 8 980. Av dessa var 553 extrabesök som baseras på riskbedömning. Riskbedömning sker utifrån företagets storlek, komplexitet på verksamhet samt utfall av bedömning av kritiska punkter i produktionen vid tidigare kontrollbesök. Ett kontrollorgan inriktar sig dessutom på olika områden varje år. Extrabesök görs oftare hos nya kunder. Det gjordes 19 provtagningar och analyser efter riskbedömningar.

12.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder

Vid besöken noterades 3 134 avvikelser, något färre än förra året. Antalen gäller totalt för samtliga kategorier av producenter. Nio avvikelseärenden överfördes från kontrollorganen till Livsmedelsverket, men inga åtgärder mot företagen vidtogs av myndigheten. Ett ärende lämnades till Jordbruksverket och resulterade i att en primärproducent temporärt förhindrades att saluföra ekologiska produkter. Ärendet slutfördes först under 2014.

12.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen

Kontrollorganens revisorer har fått fortbildning på flera olika områden under året. Kontrollorganen har egna kalibreringsmöten för sina revisorer en till två gånger per år. De behöriga myndigheterna inbjuder kontrollorganen till kalibreringsmöten två gånger per år.

Swedac gör regelbundna bedömningar mot EN 45011:1998, Certifieringsorgan – Allmänna krav vid certifiering av produkter (ISO/IEC Guide 65:1996). Under 2013 har en kontorstillsyn på vardera ackrediterat certifieringsorgan genomförts. Vid dessa granskas bland annat ledningssystemet, att rutiner finns och tillämpas, att personal involverad i certifieringsprocessen har rätt kompetens, samt att beslut om certifiering tas på korrekta grunder. 2013 har samtliga planerade kontorsbedömningar av certifieringsorgan genomförts. Swedac bevittnar även certifieringsorganens revisorer i fält. Vid dessa fältbedömningar följer Swedacs bedömare med och granskar hur revisorerna utför revisionen, dvs. att aktuella krav i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 granskats och att revisorn har kompetens. Ett certifieringsorgan har återtagit sin ackreditering och ett nytt har ackrediterats och fått godkännande under året.

Tabell a. Ekologisk produktion. Antal kontrollbesök

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer per kontrollorgan eller kontrollmyndighet	Antal registrerade aktörer						Antal årliga inspektioner					
		Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	3034	2557	2	475				4598	2	485			
SE-EKO-03	1865	1667	0	149	25	0	24	1667	0	149	25	0	24
SE-EKO-04	1434	1360	0	57	1	1	15	1360	0	57	1	1	15
SE-EKO-05	29			33	6					33	6		
SE-EKO-07	2			2			0			2			0
Total	6364	5584	2	716	32	1	39	7625	2	726	32	1	39

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal kompletterande riskbaserade besök						Totalt antal inspektioner/besök					
	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	143	0	9				4743	2	494			
SE-EKO-03	89	0	5	0	0	0	1756	0	154	25	0	24
SE-EKO-04	306	0	1	0	0	0	1666	0	58	1	1	15
SE-EKO-05			0	0					33	6		
SE-EKO-07									2			
Total	538	0	15	0	0	0	8165	2	741	32	1	39

Tabell b. Ekologisk produktion. Provtagning

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal registrerade aktörer						Antal analyserade prover					
	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	2557	2	475				3		12			
SE-EKO-03	1667	0	149	25	0	24		0	0	0	0	0
SE-EKO-04	1360	0	57	1	1	15	4	0	1	0	0	0
SE-EKO-05			33	6					0	0		
SE-EKO-07			2									
Total	5584	2	716	32	1	39	7	0	12	0	0	0

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten eller namn på behörig myndighet	Antal prover som pekar på en överträdelse av förordningarna (EG) nr 834/2007 och (EG) nr 1235/2008					
	Jordbruksproducenter *	Produktionsenheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	1		9			
SE-EKO-03	0	0	0	0	0	0
SE-EKO-04	0	0	0	0	0	0
SE-EKO-05			0	0		
SE-EKO-07						
Total	1	0	9	0	0	0

Tabell c. Ekologisk produktion. Oegentligheter

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal registrerade aktörer						Antal konstaterade oegentligheter eller överträdelser (1)					
	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	2557	2	475				1097	0	526			
SE-EKO-03	1667	0	149	25	0	24	872	0	171	36	0	12
SE-EKO-04	1360	0	57	1	1	15	366					
SE-EKO-05			33	6					11	0		
SE-EKO-07			2									
Total	5584	2	716	32	1	39	2335	0	751	36	0	12

Kodnummer för kontrollorganet eller kontrollmyndigheten	Antal tillämpade åtgärder avseende partiet eller den bedrivna produktionen (2)						Antal åtgärder som tillämpats på aktören (3)					
	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***	Jordbruks- producenter *	Produktions- enheter för vattenbruksdjur	Förädlare **	Importörer	Exportörer	Andra aktörer ***
SE-EKO-01	58		15									
SE-EKO-03	3	0	0	0	0	0		0		0		
SE-EKO-04			1				2		1			
SE-EKO-05			0	0					0	0		
SE-EKO-07			2						2			
Total	61	0	18	0	0	0	2	0	3	0	0	0

13 Generalläkaren

13.1 Kontrollens omfattning och resurser

Generalläkaren är den kontrollmyndighet som inom Försvarmakten utövar kontroll över livsmedels- och dricksvattenhantering samt verksamheter med djurhållning. Fastställd kontrollplan för 2013 har omfattat såväl nationella som internationella kontroller. Dessa kontroller har utförts både efter föranmälan och oanmält. Ingen provtagning har gjorts under året.

Generalläkaren har genomfört nio större revisioner enligt fastställd tillsynsplan som har omfattat delar av ansvarsområdet inom miljö- och hälsoskydds-, hälso- och sjukvårds- samt livsmedels- och djurskyddsområdet. Särskild uppmärksamhet har ägnats åt dricksvattenanläggningar.

Bemanningen för livsmedels- och djurskyddskontrollerna har under året varit 2,25 % tjänst som har bemannats av en legitimerad veterinär (100 %) samt två livsmedelsinspektörer på totalt 1,25 % tjänstgöringstid. Generalläkaren har dock inte kunnat fullfölja de fastställda kontrollfrekvenserna på grund av bristande personella resurser. Eftersom Generalläkaren bedriver kontroller i hela landet samt utomlands utgörs stor del av arbetstiden av resor.

Livsmedelsverksamhet

Inom livsmedelsområdet har totalt 95 kontroller utförts på anläggningar. Av dessa hade 19 anläggningar dricksvattenproduktion. Utöver de fasta anläggningarna har kontroller gjorts vid fältmässiga övningar inom Försvarmakten. Dessa fältkontroller har omfattat livsmedel inklusive dricksvatten. Totalt har fem kontroller utförts inom Hemvärnets nationella skyddsstyrkor.

En trend inom Försvarmakten har varit att fler verksamheter lagts ut på entreprenad.

Livsmedelsobjekt har utgjorts av:

tillagningskök med utleverans
tillagningskök
mottagningskök
mindre serveringar
dricksvattenanläggningar
fartyg/båtar
fältmässig livsmedelverksamhet

Djurhållning

Inom djurhållningen har 13 kontroller utförts varav tre vid fältövning. De övriga har utgjorts av kontroller på anläggningar. Även djurhälso- och djursjukvård har granskats vid två tillfällen. Djurskyddskontrollen har omfattat sällskapsdjur, (tjänstehundar) samt

försöksdjur. Under året har två anmälningssärenden rörande bristande djurskydd hanterats.

Processinspektioner

Utöver kontroller av registrerade livsmedelsanläggningar eller tillståndspliktig djurhållning, har två processinspektioner genomförts, dels av regionsstab syd samt Högkvarterets organisationsenhet.

13.2 Måluppfyllelse

Kontroller vid livsmedels- och djurskyddsverksamheter, utöver de gemensamma större revisionerna under 2013, har varit fler än vad som ursprungligen faststälts i planen. Den kontrollplan som ligger till grund för antalet kontroller på livsmedelsanläggningar grundas på de personalresurser som finns att förfoga över. Verksamheterna riskklassificeras enligt Generalläkarens egen rutin. Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsanläggningar utgör i vissa delar grund för beräkning av kontrollfrekvens och tidsåtgång. Även tidigare kontrollresultat och erfarenheter av de olika verksamheterna utgör grund för frekvensen kontroller. Eftersom verksamhetsutövaren i flertalet fall är densamma anses risken lägre avseende brister i redlighet, utbildning etc. då en viss kontinuitet finns.

Generalläkaren har under året erhållit en ytterligare tjänst som livsmedelsinspektör, utöver de två veterinärtjänster som funnits sedan tidigare.

13.3 Efterlevnaden hos företag

Inom Försvarmakten förekommer det att olika instanser, ibland även annan myndighet, ansvarar för lokalunderhåll, skadedjurskontroll och dricksvattenkontroll respektive livsmedelsverksamheten i en anläggning. Detta har inneburit att den ansvariga livsmedelsföretagaren inte alltid har haft kännedom om eller sett det som sitt ansvar att även ha styrning och kontroll på skadedjur respektive kontroll på tappställen för dricksvatten internt i anläggningen. Eftersom Försvarmakten har minskat sin totala verksamhet och avskaffat värnplikssystemet är många lokaler överdimensionerade i förhållande till den verksamhet som idag bedrivs. Det är vanligt förekommande att ovidkommande gammal utrustning som inte används förvaras i samma lokaler där verksamhet bedrivs vilket både försvårar rengöringen och underhåll av lokalerna. Bristande underhåll har varit frekvent förekommande då planeringen av den framtida verksamheten i viss mån varit oklar.

Brister har även iakttagits i samordning och ledning mellan Högkvarteret och verksamhetsutövande förband avseende skyldigheten att anmäla misstänkta matförgiftningar till Generalläkaren.

Under året har två anmälningar om misstänkt matförgiftning hanterats.

13.4 Beslut om åtgärder mot företagen

Uppföljning av påvisade brister har skett antingen genom anmodan om skriftlig redogörelse av vidtagna åtgärder alternativt genom uppföljande kontroll av verksamheten. Beslut om föreläggande har fattats i ett enskilt ärende under 2013.

13.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Under året har det pågått ett arbete med att utveckla kontrollobjektsregistret i Miljöreda för de livsmedels- och djuranläggningar som Generalläkaren har kontrollansvar över. Fortsatt inventering av kontrollobjekt kommer att behövas under 2014, framförallt avseende dricksvattenanläggningar samt förbandsknuten verksamhet.

Generalläkaren ingår sedan slutet av 2010 i samordningsfunktionen för Sveriges nationella kontrollplan samt i det varnings- och rapporteringssystemet, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) som finns inom livsmedelskedjan.

Under året har Riksrevisionen granskat generalläkarens verksamhet. Denna revision har inte omfattat en granskning utifrån kraven i kontrollförordningen (EG) nr 882/2004.

14 Revisioner

14.1 Inledning

Systemet för intern och extern revision finns beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå inom olika kontrollområden.

14.1.1 Riksrevisionen granskar statens roll i livsmedelskontrollen

I en förstudie fann Riksrevisionen tecken på brister i den offentliga livsmedelskontrollen. Därför påbörjade Riksrevisionen en granskning 2013 om statens insatser är tillräckliga för att säkerställa en effektiv och ändamålsenlig livsmedelskontroll. Man ska se vad Livsmedelsverket och länsstyrelserna har gjort för att lösa problemen och vilka hinder som finns för att hitta lösningar:

- Utnyttjar regeringen sina möjligheter att säkerställa att systemet är ändamålsenligt och välfungerande inom givna resurser?
- Fullgör Livsmedelsverket och länsstyrelserna sina roller på ett ändamålsenligt sätt?
- Vidtas de åtgärder som krävs för att förbättra samordning, samverkan och en riskbaserad kontroll?

Förutom intervjuer med personer på olika nivåer och dokumentstudier, ska Riksrevisionen göra en juridisk analys. Den analysen ska besvara huruvida den nationella lagstiftningen ger goda förutsättningar för en effektiv och ändamålsenlig kontroll. Man kommer också att fråga länsstyrelser och kommuner vad de efterfrågar för stöd.

14.1.2 Nationell revisionsgrupp

Den nationella samrådsgruppen för revision, som består av berörda myndigheter i livsmedelskedjan, ger stöd och råd till de kontrollmyndigheter som utför eller låter utföra revisioner av offentlig kontroll.

Under året har gruppen aktivt arbetat med frågan om ett heltäckande revisionssystem. Arbetet har resulterat i en överenskommelse mellan Generalläkaren och Livsmedelsverket om att Livsmedelsverket från 2014 genomför revisioner av Generalläkarens livsmedelskontroll. Gruppen har också inlett ett samarbete mellan myndigheterna för att skapa en pool med sakkunniga inom livsmedelskedjans olika områden. Dessa sakkunniga ska stödja revisionsledarna vid revisioner, särskilt vid revision av kontrollen på plats vid ett företag. Vidare har gruppen uppmuntrat till deltagande i kommissionens BTSF-kurser om revision av myndigheter. Flera revisorer har deltagit i dessa kurser.

14.2 Revision av livsmedelskontrollen

14.2.1 Ansvarsfördelning, planering och arbetsätt

Ansvarsfördelning

Livsmedelsverket ansvarar för att samordna, upprätthålla och utveckla livsmedelskontrollens revisionssystem, vilket omfattar:

- Länsstyrelsernas kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets kommunrevisioner
- Livsmedelsverkets internrevisioner
- Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen
- Livsmedelsverkets revision av Generalläkaren (revision utförs 2014).

Planering

Målsättningen för revisionssystemet är att alla kontrollmyndigheter ska revideras inom en femårsperiod, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket har ett femårsprogram för sina revisioner. Programmet är riskbaserat och beskriver hur olika kontrollområden och sakområden eller anläggningstyper täcks av revisionssystemet. Kontrollmyndigheterna som reviderades under 2013 valdes utifrån erfarenheter av hur väl kontrollen fungerar på den enskilda kontrollmyndigheten, tidsaspekten, dvs. var det länge sedan senaste revisionen, samt att uppnå en geografisk och storleksmässig spridning.

Flera länsstyrelser har även riskbaserade fleråriga revisionsprogram, som tillsammans med Livsmedelsverkets revisioner, säkerställer att samtliga lokala kontrollmyndigheter inom ett län revideras inom en femårsperiod. Programmen visar även att uppföljningar utförs på ett systematiskt sätt.

Arbetsätt

Vid revisionerna har Livsmedelsverkets handbok *Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll* använts som stöd. Denna har även använts vid Livsmedelsverkets internrevisioner och vid revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen.

Handboken är indelad i tre delar:

- Del I Revisionsprocessen, beskriver syftet med revisioner, revisionssystemet, ansvarsfördelning, genomförande av revisioner inklusive rapportering och uppföljning.
- Del II Revisionsområden, ger stöd och hjälp i bedömning av varje revisionsområde, framgår av diagrammet nedan.
- Del III Rapportmall.

Revisionerna föreslås utgå från tre huvudfrågor:

1. Finns en planerad verksamhet (planer, instruktioner, vägledningar m.m.)?
2. Följs planen (hur utförs det praktiska arbetet och ger det resultat)?

3. Är den planerade verksamheten och resultatet ändamålsenliga för att uppfylla lagstiftningens krav?

Livsmedelsverkets revisioner har oftast fokus på kontrollen av ett eller flera kontrollområden och ett sakområde eller anläggningstyp, till exempel HACCP på mjölkproduktanläggningar, temperaturkontroll i restauranger och information på kosttillskott. Granskning av genomförandet av kontrollen på en anläggning ingick då i revisionen. Även tre länsstyrelser hade med detta moment vid en eller två av sina kommunrevisioner.

14.2.2 Resultat

Under 2013 utfördes 87 stycken revisioner fördelade på de olika revisionstyperna:

54 st länsstyrelsernas kommunrevisioner

23 st Livsmedelsverkets kommunrevisioner

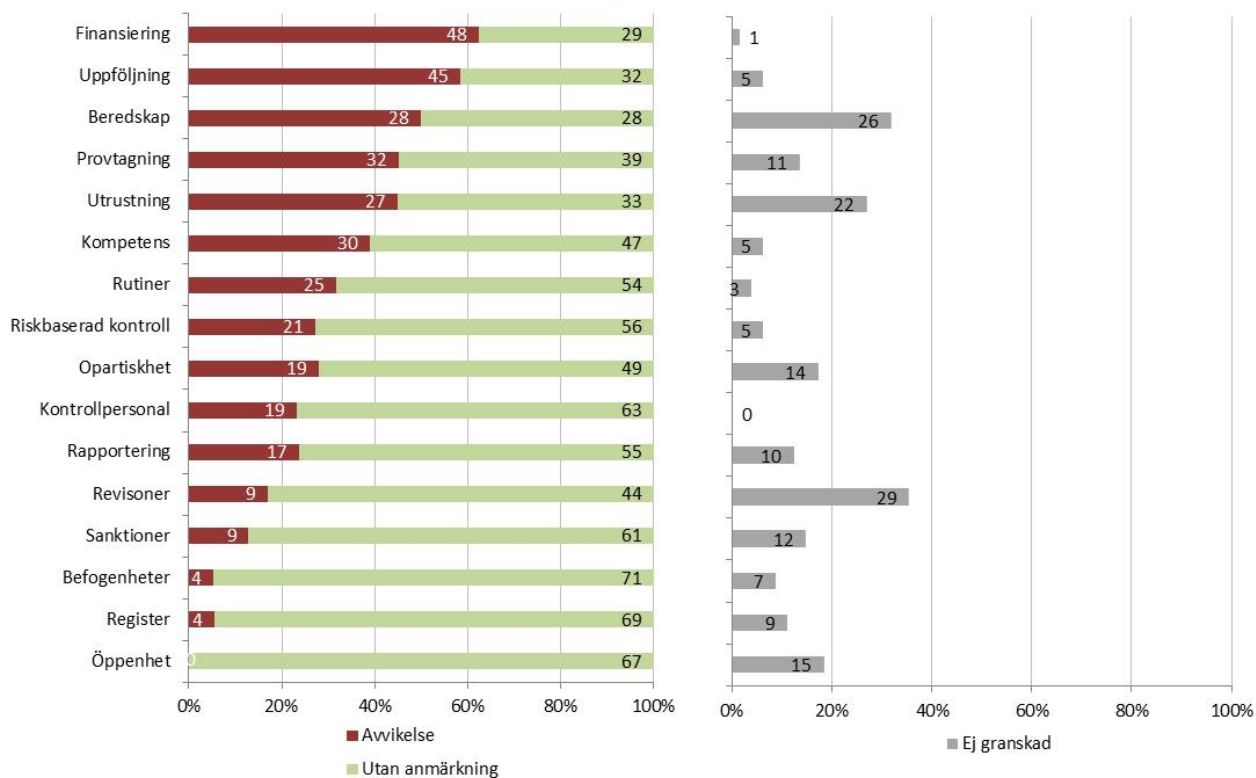
5 st Livsmedelsverkets internrevisioner

5 st Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen

Det fanns 22 olika kommunsamarbeten 2013 då det gäller livsmedelskontrollen. Dessa samarbeten innebär att de 290 kommunerna utgjorde 250 lokala kontrollmyndigheter. Tillsammans utförde Livsmedelsverket och länsstyrelserna totalt 77 stycken kommunrevisioner, således reviderades 31 procent (36 procent 2012) av kommunerna under 2013.

Revisionerna som utfördes var olika omfattande då det gäller hur många och vilka revisionsområden som granskades. Andelen revisioner där de olika revisionsområdena inte granskades visas i diagrammet nedan. Diagrammet visar även andel avvikelser inom de olika revisionsområdena. Resultaten visar att avvikelser noterades inom samtliga revisionsområden, men olika ofta.

Revisionsområde ”mål för den offentliga kontrollen” och ”ledning och ansvarfördelning, samt samordning”, var diskussionspunkter och har därför utelämnats från resultatsammanställningen i diagrammen nedan då det inte noterats några avvikelser inom dessa områden. Revisionsrapporter från fem stycken av länsstyrelsernas kommunrevisioner är ännu inte klara. Nedanstående resultat bygger därför på totalt 82 stycken revisioner.

Diagrammet visar resultatet från samtliga revisionstyper, totalt 82 stycken revisioner. Andel avvikelser inom de olika granskade revisionsområdena (till vänster). Andel revisioner där de olika revisionsområdena inte granskats (till höger). Antalet revisioner som utfördes anges som en siffra inuti staplarna.

Kommunrevisioner

Måldiskussion skedde vid 65 procent av kommunrevisionerna. Flertalet av kommunerna kände till de gemensamma målen för livsmedelskontrollen som finns beskrivna i NKP, men alla hade inte brutit ned dessa till egna mål.

Vid diskussionerna om ledning och ansvarsfördelning, samt samordning framkom det bland annat att 20 av de reviderade kommunerna samarbetar på något sätt med en enstaka kommun, ett par kommuner eller ingår i ett större nätverk med fem till sju kommuner. Dessa samarbeten är utöver de formella kommunsamarbeten som nämns ovan. Alla samarbeten är positiva för kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte.

De flesta kommuner utförde regelbundet en riskbaserad kontroll med personal som hade tillräcklig kompetens. Nio av de reviderade kommunerna utförde dock ingen, eller en mycket begränsad, kontroll. Vid två av kommunerna gällde det specifikt kontrollen av dricksvattenanläggningar. En fjärdedel av kommunerna hade inte kartlagt sitt kompetensbehov och saknade rutiner för att upprätthålla och höja kompetensen. Två kommuner hade inte tillräcklig kompetens för att göra kontroll på området kosttillskott.

”Öppenhet” granskades relativt ofta. Resultatet visar att kravet på öppenhet i allmänhet är uppfyllt på kontrollmyndigheterna, vilket även tidigare års resultat visat. Resultaten visar även att anläggningar som omfattas av myndighetens kontrollansvar är registrerade och att kontrollpersonalen har de befogenheter som krävs för att fatta beslut omedelbart vid behov.

Revisionsområdet ”beredskap” var ett område som granskades sällan. Detta var ett nytt revisionsområde för 2013. Då området väl granskades så noterades avvikelser. Detta resultat indikerar att det kan vara flera myndigheter som saknar ändamålsenlig beredskapsplan.

Även ”Revisioner” granskades sällan. Bedömning gjordes av att myndigheten vidtagit åtgärder mot de avvikelser som noterats vid tidigare revisioner. Det är både vid rena uppföljande revisioner som detta område granskades, men även vid ordinarie revisioner eftersom revisionssystemet nu är inne på ”andra omgången” hos många myndigheter. Resultatet visar en mindre andel avvikelser, vilket tyder på att myndigheterna förbättrar sitt kontrollsystem utifrån revisionsresultatet och att revisionerna har effekt.

”Finansiering” var det område med störst andel avvikelser. Det granskades nästan vid alla revisioner, 94 %. Nästan två tredjedelar av de reviderade kontrollmyndigheterna hade brister i finansieringen. Avvikelserna beskriver bland annat att kontrollavgifterna inte täckte kostnaden för kontrollen, att myndigheten inte visste om de hade full kostnadstäckning och att avgift för extra offentlig kontroll inte togs ut. Otillräcklig finansiering kan vara en orsak till att det saknades personal vid nio kommuner, vilket är allvarligt då personalen är en förutsättning för att kontroll ska kunna utföras.

”Uppföljning” var liksom föregående år ett område med stor andel avvikelser. Mer än hälften av de reviderade kontrollmyndigheterna hade brister i uppföljningen. Avvikelserna beskriver bland annat att uppföljning inte skedde av att företagen fått den kontrolltid de betalat för, att livsmedelsföretagaren hade vidtagit åtgärder mot de avvikelser som noterats vid kontrollen eller att målen vid myndigheten hade uppnåtts. Det var även brister i myndigheternas uppföljning av att identifiera brister i sin egen kontrollverksamhet.

Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll

Revision gjordes av Kontrollavdelningens fem operativa kontrollenheter. Alla fem enheterna genomförde supervisionsaktiviteter som ett sätt för ledningen att verifiera kontrollens effekt.

De avvikelser som noterades vid revisionerna var att en av enheterna inte genomfört en kompetensbedömningsanalys och att det saknades en utbildningsplan, vid en av enheterna togs inte avgift ut för extra offentlig kontroll, tillgången till lämplig laboratoriekapacitet var inte säkerställd vid någon av enheterna, samt så saknades det uppföljning av om företagen fått den kontrolltid de betalat för vid två av enheterna.

Livsmedelsverkets revision av länsstyrelsernas livsmedelskontroll i primärproduktionen

Antalet primärproducenter i länsstyrelsernas register hade ökat. Tre av de reviderade länsstyrelserna hade dock kännedom om att livsmedelsföretagare bedrev produktion utan att vara registrerade. Länsstyrelserna hade inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att livsmedelsföretagarna skulle avhjälpa denna avvikelse mot lagstiftningen.

Flertalet av länsstyrelserna utförde planerad kontroll med kompetent personal, men vid två länsstyrelser hade ingen kompetensbehovsanalys utförts och vid den ena länsstyrelsen saknades det en utbildningsplan. Urvalet av anläggningar gjordes framförallt med hänsyn tagen till tvärvillkorskontrollen. En länsstyrelse utförde en begränsad mängd kontroll.

Uppföljningen var precis som vid kommunerna bristfällig. Den var inte tillräcklig för att identifiera brister i kontrollverksamheten vid en länsstyrelse och det utfördes överhuvudtaget ingen uppföljning vid en annan länsstyrelse.

Åtgärder vid avvikelser och uppföljning

En revision anses ha effekt om den upptäcker eventuella avvikelser vid en kontrollmyndighet och följer upp att dessa avvikelser åtgärdas. Under 2013 har uppföljningsmomentet varit mer i fokus och åtgärdsplaner har begärts in efter nästan 80 procent av de revisioner då avvikelser noterades (58 procent under 2012). Detta är en mycket positiv utveckling.

I vissa fall åtgärdades inte brister på ett tillfredställande sätt av kontrollmyndigheten vilket resulterade i att tre ärenden har lämnats över till Livsmedelsverket från länsstyrelserna. Livsmedelsverket har tagit hänsyn till detta i 2014 års revisionsprogram.

Till följd av en mer systematisk uppföljning har många lokala kontrollmyndigheter utvecklats positivt, främst vad gäller grundläggande förutsättningar för kontroll. Detta har gjort att revisionerna i sin tur nu kan utvecklas med fokus på genomförande och uppföljning av kontrollen.

Revisionsintervall

Under den senaste femårsperioden, 2009-2013, har cirka 97 procent (93 procent 2008-2012) av alla kommuner reviderats, antingen av länsstyrelsen eller av Livsmedelsverket. Resterande kommuner blev reviderade före 2009 och kommer att revideras under 2014.

Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen kom igång under 2011. 72 procent av länsstyrelserna har reviderats sedan dess. Resterande länsstyrelser kommer att revideras under 2014.

Internrevisioner av Livsmedelsverkets kontrollverksamhet har utförts sedan mer än tio år och omfattat olika många enheter beroende på hur verksamheten varit organiserad. Från och med 2007 har internrevisionerna tydligt baserats på förordning (EG) nr 882/2004 och kommissionens beslut 2006/677/EG. Vissa sakområden har ännu inte täckts, till exempel kontroll av huvudkontor, kontroll inom det ekologiska området, samt stöd och ledningsfunktioner.

Detta innebär att en stor andel av Sveriges kontrollmyndigheter reviderats, och att kommissionens rekommendation om att samtliga kontrollmyndigheter bör revideras inom en femårsperiod kan uppfyllas. Generalläkarens livsmedelskontroll kommer att revideras av Livsmedelsverket under 2014.

14.2.3 Utveckling av revisionssystemet

Handbok

Handboken Revision av lokala kontrollmyndigheters livsmedelskontroll togs i bruk under 2013. Framtagandet av handboken var ett led i att skapa ett mer enhetligt revisionssystem. Livsmedelsverket har verifierat att handboken används genom att de revisionsrapporter för 2013 som länsstyrelserna skickat in till Livsmedelsverket ofta har skrivits i den nya rapportmallen, samt att noterade avvikelser stämmer överens med de gemensamma bedömningsgrunderna.

Erfarenhetsutbyte

Vid 16 av Livsmedelsverkets 23 kommunrevisioner (70 procent) deltog aktuell länsstyrelse som observatör, med givande erfarenhetsutbyte som följd. Totalt omfattade detta erfarenhetsutbyte 12 av de 21 länsstyrelserna (57 procent).

Workshop

I slutet av 2013 höll Livsmedelsverket en workshop med länsstyrelserna för att skapa samsyn i revisionsprocessen och i bedömningsgrunderna, vilka beskrivs i handboken. 22 revisorer från 15 länsstyrelser och åtta medarbetare från Livsmedelsverket deltog. Under dagen diskuterades resultat från 2012 års revisioner, riskbaserad planering, vikten av uppföljning, mål för kontrollen, jäv och opartiskhet, beredskap, samt finansiering.

Kurser

Sverige deltog med revisorer från länsstyrelserna i BTSF-kurserna om revision (två personer i kurs A och en person i kurs B).

14.2.4 Slutsatser

Länsstyrelsernas åiterrapportering till Livsmedelsverket

Enligt regeringens regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende länsstyrelserna ska de åiterrapportera uppgifter om livsmedelskontrollen i länet till Livsmedelsverket.

Nästan alla länsstyrelser har genom att utföra revisioner och granska kontrollplaner bedömt livsmedelskontrollen i länet. Majoriteten av länsstyrelserna uppger att livsmedelskontrollen i stort fungerar väl och att den fortsätter att utvecklas i en positiv riktning. Betydande förbättringar har skett och revisorernas rekommendationer har beaktats. Revisioner anses vara en starkt bidragande orsak till detta och konstruktiva diskussioner vid revisionerna leder ofta fram till förbättringsförslag vid myndigheten.

Exempel på positiv utveckling är att brister visat sig åtgärdade vid uppföljande revisioner, samt att intresset för och kunskapen om livsmedelskontrollen ökat bland nämndledamöter. Ett ökat intresse för att utveckla samarbetet mellan kommunerna har märkts, vilket underlättar för små kommuner att uppfylla lagstiftningens krav bland annat då det gäller kontrollpersonalens kompetens.

Länsstyrelserna bedömer att det är positivt att fler och fler kontrollmyndigheter använder sig av den mall för kontrollplan som Livsmedelsverket och Jordbruksverket utvecklat. Planerna har blivit mer genomarbetade och tydliga under åren.

Livsmedelsverkets reflektioner

Revisionsfunktionen vid Livsmedelsverkets samlade intryck från 2013 års revisioner är att många kontrollmyndigheter hade en planerad verksamhet med goda förutsättningar för att utföra kontroll och att den planerade kontrollen genomfördes. Det var dock stora skillnader mellan kontrollmyndigheterna nästan oavsett vilket revisionsområde som granskades. Det fanns myndigheter som i allt väsentligt uppfyllde kraven, samtidigt som det fanns myndigheter som hade allvarliga brister eller inte utförde någon offentlig kontroll alls. Myndigheterna saknade ofta ett eget verifieringssystem, vilket innebär att brister i kontrollverksamheten inte upptäcks och åtgärdas.

Det krävs fortsatta insatser på alla nivåer för att de nationella målen för livsmedelskontrollen som beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan ska uppnås inom uppsatta tidsramar. För att höja den lägsta nivån i landet behövs ett nationellt system som fångar upp de myndigheter som är svagast. Ett sådant system testas under 2014.

Revisionssystemet har utvecklats bland annat genom att en handbok tagits fram, uppföljning av resultaten har förbättrats, liksom kontakten inom och samordningen av systemet. Revisionerna har visat sig ge effekt.

Ovanstående resultat kommer att utvecklas i en nationell rapport om revisionen och återkopplas till de myndigheter som utfört revisionerna. Livsmedelsverket ska även använda revisionsresultaten för att förbättra kontrollen och för framtida stöd och ledning.

14.3 Jordbruksverket

14.3.1 Genomförande av revisionsprogram

Enligt revisionsprogrammet för 2012 skulle internrevisionen vid Jordbruksverket genomföra revision inom områdena djurhälsa och djurskydd. Samtliga planerade revisioner har genomförts under 2013.

14.3.2 Resultat av revisionen

Djurhälsa – bristande intern kontroll vid djurhälsokontroller

Vid genomförandet av revisionen framkom att en översyn av området ingick i projekt som avdelningen bedrev under 2013. Projektet skulle kartlägga området djurhälsa som Jordbruksverket ansvarsområde och därefter genomföra en genomgång av de kompetenser som krävs för att en kontrollant ska kunna genomföra en kontroll.

Det bedömdes därför inte som lämpligt att fortsätta revisionen utan informationen återfördes till internrevisionsenhetens underlag inför upprättandet av revisionsplanen för 2014.

Djurhälsa - krishantering

I genomförd revision importkontroll levande djur konstaterades:

- Övningar av påverkan på den ordinarie verksamheten vid större smittutbrott i enlighet med upprättad handlingsplan sker inte.
- Fastställd rutin saknas för prioritering av arbetsuppgifter vid större smittutbrott.
- Fastställd rutin för backup mellan veterinärstationer vid större smittutbrott saknas.

Lämnade rekommendationer var:

- Att se över möjligheterna att även öva påverkan på ordinarie verksamhet vid större smittutbrott.
- Att se över dokumentationsrutiner kring styrande dokument, så att dokumenten alltid är uppdaterade och fastställda.

Djurskydd – statistikrapportering

I genomförd revision konstaterades att Jordbruksverket har en ändamålsenlig process för att kvalitetssäkra den statistik som rapporteras.

14.3.3 Vidtagna åtgärder

Djurhälsa – bristande intern kontroll vid djurhälsokontroller

Inte aktuellt då inga iakttagelser gjordes.

Djurskydd – statistikrapportering

Inte aktuellt då inga iakttagelser gjordes.

Djurhälsa - krishantering

- Verksamheten planerar att uppdatera de styrande dokumenten under 2014.
- När det gäller övningar av påverkan på ordinarie verksamhet vid större smittutbrott bedömer verksamheten att medarbetare får öva på detta, dels vid planerade krisövningar och dels vid faktiska smittutbrott, eftersom personal från ordinarie verksamhet medverkar vid dessa övningar och effekterna på ordinarie verksamhet därmed tydliggörs.

15 Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt och Sveriges lantbruksuniversitet som har NRL. Vissa funktioner är gemensamma och för andra är endast en myndighet ansvarigt NRL. Därför redovisas först aktiviteterna som är gemensamma för Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt, avsnitt 15.1. Därefter aktiviteter där Livsmedelsverket är ansvarigt NRL i avsnitt 15.2, Statens veterinärmedicinska anstalt är ansvarigt NRL i avsnitt 15.3 och sist i avsnitt 15.4 aktiviteter där Sveriges lantbruksuniversitet är ansvarigt NRL. .

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

15.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt

För vissa områden är både Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt ansvarigt NRL men för olika delar. Aktiviteten i dessa områden under 2013 utgjordes av följande:

Kemi

18. Tungmetaller i foder och livsmedel (Livsmedelsverket)

EU-RL-HM (IRMM) genomförde två PT-omgångar. Livsmedelsverket deltog i IMEP-116, där materialet var svamp och verket analyserade i denna omgång även oorganisk arsenik med den nya metoden som tagits fram. IMEP-117 var ett foderprov så där deltog inte verket. En workshop hölls i Bryssel 24 september 2013. En av punkterna på agendan var information om uppdateringen av Kontrollförordningen (EU) Nr 882/2004 och speciellt med avseende på EU-RL och NRL. Utbildningsdelen bestod av ett föredrag om hur så kallad isotop dilution kan användas även för rutinmetoder.

Tungmetaller (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Laboratoriet deltog 2013 i en obligatorisk provningsjämförelse genomförd av EU-RL-HM (IRMM). Totalhalten av arsenik, kadmium, bly, arsenik och kvicksilver bestämdes i en foderblandning.

19. Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2013 deltog NRL i två obligatoriska kvalifikationsprövningar från EU-RL. I den första analyserades patulin i äppeljuice. I den andra analyserades aflatoxin B1, deoxynivalenol samt fumonisin B1 i majsmjöl. Resultaten blev bra förutom för fumonisin B1 i majsmjöl där NRL erhöll z-scores högre än 2. En person från NRL deltog i det årliga mötet anordnat av EU-RL, denna gång på italienska NRL:et, ISS, i Rom, Italien den 10-11 juni 2013.

Mykotoxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

NRL:et var representerat vid det årliga EU-RL/NRL-mötet (10-11 juni 2013) som arrangerades på ISS, Instituto Superiore di Sanita (Rom, Italien). Vid mötet höll SVA:s representant föredrag om provberedning och dess roll för korrekt analys av mykotoxiner i diverse matriser. Som resultat framförde EU-RL ett förslag att bilda en elektronisk arbetsgrupp med syfte att utarbeta en vägledning för kvalitetssäker provberedning vid analys av mykotoxiner i foder och livsmedel. SVA:s representant fick förfrågan att leda gruppen. Laboratoriet deltog i en obligatorisk provningsjämförelse för mykotoxiner aflatoxin B1, deoxynivalenol (DON) och fumonisin B1 (FB1) i spannmål – samtliga resultat var godkända.

Mikrobiologi

5. Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

NRL deltog under 2013 i en ringtest för kvantitativ bestämning av *Listeria monocytogenes* i tärnad kycklingmatris, utförande enligt ISO 11290-2:1998 amended. Livsmedelsverket ingår i styrgruppen för bildandet av en europeisk databas för PFGE subtypade isolat av *Listeria monocytogenes*. Arbete har utförts även i verkets databas, med stöd från EU-RL:et. Livsmedelsverket deltog i den årliga workshopen vid ANSES i Paris.

Listeria monocytogenes (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har inte deltagit i någon ringtest under året.

6. Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket har medverkat i alla workshops som har arrangerats av EU-RL (ANSES, Frankrike). EU-RL arrangerar även årligen ringtest för alla NRL, både för analys av koagulaspositiva stafylokocker och deras stafylokockenterotoxiner. År 2013 testades alla NRL för koagulaspositiva stafylokocker och deras toxiner. Livsmedelsverket deltog.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har ingen analys för *S. aureus* toxin i livsmedel.

7. E. coli (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket har deltagit med gott resultat i de tre ringtester (PT) för patogena *E. coli* som EU-RL skickade ut förra året. I ringtesten kontrolleras laboratoriets kunskap att detektera, isolera och typa patogena *E. coli* (STEC, ETEC, EPEC, EA_ggeC och EIEC). Verket deltog även vid den årliga workshopen som anordnades av EU-RL:et i Rom.

E. coli (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har med gott resultat deltagit i de ringtester (PTs) som EU-RL sänt ut till NRL under året för detektion, isolering och typning av VTEC-isolat av olika serotyper. SVA har också deltagit i det årliga mötet som anordnas av EU-RL i Rom.

8. *Campylobacter* (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i två stycken PT för *Campylobacter* med gott resultat. NRL har också deltagit i det årliga mötet anordnat av EU-RL denna gång i Aberdeen, Skottland.

Campylobacter (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Inom det nationella *Campylobacter* programmet 2013 utförde NRL för *Campylobacter* på SVA cirka 3 000 kvalitativa undersökningar (påvisande) i prov från kyckling samt 200 kvalitativa och 500 kvantitativa (bakterieräkning) från kalkon. NRL har med gott resultat deltagit i de provningsjämförelser (PT) för detektion, kvantifiering och species-identifiering, som anordnats av SLV, AHVLA (Animal Health and Veterinary Laboratories Agency) och EU-RL för *Campylobacter*. Vid det årliga EU-RL-mötet i Aberdeen under hösten 2013 deltog representanter från SVAs NRL för *Campylobacter*.

15.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

1. *Mjölk & mjölkprodukter*

Livsmedelsverket deltar ej i några aktiviteter som anordnas av EU-RL. Ansvarsområdet för detta EU-RL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär.

3. *Marina biotoxiner*

Livsmedelsverket deltog i det årliga EU-RL mötet som hölls i Split, Kroatien i oktober. Livsmedelsverket är med i den av DG-SANCO och EU-RL anordnade arbetsgruppen (WG) för LC-MS/MS för lipofila marina biotoxiner. Under 2013 har Livsmedelsverket deltagit i ett WG möte som hade fokus på att utöka metoden med fler reglerade toxiner och "emergenta" toxiner. NRL har också inlett ett samarbete med NRL-Danmark, eftersom verket anlitar samma anvisningslaboratorium (OFL). En gemensam audit gjordes på OFL under 2013. En viktig del var att följa upp att metodförändringar efter rekommendationer från FVO:s inspektion 2012 hade genomförts på ett tillfredställande sätt. NRL har också haft en aktiv roll i upphandling av analystjänster för perioden 2014-2017 och gjort tekniska bedömningar av inkomna anbud.

4. *Bakteriologisk och viral kontaminering av tvåskaliga blötdjur*

Ringtester för *E. coli*/Salmonella har genomförts planenligt och Livsmedelsverket är nu ackrediterat för metoden. Ringtester för kvantifiering av norovirus och hepatit A virus i tvåskaliga blötdjur har också genomförts med gott resultat. Livsmedelsverket deltog i det årligt genomförda EU-RL-mötet. EU-RL har på uppdrag av kommissionen publicerat metod för kvalitativ detektion av norovirus i jordgubbar för kontroll av import från Kina. Svenska NRL:et har validerat metoden och den bedöms under 2014 av ackrediteringsorganet SWEDAC.

12. *Restsubstanser av veterinärmedicinska läkemedel och främmande ämnen i livsmedel av animaliskt ursprung*

Antibiotika

Livsmedelsverket har deltagit i ANSES (Fougères, Frankrike) årliga EU-RL möte som hölls i oktober. Livsmedelsverket har deltagit i en PT-övning arrangerad av EU-RL för

analys av färgämnen i fisk. I november besökte EU-RL Livsmedelsverket. Under 2013 utökades Livsmedelsverkets analysmetod för antibiotika med ytterligare 21 substanser i svin- och nötmuskel.

Anthelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDS

Under 2013 har en multimetod för analys av både sura och basiska NSAID's i mjölk tagits fram. Livsmedelsverket deltog i det PT som EU-RL anordnade för koccidiostatika och verket medverkade i den workshop i Berlin som arrangerades av EU-RL.

Hormoner och tyreostatika

Livsmedelsverket har deltagit i den årliga workshopen som EU-RL anordnar i Wageningen. Under 2013 validerades en konfirmeringsmetod för hormoner i kycklinglever, lamm-, och hästurin.

15. GMO- Validering av metoder (förordning (EG) nr 1981/2006)

EU:s referenslaboratorium för modifierade livsmedel och foder (EU-RL-GMFF) har sedan 2003 organiserat mer än 50 valideringsstudier inom ramen av förordning (EG) nr 1829/2003, av vilka Livsmedelsverket har deltagit i fler än 15 valideringsstudier. Under 2013 deltog Livsmedelverket i en valideringsstudie av en kvantitativ metod för den genetiskt modifierade bomullen MON88701.

GMO/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

NRL bistår EU-RL genom medverkan i EU-RL "Advisory Board for comparative testing". Livsmedelsverket har under 2013 deltagit i två rundor jämförande tester organiserade av EU-RL. Kvalitativa och kvantitativa metoder för detektion av GMO från olika arter har satts upp, validerats och lagts till den flexibla ackrediteringen. Uppsatta metoder har använts i den offentliga kontrollen av livsmedel och foder.

16. Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av EU-RL utlysta mötesdagarna. Sverige har deltagit i en provningsjämförelse som har organiserats av EU-RL Ispra, Italien. Verket har påbörjat metodutveckling på bensofenoner som används i tryck på förpackningar.

17 a. Pesticider i spannmål

Under 2013 har NRL deltagit i PT-övning i foder och te som organiserat av EU-RL. Analyserna utfördes och detekterades med LC-MS/MS och GC-MS/MS. EU-RL organiserade en gemensam workshop i Almeria i oktober där Livsmedelsverket deltog. Resultat ifrån PT redovisades samt aktuella metodutvecklingar. Under 2013 har NRL aktivt arbetat med att stötta OFL.

17 b. Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL för "Pesticider i animaliska och feta livsmedel" deltog i ett gemensamt EU-RL möte som hölls i 2013 i Almeria, Spanien. Sverige deltog i ett PT, Proficiency Test EUPT AO8 med ett OFL samt NRL med goda resultat. NRL har under 2013 också varit ett stöd för det officiella laboratoriet och genomfört en revision där.

17 c. Pesticider i frukt och grönsaker

NRL deltog i det gemensamma EU-RL-mötet där resultaten av föregående års kvalifikationsprövningar (PT) presenterades och diskuterades. Multimetoden utökades med tjugotal nya substanser i enighet med EUs fleråriga övervakningsprogram. I dagsläget har metoden i närmast full täckningsgrad med avseende på EUs övervakningsprogram. Under året har OFL och NRL deltagit i två kvalifikationsprövningar (PT) från EU-RL. Den första var en kvantitativ prövning och den andra en kvalitativ prövning för substanser som inte är inkluderade i övervakningsprogrammet. NRL ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet. NRL har haft ett planeringsmöte och genomfört en revision hos OFL 2013. NRL har även bidragit med att ta fram referensmaterial för IRMM (JCR). Senare har OFL deltagit i denna kvalifikationsprövning.

17 d. Pesticider i singelmetoder

Alla singelmetoder är utlagda på ett officiellt laboratorium, Eurofins (Lidköping) för kontroll av bekämpningsmedelsrester. NRL och OFL har deltagit i en interkalibreringsprövning organiserad av EU-RL. NRL har under året gjort revision hos OFL.

18 Tungmetaller i foder och livsmedel

Två PT-omgångar genomfördes under 2013 av EU-RL-CEFAO (ISS): Fryst kött och honung. För honungen hade speciella rekommendationer utarbetats på grund av den höga reaktiviteten vid uppslutningen. En workshop hölls 7-8 oktober 2013 i Rom där Livsmedelsverket deltog. Verket presenterade den speciella analysmetodik som användes vid pilotstudien för bly i vilt. Eftersom man då är ute efter blyfragment från kulan behöver väldigt stora provmängder analyseras på grund av den heterogena fördelningen. Förutom metoddiskussioner så var en av punkterna på agendan ett föredrag om hur mätosäkerhet för bias kan hanteras.

20. Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL mötet där resultat av föregående års interkalibrering presenterades. NRL har under 2013 deltagit i årets två interkalibreringsomgångar, en på mussla och en på olivolja, med gott resultat. Under året har EU-RL givit ut sitt tredje Newsletter of the EU-RL PAH.

21. Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

Under 2013 har arbete med metodutveckling och validering av metoder för analys av dioxiner och PCB i livsmedel enligt förordning (EU) nr 252/2012 fortsatt. EU-RL anordnade under året två PT-övningar avseende foder och livsmedel (vegetabiliskt foderfett samt mjölkfett och mjölkpulver). Livsmedelsverket deltog i båda övningarna. På grund av matriseffekter var det vissa problem med bestämningen av PCB i provet av foderfett men bestämningen av dioxiner gick bra. Livsmedelsverket erhöll mycket bra resultat för både dioxiner och PCB i den andra PT-övningen.

Livsmedelsverket är även NRL för dioxiner och PCB i foder, men Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) sköter dioxinkontrollen på foder (t ex administrationen av analyserna) för Jordbruksverkets räkning. Resultaten från PT-övningarna diskuterades vid EU-RL/NRL-möten i Rom i maj respektive i Freiburg i november.

15.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner

NRL för livsmedel och foder

2. Salmonella

NRL för *Salmonella* har under 2013 deltagit i tre PT avseende *Salmonella* med godkänt resultat. Laboratoriet har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet som 2013 hölls i St Malo i Frankrike i anslutning till IS3 (International Symposium on Salmonella and Salmonellosis). Under 2013 planerades och förbereddes, i samarbete mellan NRL:en i Danmark, Finland, Norge och Sverige, en ringtest med salmonellakontaminerad gristräck för de regionala laboratorierna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Ringtesten som administrerades av NRL i Sverige skickades i januari 2014 ut till 20 laboratorier. De Norska laboratorierna har pga ett större utbrott av *Salmonella* i en stor grisbesättning (en s.k. Suggring) bett att få sina prover utskickade vid ett senare tillfälle under våren 2014.

10. Antimikrobiell resistens

Under året har inga obligatoriska undersökningar inom området antibiotikaresistens på EU-nivå genomförts varför SVA:s NRL inte varit engagerat i konkreta studier eller laboriearbete som faller under NRL-funktionen. Laboratoriet har dock som vanligt varit engagerat i de undersökningar av bakterier från livsmedelsproducerande djur och livsmedel som görs inom ramen för övervakningsprogrammet SVARM och i forskningsprojekt inom området antibiotikaresistens med fokus på livsmedelskedjan.

NRL antibiotika har under 2013 deltagit i de ringtester som genomförts av EU-RL. En ringtest i juni omfattade 8 stammar av vardera av enterokocker, stafylokocker och *Escherichia coli* och en test i oktober omfattade 8 stammar vardera av *Campylobacter* och *Salmonella*. Uppgiften var att undersöka känsligheten för ett tiotal antibiotika hos var och en av stammarna med fenotypiska metoder. Dessutom skulle stammar av *Salmonella* med ESBL-fenotyp karaktäriseras genotypiskt. Stafylokockstammar med fenotypisk meticillinresistens skulle dessutom karaktäriseras genotypiskt. SVA:s NRL hade ett mycket gott resultat för samtliga bakterier – endast ett fåtal tester avvek från förväntat resultat. I april 2013 deltog tre representanter från NRL vid det årliga EU-RL- (EU-RL) mötet i Köpenhamn där bland annat resultat av ringtesterna presenterades och diskuterades.

11. Animaliska proteiner i foder

Nätverket NRL-EU-RL Animaliska proteiner och EU-RL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. Nya bestämmelser om att tillåta bearbetat protein från landdjur andra än idisslare i foder till fisk har införts, vilket ställer högre krav på laboratoriernas förmågor. Under året har de ändringar av annex VI till Förordning (EG) nr 152/2009 som beretts under ett par år nu trätt i kraft och implementerats av oss. NRL har deltagit i provningsjämförelser såväl när det gäller PCR-metoden som för mikroskopi. NRL har deltagit i den årliga workshopen som denna gång hölls i Ljubljana, SLO.

13. Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

Efter den 15 mars 2013 upphörde den reglerade undersökningen av friska nötkreatur över en viss ålder som slaktas. Därefter undersöks endast kor, får eller getter som visat

symtom i antemortem-besiktningen och vissa andra kategorier (EU nr 630/2013). Fortsatt undersöks djur i riskgruppen självdöda och avlivade och som inte är avsedda för konsumtion.

14. Fodertillsatser

Under 2013 har Statens veterinärmedicinska anstalt deltagit i årlig workshop som hållits i Wageningen, NL, i regi av EU-RL-FA-godkännande (JRC-IRMM) För övrigt har aktiviteten varit låg på grund av personalbrist, SVA har granskat 3 dossierer för godkännande av fodertillsatser. Dessutom har SVA varit stöd för Jordbruksverket i frågor om fodertillsatser.

*19. Parasiter (särskilt *Trichinella*, *Echinococcus* och *Anisakis*)*

NRL-Parasit har under 2013 deltagit i den årliga workshop som hålls vid EU-RL i Rom, samt deltagit i ringtester från EU-RL avseende *Trichinella spp*, *Anisakis spp* och *Echinococcus spp* med godkänt resultat. En ringtest för de svenska laboratorier som ackrediterade för trikinanalyser organiserades. Trikiner för detta ändamål beställdes från Rom. Det visade sig dock att larverna var undermåliga och inte fungerade för tillverkning av prov. Alla laboratorier inklusive SVA hade problem att återfinna larver. Diskussioner med Livsmedelsverket och SWEDAC ledde fram till beslutet att ringtesterna för 2013 skulle utgå och att SWEDAC inte skulle kräva något nytt ringtest förrän 2014.

Grundutbildning i trikinkunskap genomfördes med deltagare från tre av de ackrediterade laboratorerna samt från SWEDAC.

NRL för djurhälsa och levande djur

1. Klassisk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

2. Afrikansk hästpest

NRL har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet 2013. Provningsjämförelse har genomförts med gott resultat.

3. Aviär influensa

NRL har deltagit i det 19:e, årliga EU-RL-mötet för Aviär influensa och NDV, i Helsingfors, Finland. SVA har också deltagit i den årliga provningsjämförelsen arrangerad av AH-VLA (EU-RL), med godkänt resultat både vad gäller identifiering och titerbestämning av influensavirus, serologi samt PCR-diagnostik av aviärt influensavirus. SVA har därutöver också deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av Aviär influensa (ELISA) arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

4. Newcastlejukan

NRL har deltagit i det 19:e årliga EU-RL-mötet i Helsingfors, Finland. SVA har också deltagit i den av AH-VLA (EU-RL) arrangerade årliga provningsjämförelsen för diagnostik av aviärt paramyxovirus typ 1 (NDV), avseende virusidentifiering och

typning samt serologi med godkänt resultat. SVA har också deltagit i provningsjämförelse av aviärt paramyxovirus med PCR metod. SVA har därutöver deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av NDV arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna. Resultaten från ringtesten med PCR-metod visar på ett stort behov av vidare utveckling och utvärdering av nya diagnostiska metoder för en bättre molekylär diagnostik av aviärt paramyxovirus, både internationellt via EU-RL men också nationellt. Brist på harmonisering och gemensam strategi har återigen avspeglats i årets provningsjämförelse för NDV-PCR. På NRL-mötet rekommenderades nu en alternativ metod. SVA kommer inför nästa NRL-möte att delta i en av EU-RL organiserad utvärdering av den nya metoden.

5. Vesikulär svinsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

6. Sjukdomar hos fisk

NRL deltog 2013 i det årliga ref.labsmötet i [Köpenhamn, Danmark](#). Under året genomfördes också ringtest av virus med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk.

7. Sjukdomar hos mollusker

NRL deltog i reflabsmöte i Rochefort och den direkt i anslutning placerade EU workshop i La Tremblade avseende histologi och in situ Hybridisering för Bonamios och Marteilios anordnat av EU-CRL i Ifremer/Frankrike under mars månad 2013. Under året har NRL också deltagit i ringtest avseende Bonamios genom PCR diagnostik. Provtagningsresultat har skickats in under januari månad 2014 men slutredovisning väntas inte förrän i slutet av mars månad 2014. . NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på mollusker/2-skaliga skaldjur (Bivalvia).

8. Rabiesvaccineringens effektivitet

På grund av att Sverige är fritt från rabies sedan 1886 utförs ingen oral vaccinering.

9. Bluetongue

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

10. Afrikansk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

12. Mul- och klövsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat

13. Brucellos

NRL varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet samt deltagit i flertalet PTs för Brucella (odling samt antikroppsdetektion i serum med olika metoder; SAT, RBT, CFT, ELISA respektive mjölk ELISA). NRL har även deltagit i två ”hands-on CFT work-

shop” avsedd endast för BMA anordnad av EU-RL, samt haft besök av EU-RL-personal för arbete med CFT.

14. Andra hästsjukdomar än afrikansk hästpest

En informationsdag om Ekvin infektiös anemi anordnad av SVA tillsammans med JV hösten 2013 för att informera om sjukdomen och risken för introduktion av den till Sverige. SVA deltog också i EU-RL/NRL möte om West Nile Feber och ekvin infektiös arterit anordnad av ANSES i Paris i oktober 2013.

15. Sjukdomar hos kräfdjur

NRL deltog i det årliga referenslaboratoriet anordnat av EU-RL i [Tammerfors, Finland](#) under 2013. Under året har också ringtest genomförts avseende kräfdjurspatogener (WSSV) med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på skaldjur.

16. Rabies

NRL har deltagit i 4 ringtester, serologi, PCR, virusisolering samt en för FAT (immunofluorescens) alla med godkänt resultat. NRL deltog även i EU-RL-mötet i Nancy arrangerat av ANSES i oktober 2013.

17. Bovin tuberkulos

NRL har deltagit i en odlingsringtest och en utvärdering av olika odlingsmedier. NRL deltog även i EU-RL-mötet i Madrid i november 2013.

15.4 NRL-Funktioner vid Sveriges Lantbruksuniversitet

11. Husdjursavel

Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (**Bovin Avel**)
Interbull Centre, Institutionen **för** husdjursgenetik, Sveriges Lantbruksuniversitet – SLU

Aktiviteter för Europeiska unionens referenslaboratorium för husdjursavel (Bovin Avel) 2013.

Pkt.	Aktivitet	Kommentar
1.	Mottagning, lagring och validering av data/resultat från medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Mottagning, lagring och validering av följande data från 32 länder, 8 raser och 41 egenskaper: <ul style="list-style-type: none"> - Härstamning - Nationella avelsvärden för tjurar inom mjölkproduktion - Nationella genomiska avelsvärden för tjurar inom mjölkproduktion - SNP markörer för genotyper - Penotypiska värden för nötboskap inom köttproduktion

2.	Rutinmässiga internationella avelsvärderingar	Regelbunden aktivitet : Rutinmässiga internationella avelsvärderingar: - tre gånger per år för tjurar inom mjölkproduktion. Egenskaper: produktion, konformation, juverhälsa, livslängd, kalvning, fertilitet, mjölkbarhet och temperament. - två gånger per år för nötboskap inom köttproduktion.
3.	Distribution av resultat	Regelbunden aktivitet: Distribuering av resultat från internationell avelsvärdering: - April, augusti och december för avelsvärdering inom mjölkproduktion. - Januari och september för avelsvärdering inom köttproduktion.
4.	Publicering av statistik	Regelbunden aktivitet: Resultat från rutinmässig internationell avelsvärdering publiceras även på Internet: - www.interbull.org –avelsvärderings resultat för mjölkproduktion - www.icar.org - avelsvärderingsresultat för köttproduktion
5.	Test avelsvärdering	Regelbunden aktivitet: Test avelsvärdering för mjölkkraser genomförs två gånger per år (januari och september). Test avelsvärderingen ingår som en förberedelse för inkludering in den rutinmässiga avelsvärderingen.
6.	Internationellt seminarie	Regelbunden aktivitet med årsmöte
7.		-
8.	Utveckling av informationssystem	Regelbunden aktivitet: - Databas system för hantering av härstammings information är i produktion. - Databas system för hantering av nationella avelsvärderingar - Databas system för hantering av Bovin genotyper är under utveckling.
9.	Harmonisering samt utveckling av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på avelsvärderingsmetoder med fokus på: - härstammings information - genomisk selektion - modeller baserade på individuell prestations data
10.	Utveckling av	Utveckling av validerings metoder och

	kontroll protokoll	programmering av validerings verktyg med tonvikt på genomisk data.
11.	Undersökning av problem vid harmonisering av metoder	Regelbunden aktivitet: Fokusering på metoder för genomisk data.
12.	Support till medlemsländer	Regelbunden aktivitet: Rådgivning och support till medlemsländer beroende på tillgängliga resurser.
13.	Harmonisering av avelsvärdering för hälsa, reproduktion och funktionella egenskaper.	Regelbunden aktivitet: Ingår i den rutinmässiga internationella avelsvärdering av hälsa (egenskapsgrupper juverhälsa, kalvnings-, och fruktsamhet). Utökad samarbete med "World Guernsey Federation" gällande inavel.
14.	Avelsvärdering av nötboskap inom köttproduktion	Utveckling av internationell avelsvärdering för nötboskap för köttproduktion i samarbete med Franska och Irländska forskare.
15.	Bistå länder som blivit medlemmar i EU	Aktivitet beroende på efterfrågan. Utökad support beror på finanser.
16.	Publicering av resultat från utvecklingsarbete.	Interbull Bulletin (https://journal.interbull.org/) som är en "Open Access Journal". Dessutom trycks Interbull Bulletins och distribueras. Informationen är även tillgänglig på Interbulls hemsida.
17.	Internationella möten och konferenser	Interbull anordnar regelbundet seminarier i samarbete med ICAR och EAAP
18.	Kvalitetssäkring	Implementering av ISO 9001 kvalitetsstyrning. Certifiering kommer att genomföras under 2014

18. Bihälsa

Sveriges lantbruksuniversitet, Institutionen för ekologi har ansökt om att bli NRL. Beslut om att bli utsett som NRL har inte fattats än.

16 Beredskap och hantering av kriser inom livsmedelskedjan

16.1 Beskrivning av området

Principer för krishantering, system för samverkan mellan myndigheter m.m., återfinns i förordning (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap. Kommuners och landstings ansvar framgår av lagen (2006:544) om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

En av grundprinciperna i svensk krishantering är ansvarsprincipen. Den innebär att en myndighet har samma ansvar vid kris som under normala förhållanden. Myndigheterna ska också samverka och stödja varandra vid en krissituation. Som stöd för organisationens arbete vid kriser och svåra påfrestningar ska myndigheterna ha planer för krisledning och krishantering. Planerna finns hos respektive myndighet.

För att ha en så bra beredskap som möjligt gör myndigheterna årligen risk- och sårbarhetsanalyser för att bedöma risker och analysera myndighetens förmåga att klara av riskerna.

Myndigheterna ska ha en för ändamålet väl utbildad och övad krisorganisation. Enligt krisberedskapsförordningen ska myndigheter därför ta fram årliga övnings- och utbildningsplaner i syfte att öva och kontinuerligt stärka den egna beredskapen. Varje myndighet ansvarar för att personalen får den utbildning och övning som behövs för att kunna lösa sina uppgifter i samband med krissituationer. Många av de övningar som årligen genomförs är s.k. samverkansövningar dvs. flera myndigheter och organisationer deltar i övningen.

En sammanställning av utbildningar, övningar och andra särskilda åtgärder genomförda under 2013 finns i nedanstående tabell.

Utbildningar, övningar och andra åtgärder, beredskap och hantering av kriser, 2013

Övning/utbildning/åtgärd	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/ansvarig
Stabs- och ledningsutbildning	1 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Utbildning för ett effektivt stabsarbete inom Jordbruksverket.
SAMBIO – bioterrorism-övning, tabletop-övning samt fältövning	2 dagar	Smittbekämpande myndigheter (zoonoser), samordnande myndighet och brottbekämpande myndigheter	Samverkan vid en bioterrorismhändelse, Jordbruksverket
Växtövning – tallvedsnematod	1 dag	Jordbruksverket, Länsstyrelser, Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket	Samverkan och koordinerade beslut vid utbrott av tallvedsnematod
Seminarieövning inom EU-projektet AniBioThreat	1 dag	Beslutsfattare vid smittbekämpande myndigheter (zoonoser) och brottbekämpande myndigheter	SVA
Sharesec – utbildning och övning	1 dag	Beslutsfattare vid smittbekämpande myndigheter (zoonoser) och brottbekämpande myndigheter	Syftet med övningen och utbildningen var att höja kunskapen om, samt öka medvetandegraden kring, de problem en antagonistisk bakgrund adderar till en smittbekämpning vid ett utbrott av smittsam sjukdom hos djur.
Kärnkraftsövning Havsörn	1 dag+1 dag +1 dag (larm- och startövning, stabsövning samt seminarieövning).	Centrala myndigheter, RK, länsstyrelser, kommuner (Uppsala län), organisationer/företag ansvariga för kärnenergiberedskap m.fl.	Övning Havsörn är en regional kärnenergiberedskapsövning. Övningens syfte är att utveckla beredskapsplaneringen för en kärnteknisk olycka, samt stärka samverkan under kris mellan myndigheter och organisationer

			inom regionen.
Nordisk-Baltisk table top-övning "Trout2013".	2 dagar	Medarbetare vid Jordbruksverkets krisorganisation och SVA samt övriga 7 nordiska och baltiska länder.	Användning av beredskapsplaner avseende epizootisk fisksjukdom.
Övningsplaneringsutbildning Modul 1: Planera och genomföra seminarieövningar	3 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Genomgång av MSBs övningsmetodik och hur den kan tillämpas vid planering, genomförande och utvärdering av en seminarieövning.
Övningsplaneringsutbildning Modul 2: Planera och genomföra simuleringsövningar	3 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Genomgång av MSBs övningsmetodik och hur den kan tillämpas vid planering, genomförande och utvärdering av en simuleringsövning. Stort fokus på scenario- och motspelsuppbyggnad.
Workshopleddning	1 dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Kunna planera och leda en workshop mot överenskomna mål så att deltagarna tillsammans skapar delaktighet, kreativitet och ansvarstagande.
Lokal övningsledare	2 dagar	Medarbetare inom Jordbruksverkets krisorganisation.	Genomgång av MSBs övningsmetodik och kunskap om att förbereda och leda dem egen organisationens deltagande i en samverkansövning
Workshop samverkan mellan myndigheter	2 dagar	Jordbruksverket, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen i Dalarna	Dialog kring beredskapsbehovet för tallvedsnematod, genomgång av respektive myndighets resurser och roller vid det scenariot.
Utbildning i IT-systemet LEIF	2 dagar	Medarbetare på Jordbruksverket med inriktning mot växtfrågor	Presentation av systemet samt praktiska övningar
Informationsmöte/utbildning inför växtövning -	En halv dag	Jordbruksverket, Naturvårdsverket,	Utbildning i krisorganisationen och beredskapsplanen

tallvedsnematod		Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen i Dalarna	
Larmövning växt	En halv dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Test av larmkedjan
Larm-/startövning växt	En halv dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Test av larmkedjan samt aktivering av krisorganisationen
Övning i kriskommunikation	En halv dag	Medarbetare på Jordbruksverket	Hantering av framförallt extern kommunikation under en kris pga. utbrott av tallvedsnematod
”Samverkansformer mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna avseende epizootiberedskap”. 2 seminarier innehållande korta övningar och grupparbeten.	2 x 1½ dag	Medarbetare på Jordbruksverket och samtliga länsstyrelser	Samverkan avseende ansvar och roller, beredskapsplaner, information och kommunikation samt operativa ledningscentraler.
Utbildning för Övningsutvärderare	3 dagar	Medarbetare på Jordbruksverket	Syfte: Ge deltagarna kompetens för att fungera som utvärderare i sin ordinarie organisation Ett första steg för den som önskar ingå i <i>MSB:s resurspool för övningsutvärderare</i> Ansvarig: Försvars Högskola (CRISMART)
Risk- och sårbarhetsanalys (FORSA-modellen)	2 dagar	Medarbetare på Jordbruksverket	Syfte: Öka kunskapen om RSA och FORSA Ansvarig: Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)
Nödvattenövning stor stad	6 övningar om 2 dagar vardera	6 övningar genomförts med alla kommunala funktioner som använder dricksvatten, dricksvattenproducenter,	Ansvarig Livsmedelsverket. Övningarna har genomförts som lärande övning. Övningarnas scenario har utformats för att pröva befintliga

		kontrollmyndigheter och landsting i; Västerås, Luleå, Gävle, Kalmar, Malmö, Östersund, Kristianstad	krisplaner ur ett dricksvattenperspektiv, öva krisorganisationens handlingsförmåga, tydliggöra funktioner, ansvar och befogenheter i samband med en nödvattenförsörjning och skapa förståelse för komplexiteten i samband med en stor nödvattenförsörjning och identifiera förbättringsområden.
Regionala utbildningsdagar, övningar och workshop	2 stora övningar i Kalmar och Östergötlands län som omfattar flera dagar. 1 mindre övning i Stockholms län. 5 kunskaps- alt. seminariedagar. 1 workshop.	Utbildningsdagar och övningsdagar som stöd till länsstyrelserna i Kalmar län, Hallands län, norra Stockholms län, Östergötlands län, Uppsala län vid deras aktiviteter med kommunerna i länet. Förutom övningarna har i stödet ingått förberedande arbetsmöten och scenarioutveckling. Workshopen hölls med samtliga länsstyrelser närvarande. Deltagare i övningarna förutom länsstyrelserepresentanter; politiska ledningar och dricksvattenproducenter, miljöförvaltning, räddningstjänst, beredskapssamordnare, socialtjänsten med flera samt	Ökad krishanteringsförmåga, utvecklad beredskap samt risk- och sårbarhetsanalysarbetet/Livsmedelsverket i samverkan med länsstyrelser, kommuner, regioner

		regionala aktörer som landsting, vägverk m fl.	
Hanteringsövning av utrustning för nödvattenförsörjning	9 dagar	Övningarna har genomförts vid; Borås, Sala, Flen, Norborg, Umeå, Arlanda. Övade: 18 kommuner Summa: Totalt 183 deltagare + 33 personer från FRG, dvs frivilliga resursgrupper	Utbildningarna har genomförts med syftet att öka kommunernas krishanteringsförmåga när det gäller stora kriser inom dricksvattenområdet. Utbildningarna har öka kunskapen inom detta område, genom dels den praktiska delen i hur man hanterar utrustningen, dels genom information om ”till vem/vilka”, ”hur” och ”var”.
Utbildning om dricksvattenförsörjning riktad till lokala aktörer. ”Dricksvattenkriser berör oss alla - polisens och räddningstjänstens ansvar”	5st 1- dagars	Varberg, Falun, Nässjö, Pajala, Södertälje med inbjudna kringkommuner. De olika yrkesgrupperna räddningstjänst, polis, miljökontor och dricksvattenproducenter fick tillfälle att mötas.	Utbildningen syftade till att skapa en gemensam kunskapsbas kring dricksvattnets betydelse och sårbarhet samt öka kompetensen kring olika verksamheters arbetsuppgifter vid dricksvattenkriser och förbättrar förmågan till samverkan. Utbildningen kompletterades med studiebesök på ett vattenverk och en avslutande övning

17 Förtroendemätningar - brukarundersökningar

Livsmedelsverkets förtroendemätning 2013

Livsmedelsverket gjorde en stor förtroendemätning 2013 mot, konsumenter, företag och kontrollmyndigheter. En liknande förtroendemätning gjordes 2011.

Konsumenter

I 2013 års förtroendemätning mot konsumenter bekräftades merparten av resultaten från undersökningen 2011. Den största risken när det gäller mat och livsmedel bedömer konsumenterna att bli sjuk på grund av dåliga matvanor. Att bli matförgiftad av det man äter eller dricker på restaurang eller att bli sjuk av främmande föremål i det man äter eller dricker bedömer ytterst få som en risk. Att bli sjuk av skadliga ämnen, till exempel kemikalier, i det man äter eller dricker bedömer något fler är en risk men långt ifrån så stor risk som att man blir sjuk av att man har dåliga matvanor. Drygt hälften av konsumenterna instämde i att livsmedelskontrollen bidrar till att man inte blir sjuk av mat och dryck.

I förtroendemätningen 2013 så bedömde 15 % av konsumenterna risken att informationen på livsmedelsförpackningar är felaktig eller ofullständig. Hälften menar tvärtom att den risken är mycket liten, vilket är något fler än vid förtroendemätningen 2011. Andelen som bedömde att informationen vid servering av livsmedel, t.ex. på restaurang är felaktig eller ofullständig var 26 %, nästan lika stor andel som anser att risken är stor att bli sjuk av dåliga matvanor. Även risken för att informationen om livsmedel som inte är förpackade är felaktig eller ofullständig bedömer konsumenterna som lägre 2013 än 2011, men 20 % anser ändå att risken är stor. Knappt hälften av konsumenterna bedömde att livsmedelskontrollen bidrar till att man inte blir lurad som konsument.

En konsumentundersökning som utförts på uppdrag av Livsmedelsverket har granskat befolkningens attityder och beteenden kring livsmedelsincidenter. Undersökningen visar att sju procent av de vuxna konsumenterna upplever att de drabbats av en misstänkt matförgiftning under det senaste året. Fyra procent av de vuxna anser att de drabbats av oväntade allergiska reaktioner trots att de försökt att kontrollera informationen om livsmedlet. Två procent av de vuxna hade barn som drabbats av oväntade allergiska reaktioner.

Livsmedelsföretag

Bland livsmedelsföretagen skiljer sig uppfattningen åt beroende på typ av företag. Att kontrollen bidrar till att man inte blir sjuk av mat och dryck tyckte 70 % av vattenverken stämde. Bland primärproducenter, tillverkare, storhushåll och butiker var det 51-66 % som instämde i påståendet. Andelen företag som tyckte att kontrollen bidrar till att man inte blir lurad som konsument var något lägre, 36- 55 % och lägst bland primärproducenter.

Kontrollmyndigheter

All personal inom den svenska livsmedelskontrollen har i förtroendemätningarna 2011 och 2013 haft möjlighet att ge sin syn på Livsmedelsverkets insatser. Resultatet är likartat i de båda undersökningarna. Livsmedelsverkets kontrollavdelning är mest positiv, följd av kommunernas chefer, kommunernas inspektörer, revisorer och övriga vid länsstyrelserna. Minst positiva var länsstyrelsernas inspektörer.

Kontrollmyndigheterna är generellt mer positiva till Livsmedelsverket 2013 än 2011. Det kvarstår emellertid fortfarande möjligheter till förbättringar.

Majoriteten av mätningens olika målgrupper hos kontrollmyndigheterna och som på något sätt har varit i kontakt med Livsmedelsverket under det senaste året, tycker att de har haft nytta av de råd eller den information de fick. Nästan alla inspektörer som arbetar med kommunernas livsmedelskontroll (98 %) har haft kontakt med Livsmedelsverket. Ungefär tre av fyra av dessa anser att de har haft stor eller mycket stor nytta av de råd eller den information de fick. Livsmedelsverkets webbplats och lösenordsskyddade webbplatsen Livsteck.net var huvudsakliga källor. I 2013 års förtroendemätning svarade de flesta inspektörerna vid kontrollmyndigheterna (69–98 %) att de känner till Livsmedelsverkets vägledningar, kontrollhandböcker, broschyrer etc. och har använt sig av dem. Majoriteten av användarna (61 % av länsstyrelsernas inspektörer, 84 % av kommunernas och 89 % av Livsmedelsverkets inspektörer) anser att de har haft stor eller mycket stor nytta av materialet. Resultatet överensstämmer ungefär med det från mätningen 2011.

Länsstyrelsernas brukarundersökning 2013

I Länsstyrelsernas brukarundersökning 2013 deltog 6 av 21 länsstyrelser. Det framgår att det genomsnittliga Nöjd-Index (NI) värdet för de deltagande länsstyrelserna är 72, vilket är en förbättring från 2012 års mätning då värdet var 58 för området "Tillstånd verksamhet sällskapsdjur, hästar och pälsdjur". Det genomsnittliga NI för alla verksamhetsområden i undersökningen är 63. NI är en sammanvägning av tre delfrågor där lägsta värde är 0 och högsta 100. Det genomsnittliga resultatet för länsstyrelsernas arbete inom "Tillstånd verksamhet sällskapsdjur, hästar och pälsdjur" visar att god tillgänglighet är det som respondenterna ger högst betyg.